

Euroopa
Komisjon

VEEBRUAR 2018

SPETSIALISTIDELE MÕELDUD RIIGIHANKEMENETLUSTE SUUNISED

kõige levinumate vigade vältimiseks Euroopa
struktuuri- ja investeerimisfondidest
rahastatavate projektide puhul

VASTUTUSE VÄLISTAMINE

Käesolevas dokumendis on esitatud juhised selle kohta, kuidas vältida vigu, mida sageli tehakse Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest kaasrahastatavate projektide riigihangetes. Selle eesmärk on hõlbustada rakenduskavade elluviimist ja edendada häid tavasid. Dokument ei ole õiguslikult siduv, kuid sellega püütakse anda üldisi soovitusi ja kajastada parimaid tavasid.

Juhendis esitatud mõisted, ideed ja lahendused ei piira siseriiklike õigusaktide kohaldamist ning neid tuleks tõlgendada ja vajadusel kohandada, võttes arvesse siseriiklikku õigusraamistikku.

Juhend ei mõjuta seda, kuidas Euroopa Komisjon võib edaspidi tõlgendada kohaldatavate õigusaktide sätteid. Juhend ei ole Euroopa Komisjoni jaoks siduv. ELi õiguse tõlgendamise pädevus on ainult Euroopa Liidu Kohtul.

SPETSIALISTIDELE MÕELDUD RIIGIHANKEMENETLUSTE SUUNISED

**kõige levinumate vigade vältimiseks Euroopa
struktuuri- ja investeerimisfondidest
rahastatavate projektide puhul**

Sisukord

Kasutatud akronüümid	4
Eessõna	7
Sissejuhatus – kuidas juhendit kasutada?	8
Kellele on juhend ette nähtud?	8
Mis on juhendi eesmärk?	8
Juhendi ülesehitus	8
Sümbolite tähendus: hoiatused ja abi avaliku sektori hankijatele	9
Juhendi kohaldamisala	9
Peamised muudatused riigihangete direktiivis 2014/24/EL	11
Uued määratlused, uued piirmäärad ja uus avaliku sektori hankija kategooria	11
VKEde riigihankelepingutes osalemise lihtsustamine	12
Rohkem sätteid kõrvaldamise aluste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide kohta	13
Paremad korruptsioonivastased tagatised	13
Keskkonna-, sotsiaal- ja innovatsioonipoliitika eesmärkide kaasamine hankemenetlustesse	14
Elektrooniline hange	14
Muudatused hankemenetlustes	14
Direktiivi 2014/24/EL kohaldamisala muutmine	15
1. Ettevalmistamine ja planeerimine	16
1.1. Tulevaste vajaduste hindamine	17
1.2. Sidusrühmade kaasamine	19
1.3. Turu analüüsimine	23
1.4. Lepingu eseme kindlaksmääramine	28
1.5. Menetluse valimine	35
1.6. Menetluse planeerimine	51
2. Avaldamine ja läbipaistvus	54
2.1. Hankedokumentide koostamine	54
2.2. Kirjelduste ja standardite määratlemine	59
2.3. Kriteeriumide kindlaksmääramine	65
2.4. Tähtaegade kehtestamine	77
2.5. Lepingu avaldamine	81

3. Pakkumuste esitamine ja pakkujate valimine	86
3.1. Pakkumuste kohaletoiemtamise tagamine vastavalt juhistele	86
3.2. Kättesaamiskinnitus ja avatud hankemenetlused	87
3.3. Pakkumuste hindamine ja valik	88
4. Pakkumuste hindamine ja lepingute sõlmimine	92
4.1. Hindamiskomitee moodustamine	92
4.2. Pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaldamine	93
4.3. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste käsitlemine	97
4.4. Selgituste taotlemine	98
4.5. Hindamise lõpetamine ja otsuse tegemine	99
4.6. Lepingu sõlmimine	101
5. Lepingu täitmine	104
5.1. Töövõtjaga suhte haldamine	104
5.2. Lepingu haldamine	105
5.3. Lepingu muudatuste käsitlemine	111
5.4. Kaebuste ja õiguskaitsevahenditega tegelemine	116
5.5. Lepingu lõpetamine selle kehtivusaja jooksul	116
5.6. Lepingu lõpetamine	116
6. Töövahend	118
6.1. Kõige levinumad vead riigihangetel	118
6.2. Allikad ja viitedokumendid	120
6.3. Tehnilise kirjelduse koostamise kontrollnimekiri	125
6.4. Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekiri	127
6.5. Huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse mall	132

Kasutatud akronüümid

Lühend	Määratlus
CA	Avaliku sektori hankija
CAN	Lepingu sõlmimise teade
CEO	Tegevjuht, kõrgeimal tasandil juht organisatsioonis
CN	Hanketeade
DG EMPL	Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat
DG GROW	Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat
DG REGIO	Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat
EK	Euroopa Komisjon
ECA	Euroopa Kontrollikoda
e-CERTIS	Elektrooniline tõendite andmebaas
EMP	Euroopa Majanduspiirkond
EFTA	Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsioon
EMAS	Keskonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteem
ESI fondid	Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid
ESPD	Euroopa ühtne hankedokument
EL	Euroopa Liit
FIDIC	Rahvusvaheline insener-nõustajate liit
SKP	Sisemajanduse koguprodukt
KHR	Keskonnahoidlikud riigihanked
GPA	Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankeleping
IAASB	Rahvusvaheline auditeerimis- ja kindlustusstandardite nõukogu
IATA	Rahvusvaheline Lennutranspordi Assotsiatsioon

Lühend	Määratlus
ICAO	Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon
IPR	Intellektuaalomandi õigused
ISA	Rahvusvahelised auditeerimisstandardid
ISO	Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon
LCC	Olelusringi maksumus
MEAT	Majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteerium
ELT	Euroopa Liidu Teataja
OLAF	Euroopa Pettustevastane Amet
PCP	Kommertskasutusele eelnev hange
PIN	Eelteade
PPI	Innovaatiliste lahenduste riigihange
R&D	Teadus- ja arendustegevus
SIMAP	Riigihangete infosüsteem
VKE	Väike ja keskmise suurusega ettevõtja
SRPP	Sotsiaalselt vastutustundlik riigihange
TED	Väljaanne „Tenders Electronic Daily“, Euroopa Liidu Teataja lisa
ELTL	Euroopa Liidu toimimise leping
ToR	Pädevuse kirjeldus
WTO	Maailma Kaubandusorganisatsioon

Eessõna

Pärast esimese versiooni suurt edu enam (rohkem kui 70 000 allalaadimist), oleme eriti rõõmsad, et saame teile tutvustada uut ja ajakohastatud versiooni spetsialistidele mõeldud riigihankemenetluste suunistest kõige levinumate vigade vältimiseks Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest rahastatavate projektide puhul. Selles täiustatud dokumendis võetakse arvesse uusi ja lihtsustatud ELi riigihanke-eeskirju ja esimest otsest kogemust nende rakendamisest kohapeal.

Eesmärgiks on toetada riigihangetega tegelevaid ametnikke Euroopa liikmesriikides, piirkondades ja linnades, tutvustades neile menetlust järk-järgult, tuues välja valdkonnad, kus tehakse tihti vigu, ja näidata, kuidas neid vigu vältida.

Tõhus, tulemuslik, läbipaistev ja professionaalne riigihankemenetlus on oluline ühtse turu tugevdamiseks ja investeeringute soodustamiseks Euroopa Liidus. See on ka oluline vahend, mis aitab Euroopa kodanikel ja ettevõtjatel saada osa ühtekuuluvuspoliitika eelistest.

Käesolevad ajakohastatud suunised on koostanud riigihangetega tegelevad komisjoni talitused koostöös liikmesriikide riigihangete spetsialistidega. See on meie kaugeleulatava riigihangete tegevuskava alustala ja aitab kaasa hiljuti vastu võetud ELi riigihankepaketi eesmärkide saavutamisele.

Oleme kindlad, et see meede koos komisjoni muude selles valdkonnas tehtud algatustega aitab jätkuvalt liikmesriike, piirkondi ja linnu riigihanke-eeskirju rakendada ning suurendada avaliku sektori investeeringute mõju ELi kodanike ja majanduse hüvanguks.

Corina Crețu,
Euroopa Komisjoni regionaalpoliitika volinik

Elżbieta Bieńkowska,
Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse,
ettevõtluse ja VKEde volinik

Sissejuhatus – kuidas juhendit kasutada?

Kellele on juhend ette nähtud?

Juhend on kavandatud eeskätt Euroopa Liidu avaliku sektori hankijate riigihangetega tegelevatele ametnikele, kes vastutavad ehitustööde, asjade või teenuste nõuetele vastava, tõhusa ja majanduslikult soodsaima ostmise planeerimise ja teostamise eest.

Juhendist võib olla kasu ka Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide programmide korraldusasutustele ja teiste ELi rahastatud programmide asutustele, kui nad tegutsevad avaliku sektori hankijatena või kontrollivad ELi toetuste saajate korraldatavaid riigihankeid (vt 6.4 Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekiri).

Mis on juhendi eesmärk?

Juhendi eesmärk on pakkuda **praktilist abi hangetega tegelevatele ametnikele, aidates neil vältida teatavaid kõige levinumaid vigu ja finantskorrektsioone**, mida komisjon on viimastel aastatel ESI fondide kasutamisel täheldanud (vt 6.1 Kõige levinumad vead riigihangetel).

Käesolev dokument on oma staatusest juhend. Selle eesmärk on sise-eeskirju ja -menetlusi toetada, mitte neid asendada.

Tegemist ei ole kasutusjuhendiga direktiivis 2014/24/EL sätestatud nõuete täitmiseks.

Kindlasti ei ole see ELi õiguse lõplik õiguslik tõlgendus.

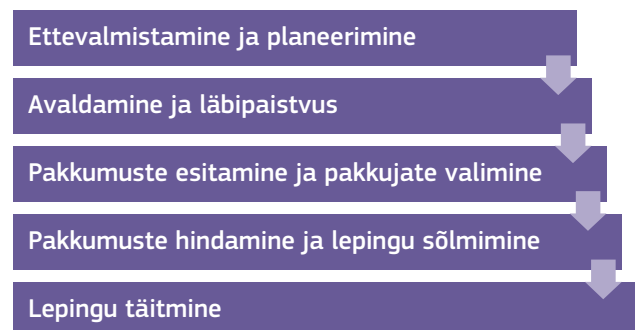
Kõik hankeprotsessis osalevad isikud peavad järgima siseriiklikke õigusakte, oma organisatsiooni sise-eeskirju ja ELi õigusnorme.

Samaväärsete riigisiseste või fondispetsiifiliste juhenddokumentide puudumise korral võivad korraldusasutused võtta selle dokumendi vabatahtlikult kasutusele ELi toetuste saajaid käsitleva juhendina.

Juhendi ülesehitus

Juhendi **ülesehitus lähtub riigihankeprotsessi põhietappidest** alates planeerimisest kuni lepingu täitmiseni. Selles juhitakse tähelepanu küsimustele, mida tuleks jälgida, ja võimalikele vigadele, mida tuleks vältida, samuti konkreetsetele meetoditele või töövahenditele.

Joonis 1. Riigihankeprotsessi põhietapid

Lisaks on **töövahendites** esitatud mõned kasutusvalmid töövahendid ja lisaressursid konkreetsetel teemadel.

Sümbolite tähendus: hoiatused ja abi avaliku sektori hankijatele

Juhendis tutvustatakse hangetega tegelevatele ametnikele samm-sammult kogu protsessi, juhtides tähelepanu tavalistele veakohtadele ja osutades neist hoidumise viisidele.

VEA OHT!

Selle sümboli abil juhitakse tähelepanu punktidele, kus tekivad kõige levinumad ja suuremad vead. Esitatakse analüüs ja lisasuunised nende vigade kõige tõhusamal viisil ärahoidmiseks.

ABI!

Selle sümboli juures antakse riigihangetega tegelevatele ametnikele konkreetseid nõuandeid ja/või pakutakse ressursse kas töövahendite või muudele dokumentidele suunavate linkide kaudu.

Juhendi kohaldamisala

Juhendi eesmärk on toetada riigihangetega tegelevaid ametnikke (keda nimetatakse ka avaliku sektori hankijateks või hangetega tegelevateks ametnikeks), kui nad tegelevad ELi rahastatud lepingutega, millega hangitakse ehitustöid, asju ja teenuseid,

nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivis 2014/24/EL¹ riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (vt Tabel 1).

Tabel 1. Riigihankelepingute liigid

Ehitustööde hankelepingud	Asjade hankelepingud	Teenuste hankelepingud
Riigihankelepingud, mille esemeks on kas ehitustööde tegemine või nii projekteerimine kui ka tegemine (näiteks tsiviilehitustööd, nagu tee või jäätmejaama rajamine).	Riigihankelepingud, mille esemeks on asjade, nt kirjatarvete, sõidukite või arvutite ostmise, üürimine, rentimine või liisimine koos väljaostuvõimalusega või ilma.	Riigihankelepingud (v.a ehitustööde või asjade hankelepingud), mille esemeks on teenuste, näiteks nõustamis-, koolitus- või puhastusteenuste osutamine.
Ehitustööde üksikasjalik loetelu on direktiivi II lisas.		Teenuste üksikasjalik loetelu on direktiivi XIV lisas.

Allikas: direktiiv 2014/24/EL.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj>.

Juhendis antakse avaliku sektori hankijatele nõuandeid ja soovitusi, tuginedes Euroopa õigusraamistikule, eelkõige direktiivile 2014/24/EL. Neid õigusnorme kohaldatakse teatavate ELi piirmäärade ületamise korral, mis tähendab, et nendes kehtestatakse miinimumnõuded üksnes teatavat maksumust (st lepingu maksumus) ületavate hankemenetluste puhul². Kui lepingu maksumus on alla nende

ELi piirmäärade, reguleerivad hankeprotsesse siseriiklikud õigusnormid. Samas peavad need olema ELi toimimise lepingu üldpõhimõtetega kooskõlas³.

Ehkki selles juhendis ei käsitleta nendest piirmääradest allapoole jäävaid hankeid, võivad selles esitatud üldised õppetunnid ja näited olla kasulikud igat laadi, sealhulgas väiksemate hankemenetluste puhul.

Lisateavet ELi riigihanke-eeskirjade kohta

Lisateavet riigihangete direktiivide, kohaldatavate piirmäärade ja konkreetsetel temadel koostatud tõlgendavate teatiste kohta (näiteks ülempiiridest allapoole jäävad raamlepingud ja hanked) on esitanud:

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat:
https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_en

SIGMA algatus: olulised hankealased väljaanded ja poliitikaülevaated:
<http://www.sigmaweb.org/publications/key-public-procurement-publications.htm>

² Kehtivad ELi piirmäärad on esitatud üksikasjalikult järgmises peatükis Peamised muudatused riigihangete direktiivis 2014/24/EL.

³ Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon, 2012/C 326/01. Kättesaadav aadressil:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

Peamised muudatused riigihangete direktiivis 2014/24/EL

Esiialgu töötati riigihangete jaoks Euroopa õigusraamistik välja eesmärgiga tagada, et ettevõtjad kogu Euroopa ühtsel turul saaksid konkureerida riigihankelepingute nimel, ning eesmärgiga kavandada teatavaid piirmäärasid ületavaid pakkumiskonkursse. Õigusraamistiku eesmärk oli tagada võrdne kohtlemine ja läbipaistvus, vähendada pettust ja korrupsiooni ning kõrvaldada õigus- ja haldustakistused piiriülestes pakkumismenetlustes osalemiseks. Viimasel ajal on hakanud riigihanked hõlmama ka muid poliitilisi eesmärke, nagu keskkonناسäästlikkus, sotsiaalne kaasamine ja innovatsiooni edendamine (vt 2.2.2 Keskkonناسõbralikkuse, sotsiaalsete ja innovatsiooni kriteeriumide strateegiline kasutamine riigihangetes).

Euroopa riigihangete õigusraamistik⁴ koosneb järgmisest:

- » Euroopa Liidu toimimise lepingust tulenevad põhimõtted nagu võrdne kohtlemine, diskrimineerimiskeeld, vastastikune tunnustamine, proportsionaalsus ja läbipaistvus, ning
- » kolm riigihangete direktiivi: direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta, direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid, direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta.

Ehkki riigihangete regulatsiooni põhitõed on enamjaolt samad, kehtestati 2014. aasta direktiividega mitu muudatust. Need võivad olla kohaldatavad alates 18. aprillist 2016, isegi kui kõikides riikides ei ole ülevõtmise protsess veel lõppenud.

Selleks et saavutada ELi strateegilised poliitikaeesmärgid, tagades avaliku sektori rahaliste vahendite

kõige tõhusama kasutamise, oli 2014. aasta riigihangete reformil mitu eesmärki:

- » muuta avaliku sektori kulutused tõhusamaks;
- » selgitada peamisi põhimõtteid ja mõisteid, et tagada õiguskindlus;
- » lihtsustada VKEde jaoks riigihankelepingutes osalemist;
- » edendada usaldusväärsust ja võrdset kohtlemist;
- » võimaldada avaliku sektori hankijatel kasutada paremini riigihankeid, et toetada innovatsiooni ning ühiseid sotsiaalseid ja keskkonناسeesmärke ning
- » lõimida Euroopa Liidu Kohtu asjaomane kohtupraktika.

Selles punktis tutvustatakse peamisi muudatusi⁵, mille reform on kaasa toonud ja millele riigihangetega tegelevad ametnikud peaksid tähelepanu pöörama, eriti kui nad on harjunud tuginema eelmistele direktiividele.

Uued määratlused, uued piirmäärad ja uus avaliku sektori hankija kategooria

Direktiivis 2014/24/EL sätestatakse uued määratlused, et selgitada eri **põhimõtteid, mida hankemenetlustes kasutatakse**, näiteks hankedokumendi ja ettevõtja (sealhulgas taotleja ja pakkuja) määratlus. Direktiivis tutvustatakse ka uusi mõisteid, mis on praegu riigihankelepingute puhul olulised, näiteks elektroonilised vahendid, olelusring, innovatsioon või märgis.

⁴ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat „Public procurement — Legal rules and implementation“. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/>.

⁵ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat „EU public procurement reform: Less bureaucracy, higher efficiency. An overview of the new EU procurement and concession rules introduced on 18 April 2016“. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8562.

Kasutusele võetakse **kaks avaliku sektori hankija kategooriat**, et eristada keskvalitsusasutusi (riigiasutused) ja keskvalitsusest madalama tasandi hankijad, kes tegutsevad piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Need kaks kategooriat avaldavad peamiselt mõju direktiivide kohaldamise piirmääradele (vt allpool). Kõrgem piirmäär kehtib keskvalitsusest madalama tasandi hankijate jaoks asjade hankelepingute ja enamiku teenuste hankelepingute puhul.

Piirmäärad, mida ületades kohaldatakse Euroopa riigihangete õigusakte, on muutunud, ning on nüüd keskvalitsusasutuste ja keskvalitsusest madalama tasandi hankijate puhul erinevad (vt Tabel 2 allpool). Piirmäärad muutuvad korrapäraselt, s.o üldiselt iga kahe aasta tagant ning neid saab alati komisjoni veebisaidilt⁶ kontrollida.

Tabel 2. Riigihankelepingute ELi piirmäärad alates 1. jaanuarist 2018 kuni 31. detsembrini 2019

	Ehitustööd	Asjad	Teenused		
			Sotsiaal- ja eriteenused	Toetatud teenused	Kõik muud teenused
Keskvalitsusasutused	5 548 000 eurot	144 000 ⁷ eurot	750 000 eurot	221 000 eurot	144 000 eurot
Keskvalitsusest madalama tasandi hankijad	5 548 000 eurot	221 000 eurot	750 000 eurot	221 000 eurot	

Allikas: Komisjoni 18. detsembri 2017. aasta delegeeritud määrus (EL) 2017/2365, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/24/EL seoses riigihankemenetluste suhtes kohaldatavate piirmääradega.

VKEde riigihankelepingutes osalemise lihtsustamine

Avaliku sektori hankijaid julgustatakse **jagama lepinguid osadeks**, et lihtsustada VKEde jaoks riigihankemenetlustes osalemist. Nad võivad ka lepinguid mitte osadeks jagada, aga peavad sel juhul selgitama, miks nad seda ei tee.

Avaliku sektori hankijad ei saa kehtestada **ettevõtjate suhtes käibega seotud nõudeid** suuremas mahus kui lepingu kahekordne maksumus, välja arvatud juhul, kui selleks on konkreetne põhjendus.

Ettevõtjad saavad kasutada veebiülest töövahendit **e-CERTIS**, et leida haldusdokumente, mida neilt võidakse mis tahes ELi riigis nõuda. See peaks aitama neil osaleda piiriüleisel hankel, kui nad ei ole teiste riikide nõuetega kursis.

Euroopa ühtne hankedokument (ESPD)⁸ võimaldab ettevõtjatel deklareerida ise elektrooniliselt, et nad vastavad nõutavatele tingimustele riigihankemenetluses osalemiseks. Üksnes edukas pakkuja peab esitama täielikud dokumendid. Edaspidi võidakse ka see kohustus ära jätta, kui tõendeid saab riikide andmebaasidest elektrooniliselt linkida.

⁶ Siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat avaldab ELi riigihangete piirmäärade ajakohastatud väärtused veebilehel: http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/thresholds/index_en.htm.

⁷ Riigihangete puhul, mida hõlmab direktiiv 2004/18/EÜ kaitse- ja julgeolekuvaldkonna hangete kohta, on kohaldatav piirmäär 5 548 000 eurot ehitustööde korral ja 443 000 eurot asjade ja teenuste hankelepingute korral.

⁸ Komisjoni 5. jaanuari 2016. aasta rakendusmäärus (EL) 2016/7, millega kehtestatakse Euroopa ühtse hankedokumendi standardvorm. Kättesaadav aadressil: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:JOL_2016_003_R_0004.

Alates 18. oktoobrist 2018 on lubatud see, et ettevõtja ei pea enam esitama täiendavaid haldusdokumente, kui avaliku sektori hankijal on need juba olemas.

Rohkem sätteid kõrvaldamise aluste ja pakkumuste hindamise kriteeriumide kohta

Uued kõrvaldamise aluseid käsitlevad sätted võimaldavad avaliku sektori hankijatel jätta ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvale ettevõtjad, kes on eelmist riigihankelepingut halvasti või oluliste puudustega täitnud. Uued sätted võimaldavad hankijatel jätta nad hankemenetluses osalemisest kõrvale ka siis, kui nad moonutavad konkurentsi, kasutades pakkumuste esitamisel konkurentsivastast koostööd teiste ettevõtjatega.

Seoses pakkumuste hindamise kriteeriumidega julgustatakse avaliku sektori hankijaid minema üksnes hinnakriteeriumidelt üle **majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumidele**. Majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumid võivad tugineda kuludel ning hõlmata ka muid aspekte parima hinna ja kvaliteedi suhtarvu raames (nt pakkumuse kvaliteet, organisatsioon, töötajate kvalifikatsioon ja kogemused, tarnetingimused, st protsessid ja tähtajad). Pakkumuste hindamise kriteeriumid peavad olema hanketeates või hankedokumentides selgelt määratletud ja koos osakaaludega esitatud. Lisaks tuleb iga riigihanke puhul dokumenteerida lepingu sõlmimine konkreetsetes hindamisaruandes, mis tuleb taotluse korral saata komisjonile.

Paremad korruptsioonivastased tagatised

Huvide konflikti määratlus ja seda konflikti käsitlevad õigusnormid on selgemini esitatud. Avaliku sektori hankijad peavad rohkem pingutama, et

kehtestada asjakohased meetmed huvide konfliktide vastu. Õigusnormides ei kehtestata, milliseid tagatise tuleks kasutada. Samas tuleks välja töötada mõned ühtsed tavad. Näiteks võidakse kõikidel hangetega tegelevatel ametnikel lasta allkirjastada iga hankemenetluse puhul kinnitus, et neil ei ole huvi üheski osalevas pakkujas.

Halbade tavade tõttu riigihankest kõrvaldatud ettevõtjad võidakse uuesti kaasata, kui nad tõendavad selgelt, et nad on asjakohaselt tegutsenud, **et ära hoida väärkäitumist ja väärtegeusid**.

Kui lõplikus kohtuotsuses ei ole kõrvaldamise perioodi märgitud, ei või kõrvaldamise periood ületada **viit aastat** alates süüdimõistmise kuupäevast kohustuslike kõrvaldamise aluste korral või **kolme aastat** alates asjaomase sündmuse kuupäevast vabatahtlike kõrvaldamise aluste korral.

Uued sätted reguleerivad **lepingute muutmist**, et ära hoida kuritarvitamist ja tagada aus konkurents võimalike uute ülesannete korral.

Liikmesriigid peavad tagama, et riigihanke-eeskirjade kohaldamist jälgitakse ning järelevalveasutused või -struktuurid **teatavad riigihanke-eeskirjade rikku mistest** riigi ametiasutustele ning teevad oma järelevalvetulemused üldsusele kättesaadavaks. Nad peavad esitama ka komisjonile aruande iga kolme aasta tagant kõige sagedasemate vale kohaldamise või õiguskindlusetuse allikate, ennetusmeetmete, samuti riigihangete puhul esineva pettuse, korruptsiooni, huvide konflikti ja muude oluliste eeskirjade eiramiste juhtude avastamise ja neist piisava teatamise kohta.

E-hangete kasutamine muudab protsessi läbipaistvamaks, vähendab ebaausat suhtlemist riigihangetega tegelevate ametnike ja ettevõtjate vahel ning lihtsustab eeskirjade eiramiste ja korruptsiooni avastamist tänu läbipaistvale kontrollijäljele⁹.

⁹ OECD, „Preventing Corruption in Public Procurement“, 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/ethics/Corruption-in-Public-Procurement-Brochure.pdf>.

Keskkonna-, sotsiaal- ja innovatsioonipoliitika eesmärkide kaasamine hankemenetlustesse

Uued direktiivid kinnitavad riigihangete strateegilist rolli mitte üksnes selle tagamisel, et avaliku sektori rahalisi vahendeid kulutatakse majanduslikult tõhusalt ning tagatakse avaliku sektori hankija jaoks majanduslikult soodsaim pakkumine. Need kinnitavad ka riigihangete strateegilist rolli poliitikaeesmärkide saavutamisel, eelkõige innovatsiooni, keskkonna ja sotsiaalse kaasamise vallas. Seda tehakse eri viisidel.

- » Hankedokumentides tuleb esitada sõnaselge nõue, et ettevõtjad täidaksid **sotsiaal- ja tööõiguse alaseid kohustusi**, sealhulgas rahvusvahelisi konventsioone.
- » Avaliku sektori hankijaid julgustatakse **kasutama riigihankeid** võimalikult strateegiliselt **innovatsiooni edendamiseks**. Innovatiivsete toodete, ehitustööde ja teenuste ostmisega saab oluliselt parandada avalike teenuste osutamise tõhusust ja kvaliteeti ning lahendada tõsisemaid sotsiaalseid probleeme.
- » Avaliku sektori hankijatel lubatakse jätta teatavate teenuste hankelepingute sõlmimine piiratud aja jooksul **vastastikustele ühingutele ja sotsiaalsetele ettevõtetele**.
- » Avaliku sektori hankijad võivad nõuda **märgiseid, sertifikaate** või samaväärses vormis sotsiaalsete ja/või keskkonnaalaste omaduste kinnitusi.
- » Avaliku sektori hankijatel on lubatud võtta arvesse keskkonnaalaseid või sotsiaalseid tegureid **pakkumuste hindamise kriteeriumides või lepingu täitmise tingimustes**.
- » Avaliku sektori hankijatel lubatakse võtta pakkumuste hindamisel arvesse **täieliku olemusringi kulu**. See võib edendada jätkusuutlikumaid ja

parema väärtusega pakkumisi, mis võivad pikas perspektiivis säästa raha, ehkki tunduvad esialgu kulukamad.

Elektrooniline hange

Avaliku sektori hankijad peavad 18. oktoobriks 2018 rakendama **eksklusiivset elektroonilist riigihangete süsteemi** spetsiaalsete e-hankeplatvormide kaudu¹⁰. See tähendab, et kogu hankemenetlus alates teadete avaldamisest kuni pakkumuste esitamiseni peab selleks ajaks toimuma elektrooniliselt.

Alates 18. oktoobris 2018 võib Euroopa ühtse hankedokumendi (ESPD) esitada üksnes elektrooniliselt. Kuni selle ajani võib Euroopa ühtset hankedokumendi ka välja trükkida, käsitsi täita, skaneerida ja elektrooniliselt saata. Komisjon on tegelikult välja töötanud töövahendi, mis võimaldab avaliku sektori hankijatel koostada oma Euroopa ühtne hankedokument ja lisada see oma pakkumisdokumentidele.

Siseturu infosüsteemi (IMI) raames on komisjon loonud veebiteenuse **e-CERTIS**,¹¹ et teha kindlaks selliste **haldusdokumentide vaheline vastavus**, mida nõutakse sageli hankemenetlustes 28 liikmesriigis, ühes kandidaatriigis (Türgi) ja kolmes EMP/EFTA riigis (Island, Liechtenstein ja Norra).

Muudatused hankemenetlustes

Avatud ja piiratud hankemenetlus jäävad **peamisteks hankemenetluse liikideks**, mida igat liiki riigihangete puhul kasutada saab.

Ettevõtjate jaoks kehtivaid **miinimumtähtaegu** oma pakkumuste ja muude hankedokumentide esitamiseks on vähendatud ligikaudu kolmandiku võrra (vt punkt 2.4 „Tähtaegade kehtestamine“). See aitab menetlust kiirendada, aga võimaldab teatavatel juhtudel endiselt pikemaid tähtaegu kasutada.

¹⁰ Euroopa Komisjoni teatis „Electronic public procurement will reduce administrative burden and stop unfair bidding, January 2017“. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=8716&lang=en&title=Electronic-public-procurement-will-reduce-administrative-burden-and-stop-unfair-bidding-

¹¹ e-CERTIS. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/markt/ecertis/login.do?selectedLanguage=en>.

Konkurentsipõhise läbirääkimistega hankemenetluse (varem: väljakuulutamisega läbirääkimistega hankemenetluse) kasutamine **on paindlikum** ning seda võib kasutada teatavatel tingimustel, sealhulgas juhul, kui leping on keeruline või toodet või teenust ei saa valmistootte või -teenusena hankida. Avaliku sektori hankijatel on rohkem vabadust pidada läbirääkimisi väiksema arvu ettevõtjatega. Esiteks tehakse valik taotlejate seast, kes on kuulutusele vastanud ja esitanud esialgse pakkumuse. Teiseks võib avaliku sektori hankija alustada läbirääkimisi valitud pakkujatega, et lasta esitada täiustatud pakkumused.

Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste ja veel mõnede teenuste puhul on kasutusele võetud uus **lihtsustatud kord**. See kord tähendab kõrgemat piirmäära (750 000 eurot), aga ka mõningaid kohustusi, sealhulgas Euroopa Liidu Teatajas avaldamise nõuet. See kord asendab direktiivi 2004/18/EÜ II B lisas esitatud varasema süsteemi.

Direktiivid viitavad nüüd sõnaselgelt **kommertska-**
mutusele eelnevatele hangetele ning neis innustatakse seda laadi hankeid laiemalt kasutama, selgitades teadus- ja arendustegevuse teenuste erandit.

Uue menetlusena võeti kasutusele ka **innovatsioo-**
nipartnerlus. Selles ühendatakse teadus- ja arendustegevuse teenuste ostmine ning arenenud innovaatiliste lahenduste ostmine ühe menetluse käigus. See toimub ettevõtja ning avaliku sektori hankija vahelise partnerluse kaudu.

Segalepingutega on võimalik kombineerida eri liiki riigihanked (ehitustööde, teenuste või asjade hanked) ühte hankemenetlusse. Sel juhul kohaldatavad õigusnormid on need, mida kohaldatakse sellist liiki hanke suhtes, mis vastab lepingu peamisele esemele.

Avaliku sektori hankijatel soovitatakse sõnaselgelt läbi viia **turu-uuringuid**, et oma hankemenetlusi paremini ette valmistada ning teavitada ettevõtjaid nende vajadustest, tingimused et nad ei moonuta konkurentsi.

Direktiivi 2014/24/EL kohaldamisala muutmine

Direktiiviga 2014/24/EL laiendatakse riigihanke-eeskirjade kohaldamisala selliselt, et lisaks pakkumuste hindamisele ja lepingute sõlmimisele hõlmab see **sätteid, mis reguleerivad lepingute muutmist ja lõpetamist**.

Ehitustööde kontsessioonilepingud on riigihankelepinguid käsitleva direktiivi 2014/24/EL kohaldamisalast välja jäetud. Uus **direktiiv 2014/23/EL¹² hõlmab kõiki kontsessioonilepinguid** nii ehitustööde kui ka teenuste puhul.

Sellise ametiasutustevahelise koostöö vormid, mis ei too kaasa konkurentsi moonutamist seoses era-sektori ettevõtjatega, ei kuulu riigihangetealaste õigusaktide kohaldamisalasse.

» **Avaliku sektori üksuste vahelised lepingud võidakse sõlmida otse** tingimusel, et kõik kolm tingimust on täidetud: esiteks peab avaliku sektori hankija pidama töövõtja üle järelevalvet, mis sarnaneb järelevalvega, mida ta peab oma osakondade üle; teiseks peab üle 80% töövõtja tegevusest tulenema selliste ülesannete täitmisest, mille talle on andnud kontrolliv avaliku sektori hankija; kolmandaks ei või avaliku sektori hankijal olla töövõtjas otsest erakapitali osalust. Selle kontrolli laadi ja ulatust on täielikult kirjeldatud direktiivis 2014/24/EL ning seda tuleb enne asutusesisese lepingu sõlmimist igal üksikjuhul eraldi hoolikalt kontrollida¹³.

» Kui **haldusasutustevaheline koostöö** toob kaasa selle, et kaks või enam hankijat sõlmivad avalikes huvides ühise eesmärgi saavutamiseks lepingu, siis ei kuulu leping direktiivi 2014/24/EL kohaldamisalasse. Sellisel juhul peab osalevate avaliku sektori hankijate sellise koostööga seotud tegevusest toimuma avatud turul alla 20%.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta. Kättesaadav aadressil: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2014_094_R_0001_01.

¹³ Täiendavad üksikasjad selle kontrolli laadi ja ulatuse kohta on esitatud direktiivi 2014/24/EL artiklis 12. Direktiivi 2014/24/EL kohased avaliku sektori üksuste vahelised hankelepingud.

1. Ettevalmistamine ja planeerimine

Hankemenetluse ettevalmistava etapi eesmärk on nõutavate ehitustööde tegemise, teenuste osutamise või asjade tarnimise kindla protsessi kavandamine. See on kindlasti protsessi kõige olulisem etapp, sest selles etapis tehtud otsused kujundavad kogu menetluse edukust.

Nagu alltoodud joonisel selgitatud, koosneb riigihankemenetlus mitmest omavahel tihedalt seotud samast ja etapist alates planeerimisest kuni lepingu täitmise ja menetluse lõpetamiseni.

Joonis 2. Riigihankemenetluse tüüpilised etapid

1. Ettevalmistamine ja planeerimine	2. Avaldamine ja läbipaistvus	3. Pakkumuste esitamine, avamine ja valimine	4. Hindamine ja lepingute sõlmimine	5. Lepingu täitmine
<ul style="list-style-type: none">» Tulevase vajaduse tuvastamine» Sidusrühmade kaasamine» Turu analüüsimine» Lepingu eseme kindlaksmääramine» Menetluse valimine	<ul style="list-style-type: none">» Tehnilise kirjelduse kavand, sh hindamise kriteeriumid» Hankedokumentide ettevalmistamine» Lepingu avaldamine» Selgituste esitamine	<ul style="list-style-type: none">» Kättesaamine ja avamine» Kõrvaldamise aluste kohaldamine» Sobivate pakkujate valimine	<ul style="list-style-type: none">» Pakkumuste hindamine» Eduka pakkuja valimine ja lepingu sõlmimine» Pakkujate teavitamine ja otsuse teatavaks tegemine	<ul style="list-style-type: none">» Täitmise juhtimine ja jälgimine» Maksete tegemine» Vajadusel lepingu muutmine või lõpetamine» Lepingu lõpetamine

Kui hankemenetluse ettevalmistav etapp läbitakse nõuetekohaselt, siis on tõenäolisem, et ülejäänud menetlus sujub raskusteta. Samas juhtub sageli, et

avaliku sektori hankija kas alahindab protsessi planeerimisetappi või ei vii seda üldse läbi.

Ettevalmistamine nõuab aega ja oskuseid

Ettevalmistamine võib mõnikord võtta kaua aega, ent see on alati väga oluline etapp.

Lepingu mahust ja keerukusest sõltuvalt võib ettevalmistamine võtta päevi või isegi kuid enne hanketeate avaldamist. Samas peaks hea planeerimine minimeerima ohtu, et lepingut tuleb täitmise ajal muuta või varieerida, ning võib aidata vältida vigu.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest saadud rahastamise puhul on ebaõnnestumiste analüüsimise käigus jõutud tõepoolest mitu korda järeldusele, et suurimad vead on tingitud puudulikust planeerimisest, eeskätt hankeprotsessi alguses.

Selle tulemusena kasutavad avaliku sektori hankijad aina rohkem **hankemenetlustega tegelevaid ametnikke**, eriti keerukaid, riskantseid ja suure maksumusega riigihankeid läbi viies. Seda hankefunktsiooni suurenevat professionaliseerumist peetakse heaks tavaks.

Selles punktis tutvustatakse hangetega tegelevatele ametnikele mitmeid hankemenetluse ettevalmistamisel olulisi tahke.

1.1. Tulevaste vajaduste hindamine

Esimene asi, mida avaliku sektori hankija peaks enne hankemenetluse käivitamist tegema, on mõelda

vajadusele, mida kogu protsess peaks rahuldama. Seejuures vajadus tuleneb lüngast avaliku sektori suutlikkuses täita mõnda oma ülesannetest. Avaliku sektori asutused ei suuda täita neid oma siseste ressurssidega ning peavad seetõttu ostma välist abi.

Avaliku sektori hankija peaks seega suutma hankemenetlust nõuetekohaselt põhjendada, sest ta peaks vastama konkreetsele vajadusele või tal peaks olema kohustus tegutseda avalikes huvides tegevusega.

Kõigepealt tuleks uurida põhjuseid

Sageli tehakse lepingu eseme kohta otsus liita kiiresti, jättes nõuetekohaselt määratlemata, miks on lepingut vaja ja mis on selle eesmärk. Selle tulemusena on pakutavad ehitustööd, asjad või teenused lõppkokkuvõttes osaliselt – või täielikult – erinevad vajadusest, mida need oleksid pidanud rahuldama.

See toob kaasa avaliku sektori rahaliste vahendite ebatõhusa kasutamise ja väikese majandusliku tasuvuse.

Tuleks selgitada, et vajadus ei ole toode ega teenus, mida soovitakse omandada. Vajadus on funktsioon, mis puudub, et täita ülesannet või teha toimingut.

Näiteks ei peaks hankijad alustama oma põhjendusi väitega, et nad peavad ostma printeri, vaid pigem väitega, et neil on vajadus printida. Sellisel juhul võidakse printimisfunktsioon saavutada ka muude võimaluste kaudu kui ostmine, näiteks teiste osakondadega printeri jagamise või väliselt äriühingult printeri rentimise või liisimise teel. Enne hankemenetluse algatamist tuleks kõiki neid alternatiive arvesse võtta.

Kokkuvõttes peavad hankijad järgima järgmist **olulist protsessi**.

- » Koos asjaomaste sidusrühmadega vajaduse kindlakstegemine.
- » Menetluse valimine.
- » Tehnilise kirjelduse (mida sageli nimetatakse pädevuse kirjelduseks) koostamine teenuste ostmise korral (vt punkt 2.1 Hankedokumentide koostamine).

ELi rahastatud projektide või programmide tööka-
vad määratletakse tavaliselt mitmeks aastaks, mis
täheb, et avaliku sektori hankijatel peaks olema
lihtsam eeldada, milliseid ehitustöid, asju või teenu-
seid nad peavad tellima.

Kui vajadused on kindlaks tehtud, peavad avaliku
sektori hankijad neid enne hankemenetluse alusta-
mist hoolikalt hindama. Selleks on soovitatav luua
väike meeskond ning kaasata sisesed ja välised si-
dusrühmad (vt punkt 1.2 Sidusrühmade kaasamine).

Võimalikud küsimused, mille abil vajadust hinnata

Järgmised küsimused võivad aidata juhtida arutelu vajaduse analüüsimise teemal.

- » Milline on minu vajadus? Millist puuduvat funktsiooni oma eesmärkide saavutamiseks vajan?
- » Kas meil on asutusesiseselt kättesaadavaid inim- ja/või tehnilisi ressursse?
- » Kas suudame rahuldada vajaduse hankemenetlust käivitamata? Riigihankele alternatiivseid lahendusi sageli eiratakse, ent neid tuleks hoolikalt arutada ja nõuetekohaselt võrrelda.
- » Kas oleme analüüsinud eri viise tuvastatud vajaduste rahuldamiseks? Kas saaksime osta, liisida, rentida asja või teenust või luua avaliku ja erasektori partnerluse, et saada seda, mida kavatseme hankida?
- » Millist lõpptulemust soovime saavutada?
- » Kas me peame ostma ehitustöid, asju või teenuseid või nende kombinatsiooni?
- » Missugused asjaolud on olulised, missugused on valikulised?
- » Kas arv/maht on vajalik või piisaks ka väiksemast arvust/mahust?
- » Mis on vajaduse rahuldamiseks vältimatult vajalik?
- » Kas oleks asjakohane osta valmislahendused või rahuldaksid meie vajadusi üksnes erilahendused?
- » Kas oleks asjakohane asuda dialoogi äriühinnaga?
- » Millised võivad olla selle ostu keskkonnamõjud?
- » Millised võivad olla selle ostu sotsiaalsed mõjud?
- » Kas see ost vajab innovatiivset lähenemisviisi, et saavutada konkreetne lahendus, mida turul veel ei eksisteeri?

Hinnates lisaks tulevase hankemenetluse vajaduse analüüsimisele ja mahu kindlaksmääramisele sel viisil ka vajadust, on võimalik olla avatud vajaduse rahuldamise alternatiivsetele vahenditele, mis ei ole konkreetsete ehitustööde, toodete või teenustega

tingimata seotud. Peale selle võimaldab see avaliku sektori hankijatel võtta hankevajaduse kindlaksmääramisel arvesse muid kaalutlusi, nagu võimalikud keskkonna- ja sotsiaalsed mõjud.

Näited audiitorite avastatud juhtumite kohta, mille vajaduslikkust ei ole hinnatud

Kaks alltoodud juhtumianalüüsi näitavad, kuidas vajaduste nõuetekohane hindamine võib aidata tagada avaliku sektori rahaliste vahendite tõhusa kasutamise.

1. IT seadmete tarbetu ostmine

Osakond ostis 250 arvutit, et asendada olemasolevad seadmed, mis ei olnud veel amortiseerunud. See ost oli väidetavasti vajalik, sest rakendati uut tarkvara, mis nõudis ilmselgelt suuremat riistvara võimsust kui olemasolevate arvutite pakutav. Audiitorid uurisid seda põhjendust ja leidsid, et uut tarkvara oleks saanud olemasolevatel arvutitel ilma piiranguteta kasutada. Hange oli seega põhjendamatu.

2. Uue masina tarbetu tarnimine

Avalike teede korrashoiuga tegelesid piirkondlikud kontorid, kes tagasid töötajad ja seadmed. Osakond ostis ühe kontori jaoks uue masina, mis hõlmas 50 000 euro eest rullijat. Selle ostu alternatiivi uurides kontrollis audiitor seda, mitut rullijat juba kasutati ja milline oli võimsus. Ta avastas, et teistes kontorites kasutati mitut rullijat üksnes mõne tunni jooksul. Audiitor tegi kättesaadavate andmete põhjal järelduse, et need rullijad oleks saanud uue ostmise asemel ümber paigutada.

Allikas: SIGMA riigihankealased poliitikaülevaated, ülevaade 28, „Audit of Public Procurement“, september 2016.

1.2. Sidusrühmade kaasamine

Nagu eespool märgitud, õnnestub ostu peamiste põhjuste kriitiline hindamine sageli parimal viisil kõiki peamisi sidusrühmi hõlmaval interaktiivsel rühmaarutelul. Sama kehtib hiljem tehniliste kirjelduste koostamise ja lepingu täitmise järelevalve ajal.

Kokkuvõttes tähendab see etapp hankemenetluse elluviimiseks projektimeeskonna ametisse nimetamist ja loomist. Meeskonna koosseis peaks olema järgmine.

- » **Põhimeeskond, kes vastutab lepingu haldamise eest.** Selleks võidakse vajada 1–3 inimest olenevalt teema keerukusest, näiteks ühte riigihangetega tegelevat ametnikku ja ühte tehnilist projektijuhti. Kõik lepingud nõuavad, et lepingu eest vastutaks vähemalt üks projektijuht, kellel on hankemenetlusega seotud ja tehnilised oskused.
- » **Suurem töörühm,** kuhu kuuluvad teemale spetsialiseerunud põhimeeskond ja sisesed eksperdid (nt ehitusinsenerid, arhitektid, IT spetsialistid või juristid), haldusmeeskonna liikmed, kes saavad

kasu ostetud tootest või teenusest, või muud liikmed, kes on tegelenud sarnaste ostudega ja suudavad pakkuda rühmale oma kogemusi. Olenevalt lepingute kavandatavast arvust ja keerukusest võidakse vajada ka välistest spetsialistidest nõustajaid.

Hankemenetluse raames täidetavad rollid ja kohustused peaksid olema avaliku sektori hankija tegevusjuhendites selgelt määratletud, eelkõige eesmärgiga kaasata sisesid ja väliseid kliente või kasutajaid.

1.2.1. Sisesed sidusrühmad

Siseste sidusrühmade kindlakstegemine on tulevase lepingu edukuse jaoks väga oluline. Sidusrühmad võivad olla kliendid/kasutajad või muud sisesed isikud, kellel on lepingu vastu huvi. Samuti võib olla asjakohane kaasata valitud esindajaid selles menetluse varajases etapis.

Põhimeeskond peab tagama, et ta kaasab need sisesed rühmad kohe, kui nad suudavad lisada oskusteavet ettevalmistavas etapis, ning eesmärgiga **arendada nende osalust** projektis.

Pädevate tehniliste kirjelduste väljatöötamine on ülivajalik lepingu täitmiseks ja soovitud tulemuse saavutamiseks, seega tuleks kohe algusest kaasata tehniliselt kvalifitseeritud sidusrühmad. Lepingu arenedes ja selle fookuse muutudes võidakse kaasata eri sidusrühmi ning nende vajadused võivad samuti muutuda.

1.2.2. Peamised välised sidusrühmad

Väga kasulik võib olla kaasata väliseid sidusrühmi, kui avaliku sektori hankijas ei ole nõutav oskusteave kättesaadav. Need võivad olla kindla valdkonna eksperdid (nt arhitektid, insenerid, juristid, majandusteadlased) või isegi äriorganisatsioonid või teised avaliku sektori asutused või ettevõtjad.

Õigete inimeste kaasamata jätmine võib hilisemas etapis kätte maksta

Nii siseste kui ka väliste sidusrühmade kaasamise vajaduse tunnistamata jätmine on mitme lepingu puhul ühine kriitika. Sageli on see avaldanud lepingu õnnestumisele negatiivset mõju, tuues mõnikord kaasa lisakulusid tegematajätmiste või vigade heastamisele. Ebapiisavad kirjeldused toovad kaasa keerulised kohandamised ja suurema töökoormuse, mis hõlmab ootamatuid küsimusi ja korrektsioone. Pealegi kui pakkumisdokumendid on ebaselged, kipuvad pakkujad katma oma riske suurema hinnaga.

Parimad tavad näitavad, et on hea, kui avaliku sektori hankija investeerib hanget ette valmistades välisesse tehnilisse oskusteabesse, et tagada, et ta kasutab kulutatud raha maksimaalselt ära ning hoidub muudatustest või menetluse taaskäivitamise kuludest hilisemas etapis.

Samas ei tohiks tihe koostöö ja konsulteerimine väliseksperptidega ohustada avaliku sektori hankijate otsustusprotsessi sõltumatust ja/või tekitada võimaliku huvide konflikti olukordi, mis rikuksid võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõtteid. Seepärast on soovitatav kohaldada samu konfidentsiaalsuse ja usaldusväarsuse põhimõtteid kui turu-uuringute korral (vt 1.3.2 Esialgused turu-uuringud).

1.2.3. Usaldusväarsus ja huvide konfliktid

Hankemenetluses tekib huvide konflikt juhul, kui isiku suutlikkus täita oma rolli erapooletult ja objektiivselt on kahjustatud. See kehtib menetluse eest vastutavate isikute ja eelarvevahendite käsutaja suhtes ning igaühe suhtes, kes osaleb avamis- ja hindamisetappides.

Täpsemalt hõlmab huvide konflikt igat olukorda, kus avaliku sektori hankija (või muu isiku) töötajal, kes on kaasatud hankemenetluse läbiviimisse või võib mõjutada selle menetluse tulemust, on otseselt või

kaudselt finantsalaseid, majanduslikke või muid isiklike huvisid, mida võib käsitada tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena.

Deklareerimata huvide konfliktid toovad kaasa finantskorrektsioonid

Kui kontrolliasutus avastab Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kontekstis deklareerimata huvide konflikti, võib see seada hankeprotsessi erapooletuse kahtluse alla ja tuua kaasa finantskorrektsioonid.

Avaliku sektori hankijad peaksid meeles pidama, et direktiivis 2014/24/EL sätestatud huvide konflikti määratlus on üsna lai ja hõlmab paljusid juhtumeid, mis on näiteks järgmised.

1. Hankemenetluse järelevalve eest vastutava avaliku sektori hankija ametniku abikaasa töötab mõne pakkuja juures.
2. Isik omab äriühingus osalust. See äriühing osaleb hankemenetluses, mille puhul see isik nimetatakse hindamiskomitee liikmeks.
3. Avaliku sektori hankija juht on viibinud nädalasel puhkusel selle ettevõtja tegevdirektoriga, kes esitab avaliku sektori hankija algatatud hankemenetluses pakkumuse.
4. Avaliku sektori hankija ametnikul ja pakkumuse teinud ettevõtja tegevjuhil on ülesandeid samas erakonnas.

Allikas: Euroopa Komisjon, Euroopa Pettustevastane Amet „Huvide konflikti kindlakstegemine struktuurimeetmetega seotud riigihankemenetlustes“, november 2013.

Sellele tuginedes peavad avaliku sektori hankijad määrama kindlaks, kas neil on võimalikke huvide konflikte, ning võtma asjakohaseid meetmeid huvide konfliktide ärahoidmiseks ja tuvastamiseks ning huvide konfliktid kõrvaldama. Neil võib olla abi Euroopa Pettustevastase Ameti poolt 2013. aastal koostatud praktilisest juhendist¹⁴.

Eelkõige on lihtne viis huvide konfliktide ärahoidmiseks lasta igal valiku-, hindamis- või lepingu sõlmimise protsessis osaleval isikul allkirjastada huvide konflikti puudumise kinnitus, kui avaliku sektori hankija on otsustanud hankemenetluse käivitada (vt 3. peatükk Pakkumuste esitamine ja pakkujate valimine).

See kinnitus peab sisaldama vähemalt järgmist.

- » Huvide konflikti täielik määratlus kooskõlas direktiivi 2014/24/EL artikliga 24. Iga sidusrühm peaks olema teadlik täpsest määratlusest ning selle erakordselt suurest ulatusest, hõlmates näiteks finants-, majanduslikke või muid isiklike huve.
- » Kinnitus, et isikul puudub huvide konflikt ettevõtjate puhul, kes on esitanud selleks hankeks pakkumuse, ning et ei ole muid varasemaid või praeguseid või ettenähtavas tulevikus ilmnevaid fakte või asjaolusid, mis võiksid isiku sõltumatuse kahtluse alla seada.

¹⁴ Euroopa Komisjon, Euroopa Pettustevastane Amet „Huvide konflikti kindlakstegemine struktuurimeetmetega seotud riigihankemenetlustes“, november 2013. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/2013_11_12-Final-guide-on-conflict-of-interests-EN.pdf.

- » Kinnitus, et isik teatab igasugusest huvide konfliktist kohe, kui see on tuvastatud, oma juhile avaliku sektori hankijas, ning loobub edasisest hankemenetluses osalemisest.

Võidakse lisada lisaetteid, mis puudutavad rikkumisest teatamist või andmete konfidentsiaalsust. Huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse mall on esitatud lisas.

Avaliku sektori hankijad peaksid võtma ka sobivaid meetmeid selliste huvide konfliktide tõhusaks ärahoidmiseks, kindlakstegemiseks ja heastamiseks, mis võivad tekkida hankemenetluste läbiviimisel, eesmärgiga vältida konkurentsi moonutamist ja tagada kõigi võrdne kohtlemine. Eelkõige käsitletakse direktiivis 2014/24/EL huvide konflikti ettevõtja kõrvaldamise alusena.

Lisaks võib saada abi allpool loetletud headest tavadest.

Head tavad huvide konfliktide ärahoidmiseks riigihangetes

Käitumisjuhend, mis hõlmab riigihangetega seotud tegevust, tuleks koostada ja avaldada laiaulatuslikult kõikides avaliku sektori organisatsioonides. Kuna riigiametnike ülesanded hõlmavad tavaliselt avaliku sektori rahalisi vahendeid või valdkondi, kus tuleb kohelda kõiki õiglaselt, tuleks käitumisjuhendiga nõuda minimaalseid käitumisstandardeid kõikidelt riigiametnikelt ning eelkõige hankega tegelevatelt töötajatelt.

Rakendada tuleks **süsteeme, kontrole ja koolitusi** eesmärgiga kindlustada, et kõik peamised sidusrühmad, kes võivad mõjutada lepingu mahu või sõlmimisega seotud otsuseid, oleksid teadlikud oma kohustusest toimida erapooletult ja ausalt.

Iga isik, kes osaleb lepingu eest vastutavas hindamiskomitees või projektimeeskonnas, peab allkirjastama **huvide konflikti puudumise kinnituse**. Võimalike huvide konfliktidega seotud isik ei tohiks hankeprotsessis ühtegi rolli täita.

Hindamiskomiteel tuleks paluda **deklareerida hankeprotsessi alguses kõik (võimalikud) huvide konfliktid**. Need kinnitused tuleks registreerida ja säilitada lepingudokumentide juures.

Pakkujatelt tuleks nõuda, et nad avaldaksid kõik oma huvide konfliktid oma pakkumuste esitamise ajal. See kinnitus võib olla hankedokumentides esitatud miinimumnõue.

Riigihangetes vajaliku aususe kohta on üksikasjaliku teabe välja töötanud OECD¹⁵.

¹⁵ OECD riigihangetes aususe tagamise põhimõtted, 2009. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf>.

1.3. Turu analüüsimine

Määrates kindlaks, mida osta, kulusid hinnates ja enne hankemenetluse valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumide väljatöötamist on avaliku sektori hankijatel kasulik turgu tunda ja turul orienteeruda. Seepärast on ettevalmistusetapi oluline osa tuvastatud vajaduste esialgse turuanalüüsi läbiviimine. Väiksemate lepingute puhul võib selle analüüsi ulatus olla piiratud, ent see võib olla siiski vajalik, et määratleda paremini lepingu ese ja maht.

Turu analüüsimine võimaldab avaliku sektori hankijal:

- » omandada eelnevaid teadmisi ja saada aru võimalikest lahendustest, mis võivad olla vajaduste rahuldamiseks kättesaadavad;
- » keskenduda täiendavalt lepingu esemele ja eelarvele ning need määratleda;

- » jälgida usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõtteid ja saavutada majanduslikult soodsaim pakkumine.

Väga soovitatav on, et avaliku sektori hankijad viivad läbi esialgse turuanalüüsi, kui nad kavandavad väljakuulutamisetähtaegade läbirääkimistega hankemenetlust lepingu jaoks, mille võib sõlmida üksnes ühe asjaomase ettevõtjaga.

Esialgset turuanalüüsi on vaja ka kommertskasutusele eelnevateks hangeteks ja innovatsioonipartnerlusteks, sest neid hankemenetluste liike kasutatakse üksnes siis, kui soovitud toodet ei eksisteeri turul.

Innovatsioonipartnerlused nõuavad samuti esialgset turuanalüüsi, et teha kindlaks võimalike huvitatud tarnijate arv turul. See aitab ära hoida muude teadus- ja arendustegevuse investeeringute väljatõrjumist ning konkurentide kõrvaldamist innovatiivsete lahenduste pakkumisest.

Kõik hanked ei ole teostatavad

Tavaline viga on see, kui avaliku sektori hankija eeldab ilma pakkumuste kohta turu-uuringuid tegemata, et turg suudab lepingut täita. Samas kõik hanked ei ole teostatavad.

Hankemenetlused võivad nurjuda, sest ükski ettevõtja ei ole esitanud pakkumust või ükski pakkumus ei ole vastuvõetav. Mõnikord ei ole turg lihtsalt valmis pakkuma taotletavaid ehitustöid, asju või teenuseid.

Probleemid võivad olla seotud tehnoloogilise küpsuse, üleküllastunud nõudluse või riski ülekandmise vastuvõetamatu tasemega. Avaliku sektori hankija võib soovida midagi, mis on väljaspool turu kehtivat suutlikkust, või võib olla kehtestanud ebarealistlikud tähtajad ja eelarve.

Sellisel juhul peavad avaliku sektori hankijad hankeprotsessi uuesti käivitama ning vaatama üle lepingu eesmärgid, ulatuse ning tehnilised ja majanduslikud tingimused. Need lisäülesanded suurendavad hankeprotsessile pühendatud töökoormust, aega ja ressursse ning neid oleks saanud turgu eelnevalt analüüsid ära hoida.

Üldreeglina ning valitud meetodist olenemata tuleb kõik esialgse turuanalüüsiga seotud algatused nõuetekohaselt dokumenteerida ning neist tuleb iga

hankemenetluse puhul kirjalikult teatada. See tagab läbipaistvuse ja auditeeritavuse.

Turuanalüüsi standardmall

OECD on välja töötanud põhjaliku metoodika¹⁶ turuanalüüsiks, mis hõlmab standardmalli turuanalüüsi aruande jaoks. See on kasulik selleks, et:

- » juhendada ametnikke turuanalüüsil;
- » dokumenteerida tehtud toimingud, et tagada protsessi selle etapi täielik läbipaistvus. Seda võib kasutada asutusesiseste teadmiste tagamiseks ja auditi eesmärgil.

Üksikasjalikud soovitusel järgitava lähenemisviisi kohta leiab [siit](#).

Standardmall turuanalüüsi aruande jaoks

Ülevaade

Millal turuanalüüs tehti?.....

Kas hinnati varasemates sarnastes hangetes tehtud pakkumusi?

Jah, märkige palun pakkumuse number

.....

Ei, esitage palun põhjused

.....

Kas teavet koguti

dokumentidel põhineva uurimise käigus?

erasektori turuosaliste panuse abil?

Kui läbi viidi dokumentidel põhinev uurimine, siis milliseid allikaid hinnati?.....

Kui teavet saadi ka erasektori turuosalistelt, siis kuidas nad kindlaks tehti? Kui mitme erasektori turuosalisega ühendust võeti? Kui paljud vastasid?.....

Kui hindade või kulude hindamisel kasutati välisekspertide abi, siis kas nad kirjutasid alla konfidentsiaalsuskokkuleppele?.....

Küsitluse tulemused

Turuanalüüs (tarnijate arv):.....

Tarnijate analüüs (suutlikkus):.....

Tarnijate analüüs (hind):.....

Kas lisaks kulutõhususele analüüsiti turuanalüüsis ka muid kriteeriume?

Keskkonnaalased

Sotsiaalsed

Innovatsioon

Muud.....

¹⁶ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 32, „Market Analysis, Preliminary Market Consultations, and Prior Involvement of Candidates/Tenderers“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-32-200117.pdf>.

Turuanalüüsi töövahend

Procurement Journey Scotland on välja töötanud **põhjalikud turuanalüüsi töövahendid**. Need on veebis avalikult kättesaadavad.

Need sisaldavad nõuandeid ja vahendeid, näiteks turuanalüüsi kokkuvõtte malli, millest võib olla kasu avaliku sektori hankijatele teistes riikides.

Tegur	Uuringu tulemused	
Turu mõiste	Turu koostis Kuidas seda asjaomasel valdkonnas kirjeldatakse	Ülevaade turul kaubeldavatest kaupadest/toodetest/teenustest turusegmentide kaupa
Turuülevaade	Suurus Iga-aastane kogukäive turul Müügi kogumaht (kogus) Finantsnäitajad, nt tulusus ja investeringutasuvus	Turuülevaade turusegmentide kaupa, nt geograafiline piirkond, kliendibaas, sektor
Kutseorganisatsioonid		
Peamised tarnijad	Palun märkige, kas kauba/teenuse turg on üleilmne, Euroopa tasandi või Ühendkuningriigi turg, ja tooge välja peamised tarnijad	
Turu kasv	Suundumused viimase 2-4 aasta jooksul Eeldatav prognoos 2-4 aastaks Kasvuväärtused väärtuse või mahu protsendina	Turuülevaade turusegmentide kaupa, nt geograafiline piirkond, kliendibaas, sektor Kasvu mõjutavad tegurid
Suundumused ja arengusuunad	Suundumused turul (nõudlus, tehnoloogia, muud arengud, lähenemisviisid jne) Turgu toetava tehnoloogia põhivaldkonnad Nüüdisaegne tehnoloogia – küpsus ja suutlikkus Tehnoloogia arengusuunad – järgmine suur arengusamm & millal?	Muutuste määr Mõju äritegevusele Tehnoloogiale ligipääsu piirangud
Tarneturu suundumused	Olulisemad turul tegutsejad Tarnete suundumused	Ülevaade peamistest tarnijatest Arengusuunad hinnakujunduses Allahindluse poliitika – maht/ lojaalsus/ risk:tootlus Kulupõhine hinnakujundus Turuhind

Kättesaadav aadressil: <https://www.procurementjourney.scot/route-3/route-3-develop-strategy-profiling-commodity-supply-market-analysis>

Planeerimise puhul näitab hea tava, et piisavalt vara enne hanketeate avaldamist läbi viidud turu-uuringutest võib olla väga palju kasu. Peale selle on avalikust pakkumiseelsest dialoogist teavitamine Euroopa Liidu Teatajas eelteate avaldamise teel turu seisukohast positiivne ning toob kaasa kvaliteetsemad hankedokumendid ja esitatud pakkumused ning vähendab kaebuste ohtu hilisemas etapis.

Kaks viisi turu analüüsimiseks on:

1. turu-uuringud;
2. esialgsed turu-uuringud, kuhu kaasatakse taotlejad või pakkujad.

Turuanalüüsi ulatus ja põhjalikkus erineb olenevalt hanke laadist ja mahust. Dokumendipõhiste uurinute kasutamine turu struktuuri kindlaks tegemiseks, tegutsevate ettevõtjate tuvastamiseks ning hindade mõistmiseks võib olla asjakohane lähenemisviis standardsele hankemenetlusele.

1.3.1. Turu-uuringud

Kõige sagedamini kasutatav turuanalüüsi meetod enne hankemenetluse ettevalmistamist on dokumendipõhised uuringud, mida saab teha avaliku sektori hankija siseseid ressursse kasutades. See seisneb

teabe kogumises, peamiselt internetist ning meili- või telefonikontaktide kaudu.

Dokumendipõhised turu-uuringud võivad pakkuda teavet avaliku sektori hankija vajadustele vastavate toodete või teenuste kättesaadavuse kohta. Hankija võib seejärel kindlaks määrata kõige asjakohasema hankemenetluse lähenemisviisi suurel määral aega või ressursse kulutamata.

Sageli kasutatavad **teabeallikad** on:

- » valdkonnaga tegelevad sisesed osakonnad;
- » tootjate, turustajate, edasimüüjate kataloogid;
- » ajakirjandusväljaanded (eriajakirjad, teabelehed jne);
- » kutseorganisatsioonid, äriorganisatsioonid või kaubanduskojad;
- » olemasolevad turu-uuringud.

Avaliku sektori hankijad peaksid neid eri teabeallikaid analüüsima järgmiste kriteeriumide alusel.

Tabel 3. Esialgsed turuanalüüsi kriteeriumid

Analüüsikategooriad	Andmed ja teave
Turu küpsus	Kindel turg, arengujärgus turg, piisavate hankijate olemasolu, et tagada tõhus konkurents.
Turu tarnevõime	Nõutava aja jooksul, nõutavas ulatuses ja kättesaadava eelarve piires.
Standardid ja tingimused	Tavapäraselt sarnaste lepingute suhtes kohaldatavad tingimused, võimalikud turupiirangud, ettevõtjate suutlikkus vastata teatavatele standarditele.
Lepingu maksumus	Hiljutised turuhinnad, hinnastruktuur, sarnaste lepingute kulude jaotus, püsi- ja muutuvkulud samasuguse eelarve piires.
Valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumid	Miimumnõuded sarnastes lepingutes, asjaomased kvalitatiivsed kaalutlused, sarnastele kogemustele tuginemine.
Hankelepingu täitmine	Võimalikud riskid, peamised vahe-eesmärgid, tähtaegade järgimine, sarnastest kogemustest saadud õppetunnid.

Keeruliste lepingute puhul tuleks kehtestada mitu eelnevalt kindlaks määratud võrdlusnäitajat, et näidata, mida tuleks käsitleda vastuvõetava pakkumusena. Avaliku sektori hankija võib eelnevalt koostada isegi optimaalse teoreetilise pakkumuse.

Kui see on asjakohane või vajalik, võidakse kasutada muud aktiivsemat turuvõimaluste uurimist, näiteks osaleda konverentsidel, messidel, seminaridel või turu-uuringutes, kaasates eelnevalt taotlejaid.

1.3.2. Esialgsed turu-uuringud

Esialgsed turu-uuringud hõlmavad turu sidusrühmade küsitlemist või asjaomasel valdkonnas teadmisi omavate isikutega ühenduse võtmist; nendeks võivad olla näiteks sõltumatud eksperdid, eriasutused, äriorganisatsioonid või ettevõtjad.

Turu-uuringute eesmärk on:

1. valmistuda paremini hankemenetluseks;
2. teavitada asjaomasel turul tegutsevaid ettevõtjaid kavandatavast hankest.

Enne hankemenetluse alustamist turuga peetak dialogi, mis võib aidata leida innovaatilisi lahendusi ja uusi tooteid või teenuseid, millest avaliku sektori asutus ei pruukinud varem teadlik olla. See võib aidata ka turul vastata hankeprotsessis kohaldatavatele kriteeriumidele, selgitades, millised avaliku sektori asutuse nõuded tõenäoliselt on.

Isegi kui puuduvad eri-eeskirjad, mis reguleerivad turu-uuringute protsessi, tuleb alati järgida diskrimineerimiskeelu, võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse aluspõhimõtteid. See on eriti oluline, kui avaliku sektori hankija küsib või kasutab nõuandeid välistelt isikutelt või konkreetsetelt ettevõtjalt.

Turuga tuleb aga tegeleda viisil, mis tagab läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise põhimõtete järgimise ning väldib piiratud juurdepääsuga teabe avalikustamist ja/või eelisõigusega turupositsioone.

Turu-uuringud konkurentsi moonutamata

Eelkõige tuleb tagada, et mõnele ettevõtjatele kavandatavast hankemenetlusest ja/või selle omandustest varakult teada andes ei moonutataks konkurentsi. Konkurentsi võib moonutada ka see, kui tehnilisi kirjeldusi võidakse tajuda sellisena, et need on mõjutatud konkreetse turul pakutava toote või teenuse kirjeldusest või kajastavad neid.

Pakkumismenetluse ettevalmistamisel võivad avaliku sektori hankijad läbi viia turu-uuringuid, ent peavad tagama, et sellise äriühingu kaasamine, kellega on eelnevalt konsulteeritud, ei moonutaks konkurentsi pakkumismenetluse käigus. Samuti peavad nad tagama, et eelneva kaasamise tulemusel ettevõtjaga jagatud teave tehakse ka teistele osalevatele ettevõtjatele kättesaadavaks.

Järgmised meetmed peaksid aitama avaliku sektori hankijatel tagada õiglase konkurentsi ning ära hoida eelistatud olukorras pakkuja kõrvaldamist:

- » esialgselt turu-uuringust avalik teatamine (nt avaldades eelteate riigi hankeportaalis ja TEDis);
- » teiste taotlejate ja pakkujatega kogu asjakohase teabe jagamine, mis saadakse ühe taotleja või pakkuja kaasamisest hankemenetluse ettevalmistamisse;
- » piisavate tähtaegade kehtestamine pakkumuste kättesaamiseks, et anda kõikidele kandidaatidele piisavalt aega teabe analüüsimiseks.

Avaliku sektori hankija peaks olema tähelepanelik, kui ta kõrvaldab võimaliku kandidaadi seetõttu, et kandidaat on osalenud menetluse ettevalmistamisel. Kõrvaldamist tuleks tööpoolest kaaluda, kui ei ole muid viise võrdse kohtlemise tagamiseks, aga ettevõtjale tuleks anda õigus tõendada, et tema osalemine ei moonuta konkurentsi.

Avaliku sektori hankija poolt selle kohta tehtud analüüs ei tohiks olla formaalne ning selles tuleks võrrelda pakkumust ka teistelt pakkujalt, kes ei osalenud menetluse ettevalmistamisel, saadud pakumustega.

Kommertskasutusele eelnevad hanked¹⁷ ja erimeetlused, näiteks võistlev dialoog või innovatsiooni-partnerlused, võimaldavad avaliku sektori asutustel osaleda turudialoogis.

1.4. Lepingu eseme kindlaksmääramine

Avaliku sektori hankijad kipuvad arvama, et lepingu eseme (st selle objekti, kestuse ja maksumuse) kindlaksmääramine on hankemenetluse esimene samm. Samas tuleks seda teha alles siis, kui vajadus on hinnatud, asjaomased sihtrühmad kindlaks tehtud ja kaasatud ning turg analüüsitud.

Lisaks lepingu eseme kindlaksmääramisele selle etapi jooksul peab avaliku sektori hankija määrama kindlaks lepingu liigi, kestuse ning tähtajad, maksumuse ja struktuuri.

1.4.1. Lepingu ese

Oluline on, et avaliku sektori hankijad teevald selgelt kindlaks lepingu eseme, nii et nad valivad õige hankemenetluse, mida järgida, ja õiget liiki lepingu. Ühtses riigihangete klassifikaatoris esitatud juhistes on esitatud üksikasjalik kirjeldus lepingu eseme eri liikide kohta ning neist võib olla abi ülesande määratlemisel.

Lepingu ese peaks põhinema selgel põhjendusdokumendil.

Põhjendusdokumendis põhjendatakse kavandatavat projekti või lepingut, tuginedes selle eeldatavatele kasuteguritele. Avaliku sektori hankija peaks tagama, et põhjendusdokument koostatakse hanketaotluse algatanud osakonnas ja kiidetakse heaks vastaval kõrgemal tasandil.

Põhjendusdokument

Mõnikord hinnatakse vajadust ja algatatakse hankeprotsess ilma oma valikute põhjendusi dokumenteerimata ja vajalike heakskiitude andmist tõendamata. Samas on oluline, et iga otsus riigihankelepingu algatamiseks põhineks seonduvate küsimuste ja kättesaadavate valikute süsteemsel hinnangul. Üksnes pealiskaudsel hinnangul ja kontrollimata eeldustel põhinevad hankemenetlused ei pruugi oma eesmärgi saavutada.

Enne hankemenetluse algatamist peaksid avaliku sektori hankijad valmistama ette põhjendusdokumendi, sätestades selgelt põhjused, miks hange peaks toimuma, ning näidates, et arvesse on võetud peamisi planeerimise aspekte.

Põhjendusdokumendi koostamisele kuuluvad ressursid ja aeg peaksid olema alati projekti mahu ja keerukusega proportsionaalsed: väiksemate projektide puhul ei ole iga aspekt vajalik.

¹⁷ Komisjoni teatis „Kommertskasutusele eelnevad hanked: innovatsiooni kiirendamine jätkusuutlike ja kõrgekvaliteediliste avalike teenuste tagamiseks Euroopas“ (KOM(2007) 799, 14.12.2007).

¹⁸ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, „Ühtne riigihangete klassifikaator“. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/common-vocabulary_en.

Põhjendusdokumendi eesmärk on esitada kavandatud tegevuste selge põhjendus. Selleks näidata, et projekt/leping:

- » on organisatsioonile vajalik;
- » korraldatakse kõige sobivamat hankemenetlust kasutades;
- » on teostatav;
- » on rahaliselt jõukohane;
- » on majanduslikult põhjendatud ning
- » on kestlik.

Põhjendusdokument tuleks heaks kiita avaliku sektori hankija asjaomasel tasandil, et tagada vajalik eelarve hanke planeerimise etapil. See tuleks alati heaks kiita enne tegeliku hankemenetluse käivitamist.

Põhjendusdokument võib tavaliste hankemenetluste puhul olla tavalise ülesehitusega või mahukamate menetluste puhul keerulisem.

Põhjendusdokumendi koostamise näidisenäidiseks võib kasutada alltoodud **tavalist ülesehitust**, esitades üksikasjalikult kõik punktid, mis tuleks hõlmata:

- » vajaduse kontekst ja kirjeldus;
- » saadud kasutegurid / lepinguga lahendatavad probleemid;
- » hinnanguline maksumus ja vajalike eelarvevahendite olemasolu;
- » orienteeruv ajakava;
- » siseste ressursside, sidusrühmade või kasutajate kaasamine ning
- » võimalikud riskid (vt punkt O Riskijuhtimine).

Keerulisemate või mahukamate hankemenetluste puhul on hästi koostatud põhjendusdokument oluline vahend avaliku sektori hankija jaoks lepingu ettevalmistamisel ja täitmisel. Seda võidakse kasutada lepingu vaidlustamise korral ning sellest võib olla abi, kui hankijal on võimalikke raskuseid või esineb ettenägematuid asjaolusid.

Põhjendusdokumendis tuleks seega esitada üksikasjalikum teavet, mille võib esitada järgmiselt.

Tabel 4. Põhjendusdokumendi üksikasjalik ülesehitus keerulisemate hangete korral

Punkt	Soovitav sisu
STRATEEGILINE SOBIVUS	Vajaduse kontekst ja kirjeldus Kooskõla asutuse siseste plaanide ja strateegiatega Arvesse võetavad välised strateegiad (kui see on asjakohane) Lepingu eesmärgid Saavutatavad eelised Peamised sidusrühmad Õnnestumise kõige olulisemad tegurid ja nende mõõtmise meetod Võimalikud riskid
MTURU-UURINGUD	Turuülevaade Tarnijate analüüs Turuhinnad Konsultatsioonide tulemused (kui see on asjakohane) Suundumused ja areng

Punkt	Soovitav sisu
VARIANTIDE HINDAMINE	Võimalike variantide loetelu Kõrgel tasemel kulude-tulude analüüs, mis hõlmab mitterahalisi eeliseid Eelistatud variant ja selle valiku põhjendus Kas eelistatud variant on saadaval kogu olemasoleva lepingu ajal?
RAHALINE JÕUKOHAUS	Kasutatav rahastus ja selle allikad Kulude prognoos Olelusringi kulu (kui see on kohaldatav)
TEOSTATAVUS	Ülesannete kõrgetasemeline kava Lepingu täitmise ajakava
KOKKUVÕTE	Peamised saavutused Edasised sammud Peamised olulised punktid Soovitus heakskiitmiseks

Lepingu liik

Avaliku sektori hankija peab ka **kindlaks määrama, kas lepingu ese on ehitustööde, asjade või teenuste** hange (vt Tabel 1. Riigihankelepingute liigid). See määrab eelkõige, milliseid piirmäärasid ELI õigusaktide kohaldamisel arvesse võtta.

Selle analüüsiga võidakse ka järeldada, et kontsessioonileping on asjakohane.

Samuti on võimalik väga erilistel juhtudel kombineerida ehitustöid, asju ja teenuseid segalepingutes.

Segaleping, milles on kombineeritud ehitustööd, asjad ja/või teenused

Segalepingutes, milles on ehitustööd, asjad ja/või teenused kombineeritud ühte lepingusse, tuleb peamine ese määrata kindlaks elemendi järgi, millel on suurem maksumus, või lepingu osaga, mis on kõige olulisem vajaduse rahuldamiseks.

Eelkõige on avaliku sektori hankijate kohaldatavad kriteeriumid lepingu liigi kindlaksmääramisel järgmised.

Olukorrad	Kriteeriumid lepingu liigi kindlaksmääramiseks
Ehitustööd + asjad	Lepingu peamine ese
Ehitustööd + teenused	Lepingu peamine ese
Teenused + asjad	Suurim maksumus
Teenused + teenused lihtsustatud korras	Suurim maksumus

Erijuhtudel võib lepingu ese viidata ka rohkem kui ühele ELi riigihankedirektiivile.

Segaleping, mis kuulub mitme ELi direktiivi kohaldamisalasse

Segalepingute puhul, mille eesmärk on hankida direktiiviga 2014/24/EL hõlmatud esemeid, ja hangete puhul, mis ei ole selle direktiiviga hõlmatud, sõltub kohaldatav õiguskord sellest, kas lepingu eri osad on objektiivselt lahutatavad või mitte.

1) Kui eri osad on lahutatavad, võib avaliku sektori hankija otsustada

- (a) sõlmida eraldi lepingud eraldi osade jaoks või
- (b) sõlmida ühe lepingu.

Kui avaliku sektori hankija otsustab sõlmida eri osade kohta eraldi lepingud, otsustatakse see, millist õiguskorda iga sellise eraldi lepingu suhtes kohaldada, eraldi osa omaduste põhjal.

Kui avaliku sektori hankija otsustab sõlmida ühe lepingu, kohaldatakse direktiivi 2014/24/EL.

2) Kui kõnealuse hankelepingu eri osasid ei ole võimalik lahutada, tuleb kohaldatavad õigusaktid määrata kindlaks selle lepingu põhieseme põhjal.

1.4.2. Üks leping või osad

Kui nimetatud sammud on tehtud, võib avaliku sektori hankija otsustada, kas kasutada vaid üht lepingut või jagada see osadeks. Avaliku sektori hankijaid julgustatakse jagama lepinguid osadeks, sest see on ainus viis, kuidas aidata väikestel ja keskmise suurusega ettevõtjatel riigihangetes osaleda.

Lepingud, mis hõlmavad mitmeid sama otstarbega asju või teenuseid, mille maksumus kokku on selline, et vähesed ettevõtjad suudaksid neid täielikult pakkuda, tuleks jaotada osadeks. See võimaldab igal huvitatud ettevõtjal osaleda ühe või mitme osa pakkumismenetluses.

Lepingu osadeks jaotamine suurendab konkurentsi, sest avaliku sektori hankijad saavad suurema tõenäosusega rohkem ja laiemas valikus pakkujaid, sõlmides turul rohkem ja väiksemaid lepinguid. Seega ehkki osadeks jaotamist ei tohiks muuta

kõikide lepingute puhul kohustuslikuks, tuleks seda põhjendusdokumendi koostamisel käsitleda.

Osadeks jaotamine on asjakohane ka siis, kui ühe ostu jaoks sõlmitav leping koosneb eri toodetest või teenustest, mida pakuvad ettevõtjad, kes tegelevad eri majandussektorites (näiteks info- ja kommunikatsioonitegevus hõlmab sageli veebisaidi haldust, videote tootmist või kirjalike materjalide avaldamist). Sellistel juhtudel on ettevõtja, kes on väga tõhus oma sektoris, aga ei suuda pakkuda kõiki tooteid või teenuseid, ebaausalt konkurentsist välja jäetud.

Lepingu jaotamine osadeks lihtsustab ka VKE-de jaoks hangetes osalemist. Näiteks väga suure maksumusega lepingute puhul võib saavutada konkurentsi üksnes lepingu osadeks jaotamisega, sest vaid väike arv ettevõtjaid suudab pakkuda kõiki taotletud tooteid või teenuseid, muutes avaliku sektori hankija neist sõltuvaks.

Osadeks jaotamine või selgitamine

Välja arvatud juhul, kui liikmesriik nõuab, et leping jaotataks osadeks, peavad avaliku sektori hankijad esitama kirjalikult peamised põhjused, miks nad otsustavad lepingut osadeks mitte jaotada. See selgitus tuleb lisada hankedokumentide juurde või lepingu sõlmimist käsitlevasse lõppearuandesse.

Näiteks ei pruugi avaliku sektori hankijad jaotada lepingut osadeks seetõttu, et ühte lepingut omades on lihtsam tööd korraldada ning see võib kaasa tuua mastaabisäästu. Rohkemate lepingute ja sidusrühmadega tegelemine on tõepoolest keerulisemalt hallatav.

Kui avaliku sektori hankija otsustab sõlmida lepingu eri osadena, ei ole selgitusi vaja, ning ta võib määrata kindlaks iga osa mahu ja eseme.

Avaliku sektori hankija peaks hanketeates või huvi kinnitamise ettepanekus osutama sellele, kas pakkumusi võib esitada kõikide osade, teatavate osade või üksnes ühe osa kohta. Isegi kui pakkumusi võib esitada mitme osa või kõikide osade kohta, võib avaliku sektori hankija piirata ühele pakkujale määratavate osade arvu. Samas tuleb hanketeates märkida osade maksimumarvu pakkuja kohta.

Avaliku sektori hankija peab välja töötama objektiivsed ja mittediskrimineerivad kriteeriumid või eeskirjad, mida kohaldada juhul, kui lepingu sõlmimise kriteeriumid tooksid kaasa selle, et ühele pakkujale määratakse rohkem osasid kui maksimumarv. Kui sõlmitakse leping koos osade määramisega, peab hindamiskomitee (vt punkt 4.1 Hindamiskomitee moodustamine) kohaldama hankedokumentides osutatud kriteeriumeid või norme.

Avaliku sektori hankija võib sõlmida lepingud mitut osa või kõiki osasid kombineerides. Sellisel juhul peab avaliku sektori hankija täpsustama hanketeates, et tal on õigus seda teha, ning osutama osadele või osade rühmadele, mida võib kombineerida. Kuna direktiiviga 2014/24/EL pakutakse seda kui varianti, peavad riigihangetega tegelevad ametnikud kontrollima riigisisest õigust.

1.4.3. Lepingu kestus

Avaliku sektori hankija peab kehtestama lepingu nõutava kestuse, mis tähendab ajavahemikku alates lepingu sõlmimisest kuni lõpptoodete või tulemuste vastuvõtmiseni.

Soovitav on, et see kestus hõlmab nii ülesannete täitmist kui ka võimalike vahetulemuste heakskiitmist (nt osalised teenused, tooted või etapid), sest vahetulemuse heakskiitmine määrab tavaliselt selle, kas töövõtja peaks jätkama ülesannete täitmist või mitte. Lisaks ei tohiks aeg, mida avaliku sektori hankija vajab tulemuse heakskiitmiseks, vähendada aega, mis on antud töövõtjale lepingu täitmiseks.

Tavaliselt leping lõppeb, kui mõlemad pooled on oma kohustused täitnud: töövõtja on saavutanud tulemused kooskõlas lepingu tingimustega ja avaliku sektori hankija on teinud lõpliku makse. Samas mõned tingimused, mis on seotud konfidentsiaalsusega ja audiitorite jaoks võimaldatava juurdepääsuga, võivad pikalt pärast lepingu lõppu kehtida.

Realistliku ajakava koostamine

Planeerimisetapis tuleb koostada realistlik ajakava kogu hankeprotsessi jaoks, hõlmates muu hulgas võimalikke parandusmenetlusi, kuni lepingu sõlmimiseni ja rakendamisetapini. Liiga optimistlikud ajakavad on laialt levinud ja nendega kaasnevad järgnevas rakendusetapis vead. Näiteks võivad need põhjustada hankeprotsessi ebaõnnestumise või tõsisid rakendamisprobleeme, kuna ebarealistlik pakkumuse ettevalmistamise aeg piirab pakkumuste arvu ja mõjutab nende kvaliteeti.

Ehitustööde, asjade või teenuste riigihange, mis hõlmab ELi vahendeid, on sageli suurema ELi rahastatud projekti osa, mis võidakse ellu viia eri riigihanketingute kaudu. Viivitused ühe lepingu täitmisel võivad mõjutada muude lepingute täitmist. Toetuste heakskiitmise ja maksete tähtajad on lisapiirang hankemenetluse käivitamisel. Avaliku sektori hankijad peavad seda varajases etapis arvesse võtma.

1.4.4. Lepingu maksumus

Teine oluline element, mis tuleb selles etapis kindlaks määrata ja mis tuleks lõpuks hanketeates avaldada, on lepingu maksumus, st ettevõtjate jaoks kättesaadav maksimumeelarve.

Lepingu jaoks realistliku eelarve kindlaksmääramine, et saavutada soovitud tulemused, saavutades samal ajal majanduslikult soodsaima pakkumuse, on väga tähtis ning peaks põhinema selgetel nõuetel ja ajakohasel turuhinna tabelil.

Avaliku sektori hankija peab hindama lepingu maksumust ja selle dokumenteerima, nii et hanke maksumuse põhjendused ja alused on edaspidi kas teistele avaliku sektori hankija töötajatele või võimalikele audiitoritele kättesaadavad. Avaliku sektori hankija peab osutama mitte üksnes allikatele ja meetodile, mida hindamisel on kasutatud, vaid ka sellele, et ost oli majanduslikult soodsaim.

Määratlus – mis on lepingu maksumus?

Hinnanguline maksumus põhineb teenuste, asjade või ehitustööde kogumahul, mida lepingu kogukestuse jooksul ostetakse, hõlmates kõiki variante, etappe või võimalikke pikendamisi. See hõlmab töövõtja kogu hinnangulist tasu, sealhulgas igat liiki kulusid, nagu inimressursid, materjalid ja transport, ent sisaldab ka lisakulusid, nagu hooldus, eriloa, tegevuskulud või reisi- ja elamiskulud.

Lepingu maksumuse kunstlik osadeks jaotamine on ebaseaduslik

Avaliku sektori hankija ei tohi kunstlikult jaotada mahukamaid ehitustööde/asjade/teenuste hankelepinguid väiksemateks üksusteks, et hoiduda ELi piirmääradest, mis kehtivad Euroopa Liidu Teatajas avaldamise puhul, riikide piirmääradest või teatavate konkurentsimenetluste kohaldamisest.

Ehitustööde korral tuleb kõik eraldiseisvad lepingud ühendada, kui need on funktsionaalselt ja ajaliselt seotud. Kui lepingud on seotud sama esemega, tuleb maksumused üldiselt liita. Kui ühendatud maksumused ületavad piirmäärasid, tuleb lepingutest teatada Euroopa Liidu Teatajas. Koostööl põhinevate mitme partneriga projektide juures tuleb arvestada riigihankenõudeid projekti tasandil, st mitte üksikpartneri tasandil.

Näiteks kui avaliku sektori hankija peab värvima kümne ruumiga hoone, ei saa ta jagada lepingut kümneks või vähemaks (nt kuueks) lepinguks ega sõlmida lepinguid ilma pakkumismenetlusest. Kõik need teenused/asjad või ehitustööd peavad olema koondatud, et moodustada funktsionaalne tervik. Järelkult peab selle näite puhul olema lepingu maksumus kümne lepingu kogumaksumus. Kogumaksumuse järgi otsustatakse, kas hanke puhul tuleb järgida direktiivi 2014/24/EL või mitte.

Kunstliku osadeks jaotamise näited

1. Üldkasutatava hoone projekti hankekava ülevaatamisel selgus, et leping on jaotatud mitmeks osaks, mille maksumus jäi veidi alla direktiivis ettenähtud piirmäära, ilma et sel oleks selge tehniline põhjendus. Kõik need osad olid hangitud kohalikult, võtmata arvesse osade kogumaksumust, mis oli piirmäärast oluliselt suurem.
2. Projektitööd jagati kunstlikult üheks hangitavaks lepinguks, mille maksumus oli direktiivis ettenähtud piirmäärast 1 % väiksem, ja ühte nn omaenda töid hõlmavaks lepinguks, mida täitis avaliku sektori hankija ise.
3. Sõidukite konkreetse üldkoguse kavandatav ostmine jagatakse kunstlikult mitmeks lepinguks eesmärgiga tagada, et iga lepingu maksumus jääb alla piirmäärade, st hoidutakse taotluslikult asjaomaste ehitustööde, teenuste või asjade tervikut hõlmava lepingu avaldamisest ELTs.

Tähtsajad – millal tuleb lepingu maksumus kindlaks määrata?

Riigihanke-eeskirjad nõuavad, et maksumus peab olema kehtiv hanke väljakuulutamise ajal või väljakuulutamisetähtaegade käivitamise ajal. Samas on soovitatav, et avaliku sektori hankijad hindavad lepingu maksumust protsessi alguses lepingu eseme määramise ajal. Igal juhul, kui kohaldatakse direktiivi 2014/24/EL, on õigusjõudu omav hinnanguline maksumus see, mis on hanketeates avaldatud.

Meetod – kuidas hinnata lepingu maksumust?

Riigihangetega tegelevad ametnikud peaksid hindama hanke maksumust, tuginedes varasemale kogemusele, eelmistele sarnastele lepingutele ja/või esialgsetele turu-uuringutele või konsultatsioonidele.

Maksumus tuleb arvutada ilma käibemaksuta.

Kui leping on jaotatud osadeks, siis on hanke maksumus kõikide osade kogumaksumus.

Siinkohal võib arvesse võtta olulusringi kulusid, sest need on ainus meetod vajaliku eelarve hindamiseks (vt punkt 2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine).

Ehitustööde hankelepingute puhul tuleb võtta arvesse mitte ainult ehitustööde maksumust, vaid lisaks ka selliste tarnitud asjade hinnangulist kogumaksumust, mis on kõnealuste ehitustööde tegemiseks vajalikud ja mille hankija annab töövõtja käsutusse.

1.4.5. Ühishanked

Ühishanked hõlmavad kahe või enama avaliku sektori hankija hankemenetluse kombineerimist. See tähendab, et käivitatakse üksnes üks hankemenetlus kõikide osalevate avaliku sektori hankijate nimel, et osta ühiseid teenuseid, asju või ehitustöid.

Seda võib teha kas mitme samast liikmesriigist pärit avaliku sektori hankija vahel või eri liikmesriikidest avaliku sektori hankijate vahel piiriülese hankemenetluse kaudu.

Ajutised ühishanked

Kaks või enam avaliku sektori hankijat võivad ajutiselt kokku leppida ühe ühise hankemenetluse läbiviimises. Hankemenetlus viiakse läbi ühiselt kõigi asjaomaste avaliku sektori hankijate nimel ja eest ning nad **vastutavad ühiselt** oma õigusjärgsete kohustuste täitmise eest.

Samas kui mitu avaliku sektori hankijat viivad läbi ühise hankemenetluse, aga leping ei ole täielikult ühine (st ühiselt hangitakse üksnes teatavaid lepingu ülesandeid), vastutavad avaliku sektori hankijad ühiselt üksnes ühiselt hangitud osade eest.

Piiriülesed riigihanked

Eri liikmesriikidest pärit avaliku sektori hankijad võivad läbi viia ühishankeid. See võib hõlmata eri liikmesriikide avaliku sektori asutusi või teises liikmesriigis asuvate kesksete hankeasutuste kasutamist.

Kui keskse riigihanke läbiviimise teenuseid osutab teises liikmesriigis asuv keskne hankija, peab see toimuma selle liikmesriigi riigisisese õiguse kohaselt, kus asub keskne hankija.

Kohustuste jaotus eri liikmesriikidest avaliku sektori hankijate vahel, sealhulgas menetluse juhtimine, hangitavate ehitustööde, asjade või teenuste jagunemine, lepingute sõlmimine ja kohaldatav riigisisene õigus peavad olema hankedokumentides selgelt kindlaks määratud.

1.5. Menetluse valimine

Kasutatava menetluse valimine on ülioluline ja strateegiline otsus, mis mõjutab kogu hankeprotsessi. Otsus tuleks teha ja seda põhjendada planeerimisetapis.

Direktiivis 2014/24/EL sätestatakse viis peamist menetlust, samuti erikriteeriumid konkreetsete olukordade jaoks, mida on tutvustatud selles osas. Teadus- ja arendustegevuse teenuste ostmisel võib kasutada lisamenetlust, mida nimetatakse komertskasutusele eelnevaks hankeks, ning see ei kuulu direktiivi 2014/24/EL alla.

Otsustades, millist menetlust kasutada, peavad avaliku sektori hankijad kaaluma mitmeid tegureid, sealhulgas:

- » iga menetluse konkreetseid nõudeid ja eesmärki;
- » täieliku avatud konkurentsi kasutegureid;
- » konkurentsi piiramise eeliseid;
- » iga menetlusega kaasnevat halduskoormust;
- » kaebuste tõenäolist ohtu ning korrupsiooni ja konkurentsivastase koostöö ohtudega sageli seotud õiguskaitsevahendeid ning
- » innovatiivsete või erivajadusele vastavate lahenduste motiveeritust.

Alltoodud otsuste tegemise maatriksi eesmärk on anda riigihangetega tegelevatele ametnikele ülevaade eri hankemenetluste pakutavatest võimalustest, samuti nende eelistest ja puudustest.

Tabel 5. Hankemenetluse valikut toetav otsuste tegemise maatriks

Hankemenetlused	Erinõuded menetluse kasutamiseks	Etapid	Taotlejate miinimumarv	Konkurentsi tase	Avaliku sektori hankijate töökoormus	Kaebuste, õiguskaitselahendite või eeskirjade eiramise oht	Innovatiivsete või erivajadustele vastavate ideede/tootete motiivveeritus
Avatud	Puuduvad. Seda võib kasutada kõikide hangete puhul.	1. Valik ja hindamine	Puuduvad. Kõik huvitatud taotlejad võivad esitada pakkumuse.	KÕRGE Pakkumuste arv on piiramata	SUUR Avaliku sektori hankija peab läbi vaatama kõik nõuetele vastavad pakkumused ning see võib lepingu sõlmimist edasi lükata. Ressursimahukas nii avaliku sektori hankija kui ka taotlejate jaoks, kes peavad valmistama ette kogu pakkumuse.	VÄIKE Otsus tehakse otse lepingu sõlmimisele keskendudes. Piiratud läbipaistvus-riskid, kuna tegu on avatud, läbipaistva, konkureeriva menetlusega.	VÄIKE
Piiratud	Puuduvad. Seda võib kasutada kõikide hangete puhul.	1. Eelvalitseerimine 2. Valik ja hindamine	Kõik huvitatud taotlejad võivad esitada huvi teate. Vähemalt viis eelvalitud taotlejat võib esitada pakkumuse.	KESKMINE Piiratud arvul taotlejatel lubatakse esitada pakkumuse. Võimalus piirata osalemist üksnes ettevõtjatega, kes on väga spetsialiseerunud.	KESKMINE Piiratud arv hinnatavaid pakkumusi ja seega hindamiskomitee / avaliku sektori pakkuja jaoks vähem ressursimahukas. Kaheetapiline menetlus võib olla pikem, et järgida nõutavaid tähtaegu.	KESKMINE Suurem konkurent-sivastase koostöö / korruptsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.	VÄIKE

<p>Konkurentsi põhine läbirääkimistega hankemenetlus</p>	<p>Vastab ühele või mitmele järgmisele kriteeriumile.</p> <p>Avatud või piiratud hankemenetluse käigus on esitatud üksnes eba-korrektseid või vastuvõetamatuid pakkumusi.</p> <p>Avaliku sektori hankija vajadusi ei saa olemasolevaid lahendusi kohandamata rahuldada.</p> <p>Lepingu ese hõlmab idee väljatöötamist või innovatiivseid lahendusi.</p>	<p>1. Eelkvalifitseerimine</p> <p>2. Läbirääkimised ja hindamine</p>	<p>Kõik huvitatud taotlejad võivad taotleda osalemist vastusena hanketeatele.</p> <p>Vähemalt kolm eelvalikunut taotlejat võib esitada pakkumuse.</p>	<p>KESKMINE</p> <p>Piiratud arvul taotlejatel lubatakse esitada pakkumus.</p> <p>Võimalus piirata osalemist üksnes ettevõtjatega, kes on väga spetsialiseerunud</p>	<p>SUUR</p> <p>Hankemenetluse kasutamist võimaldavate asjaolude tõendamine on avaliku sektori hankija kohustus.</p> <p>Avaliku sektori hankija on tihedalt seotud pakkujatega peetavate läbirääkimiste/dialoogiga.</p>	<p>KESKMINE</p> <p>Suurem konkurentsi vastase koostöö / korruptsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.</p>	<p>KESKMINE</p>
<p>Võistlev dialoog</p>	<p>Avaliku sektori hankija ei saa tehnilisi kirjeldusi kindlaksmääratud standardite või tehniliste nõuete alusel piisavalt täpselt kindlaks määrata.</p> <p>Lepingut ei saa sõlmida ilma eelnevate läbirääkimisteta tingituna eririskidest või -asjaoludest, mis on seotud laadi, keerukuse või õiguslike või finantsküsimumustega.</p>	<p>1. Eelkvalifitseerimine</p> <p>2. Dialoog</p> <p>3. Valik ja hindamine</p>		<p>KESKMINE</p> <p>Piiratud arv hinnatavaid pakkumusi ja seega hindamiskomitee / avaliku sektori pakkujajooks vähem ressursimahukas.</p> <p>Kahe- või kolmeetapiline menetlus võib olla pikem, et järgida nõutavaid tähtaegu.</p>	<p>SUUR</p> <p>Piiratud arv hinnatavaid pakkumusi ja seega hindamiskomitee / avaliku sektori pakkujajooks vähem ressursimahukas.</p> <p>Kahe- või kolmeetapiline menetlus võib olla pikem, et järgida nõutavaid tähtaegu.</p>	<p>SUUR</p> <p>Suurem konkurentsi vastase koostöö / korruptsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.</p> <p>Läbipaistvusnõuded on dialoogi ajal eriti olulised.</p>	<p>SUUR</p>

Hankemenetlused	Erinõuded menetluse kasutamiseks	Etapid	Taotlejate miinimumarv	Konkurentsi tase	Avaliku sektori hankijate töökoormus	Kaebuste, õiguskaitssevahendite või eeskirjade eiramise oht	Innovatiivsete või erivajadustele vastavate ideede/toodete motiivveeritus
Innovatsioonipartnerlus	Avaliku sektori hankija korraldab hanke nii selliste innovatiivsete toodete, teenuste või ehitustööde väljatöötamiseks kui ka ostmiseks, mis ei ole turul veel kättesaadavad.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eelvalifitseerimine 2. Läbirääkimine 3. Tarne 	<p>Kõik huvitatud taotlejad võivad taotleda osalemist vastusena hanketeatele.</p> <p>Vähemalt kolm eelvalikut läbinud taotlejat võib esitada pakkumuse.</p>	<p>KESKMIINE</p> <p>Piiratud arvul taotlejatel lubatakse esitada pakkumusi.</p> <p>Võimalus piirata osalemist üksnes ettevõtjatega, kes on väga spetsialiseerunud.</p>	<p>SUUR</p> <p>Hankemenetluse kasutamist võimaldavate asjaolude tõendamine on avaliku sektori hankija kohustus.</p> <p>Avaliku sektori hankija on tihedalt seotud lepingu täitmisega, sest ta hangib ja seirab üksnes teadus- ja arendustegevust ning sellise uue toote või teenuse pakumist/kasutuselevõttu, mida veel ei eksisteeri.</p> <p>Võimalik on piiratud arv hinnatavaid pakkumusi ja seega on see hindamiskomitee / avaliku sektori hankija jaoks vähem ressursimahukas.</p> <p>Kolmeetapiline menetlus võib olla pikem, et järgida nõutavaid tähtaegu.</p>	<p>SUUR</p> <p>Suurem konkurent-sivastase koostöö / korruptsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.</p> <p>Läbipaistvusnõuded on läbirääkimiste ja lepingu täitmise ajal eriti olulised.</p> <p>Teadus- ja arendustegevuse investeerimise vältimise oht ning konkurentsi kaotamise oht tarne/kasutuselevõtu etapis (2014. aasta teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni riigiabi eeskirjades lehitakse, et riigiabi puhul puudub risk üksnes siis, kui menetlus piirdub ainulaadsete/konkreetsete toodete või teenuste ostmisega, mille jaoks ei ole turul potentsiaalseid tarnijaid).</p>	SUUR

Ideekon- kurs	Žürii peab koosnema üksnes füüsi- listest isikutest, kes on ideekonkur- sil osalejatest sõltumatud.	1. Valik ja hindamine	Kõik huvitatud taotlejad võivad taotleda osale- mist vastusena hanketeatele. Võimalus piirata osalejate arvu, tuginedes selgetele ja mittediscri- mineerivatele valikukriteeriu- midele.	KESKMINE Piiratud arvul taotlejatel lu- batakse esitada pakkumus.	SUUR Ressursimahukas nii avaliku sektori hankija / žürii kui ka taotleja- te jaoks, kes peavad valmistama ette kogu pakkumuse.	VÄIKE Otsused on seotud üheetapilise menet- lusega. Sõltumatu žürii tehtud otsus hõlmab sageli väliseid sidus- rühmi.	SUUR
--------------------------	---	--------------------------	--	---	--	--	------

Hankemenetlused	Eriõuded menetluse kasutamiseks	Etapid	Taotlejate miinimumarv	Konkurentsi tase	Avaliku sektori hankijate töökoormus	Kaebuste, õiguskaitssevahendite või eeskirjade eiramise oht	Innovatiivsete või erivajadustele vastavate ideede/toodete motiivveeritus
Väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlus	See menetlus on erand üldreeglitest ning seda võib kasutada üksnes ühel või mitmel järgmisel erandjuhul. Ehitustööde, asjade või teenuste puhul Avatud või piiratud hankemenetluse käigus ei ole saadud ühtegi pakumust või ühtegi nõuetele vastavat pakumust. Äärmine vajadus seoses ootamatute asjaoludega. Lepingut võib täita üksnes konkreetne ettevõtja juhul, kui tegu on ainulaadse kunstiteose või kunstilise esinemisega, tehnilistel põhjustel konkurentsi puudumisega või ainuõiguste kaitsmisega. Ehitustööde või teenuste puhul Uued ehitustööd või teenused, mis kordavad sarnaseid ehitustöid või teenuseid, tingimusel et need on kooskõlas põhiprojektiga, milleks esialgne leping sõlmiti. Asjade või teenuste puhul Tehnilistel või kunstilistel põhjustel või eri- või ainuõiguste olemasolu tõttu on olemas vaid üks võimalik tarnija või teenuseosutaja.	1. Valik ja hindamine	Võimalus piirata osalejate arvu kuni üheni.	MADAL Avaliku sektori hankija valib läbirääkimisteks ettevõtjad.	VÄIKE Väiksem töökoormus avaliku sektori hankija jaoks tulenevalt hinnatavate pakumuste väikesest arvust. Menetluse nõuetekohaseks läbiviimiseks on vaja läbirääkimisotsuseid.	SUUR Menetluse kasutamine peab olema erakorraline ning kahjustatud ettevõtjate poolt kergesti vaidlustatav. Suurem konkurentsi vastase koostöö / korrupsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.	VÄIKE

<p>Asjade või teenuste ostmise eriti ulatuslikel eelistingimustel.</p> <p>Üksnes asjade puhul Kaubabörsil noteeritud ja sealt ostetud toodetest koosnevad tarned.</p> <p>Tooted on valmistatud üksnes teadusuuringute, katsete, õppe- või arendustegevuse eesmärgil.</p> <p>Täiendavad tulemused olemasolevate asjade/seadmete osaliseks asendamiseks või laiendamiseks, et ära hoida mittevastavust või tehnilisi raskuseid.</p> <p>Üksnes teenuste puhul Leping sõlmitakse ideekonkursi võitjaga.</p>	<p>1. Valik ja hindamine</p>	<p>Kõik huvitatud taotlejad võivad esitada pakkumuse.</p> <p>Kommertskasutusele eelnevate hange tehingute hulka sõlmitakse lepingud mitme töövõtjaga paralleelselt ning selle eelarve kohaselt on kuni teadus- ja arendustegevuse lõppetapini vähemalt kaks töövõtjat.</p>	<p>MADAL</p> <p>Avaliku sektori hankija valib läbirääkimisteks ettevõtjad.</p>	<p>VÄIKE</p> <p>Väiksem töökoormus avaliku sektori hankija jaoks tulenevalt hinnatavate pakumuste väikesest arvust.</p> <p>Menetluse nõuetekohaseks läbiviimiseks on vaja läbirääkimisoskuseid.</p>	<p>SUUR</p> <p>Menetluse kasutamine peab olema erakorraline ning kahjustatud ettevõtjate poolt kergesti vaidlustatav.</p> <p>Suurem konkurentsiivastase koostöö / korruptsiooni võimalus tingituna sellest, et avaliku sektori hankijal on suurem otsustusõigus.</p>	<p>VÄIKE</p>
<p>Kommertskasutusele eelnevad hanked</p> <p><u>Märkus:</u> See menetlus ei kuulu direktiivi 2014/24/EL kohaldamisalasse.</p>						

1.5.1. Avatud hankemenetlus

Avatud ja piiratud hankemenetlused on rutiinsete ehitustööde, teenuste ja asjade hangete tavalised meetodid.

Avatud hankemenetlust kasutatakse peamiselt juhul, kui konkurents piirdub mõne taotlejaga ning tehniline kirjeldus võib olla üsna keerukas ja nõuded hõlmata tehnilist pädevust.

Kõik lepingust huvitatud ettevõtjad võivad esitada pakkumusi. **Kõiki pakkumusi tuleb kaaluda** ilma igasuguse eelvalikuprotsessita. Valimine ja hindamine toimub pärast pakkumuste esitamist.

Kuna pakkumusi võivad esitada kõik huvitatud taotlejad, sealhulgas teistest riikidest taotlejad, edendab avatud hankemenetlus konkurentsi, tuues avaliku sektori hankijate jaoks kaasa suurema majandusliku tulususe. Avatud hankemenetluste osakaalu peetakse tegelikult riigihangetesüsteemi konkurentsitase me peamiseks näitajaks.

Ehkki avatud hankemenetlusi eelistatakse nende tagatava konkurentsi tõttu, ei ole need igat liiki lepingute jaoks sobivad ning võivad hõlmata suuremat halduskoormust. Keerulisi või väga spetsialiseeritud lepinguid võib paremini kohaldada rohkem valikulise protsessi kaudu¹⁹.

1.5.2. Piiratud hankemenetlus

Piiratud hankemenetlus on kaheetapiline protsess, kus **üksnes eelvaliku läbinud pakkujad võivad esitada pakkumusi**.

Piiratud hankemenetlust kasutatakse üldiselt juhul, kui turukonkurents on suur (mitu võimalikku pakkujat), näiteks puhastusteenuste, IT-seadmete või mööbli valdkonnas, ja avaliku sektori hankija soovib koostada lõppnimekirja.

Eelkvalifitseerimine

Kõigepealt esitatakse avaliku sektori hankija nõuded hanketeates (mis avaldatakse Euroopa Liidu Teatajas, kui hange ületab vastavaid piirmäärasid) ja võimalikele pakkujatele tehakse ettepanek oma huvist teada anda. Hanketeade võib sisaldada asjakohast teavet, mida tuleb esitada üksikasjaliku Euroopa ühtse hankedokumendi kaudu (vt punkt 2.1.1 Euroopa ühtse hankedokumendi koostamine).

Hankedokumendid tuleb teha kättesaadavaks alates hanketeate avaldamisest või alates huvi kinnitamisest, kasutades konkursikutsena eelteadet.

Valik ja hindamine

Teine samm hõlmab pakkumuse esitamise ettepaneku esitamist vähemalt viiele eelvalitud pakkujale, kel on vajalikul tasemel kutsealane, tehniline ja fi nantspädevus ja -suutlikkus.

1.5.3. Konkurentsipõhine läbirääkimistega hankemenetlus

Konkurentsipõhine läbirääkimistega hankemenetlus on nagu ka võistlev dialoog protsess, mida võib kasutada erandlikel asjaoludel. See hõlmab **vähemalt kolme kandidaadi esitamist, kellel palutakse esitada esialgne pakkumus ja pidada seejärel läbirääkimisi**.

Kõikidel juhtudel peab avaliku sektori hankija nõuetekohaselt põhjendama seda, et ta kasutab konkurentsipõhist läbirääkimistega hankemenetlust, sest see on lubatud üksnes piiratud arvu asjaolude korral:

- » varasemale avatud või piiratud hankemenetlusele vastusena on saadud üksnes ebakorrektsed ja vastuvõetamatuid pakkumusi;
- » avaliku sektori hankija vajadusi ei saa rahuldada olemasolevaid lahendusi kohandamata;
- » leping hõlmab idee väljatöötamist või innovatiivseid lahendusi;

¹⁹ Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, „Stock-taking of administrative capacity, systems and practices across the EU to ensure the compliance and quality of public procurement involving European Structural and Investment (ESI) Funds“, jaanuar 2016. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/public-procurement/study/.

- » avaliku sektori hankija ei saa tehnilisi kirjeldusi kindlaksmääratud standardite või tehniliste nõuete alusel piisavalt täpselt kindlaks määrata.
- » Lepingut ei saa sõlmida ilma eelnevate läbirääkimisteta tingituna eririskidest või -asjaoludest, mis on seotud laadi, keerukuse või õiguslike või finantsküsimumustega.

Eelkvalifitseerimine

Konkurentsipõhises läbirääkimistega hankemenetluses avaldab avaliku sektori hankija hanketeate ning kõik huvitatud ettevõtjad võivad avaldada

soovi menetluses osaleda. Seda tehes peavad nad tõendama, et nad on kvalifitseeritud lepingut täitma.

Läbirääkimised ja hindamine

Avaliku sektori hankija võib seejärel valida vähemalt kolm kandidaati ja kutsuda neid esitama esialgne pakkumus järgnevate läbirääkimiste põhjal.

Seejärel korraldatakse esialgsete pakkumuste põhjal läbirääkimiste etapp, samal ajal kui hindamisel vaadeldakse pakkumuste lõppversiooni majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumi alusel.

Konkurentsipõhise läbirääkimistega hankemenetluse näited

1. Asjade hankelageping tervishoiusektoris

Avaliku sektori hankija tervishoiusektoris käivitab piiratud hankemenetluse, et sõlmida leping röntgeniseadme tarnimiseks. Esitatakse neli pakkumust, mida hinnatakse, aga kõikides neljas pakkumuses on võrreldes tehnilise kirjeldusega väiksed erinevused, millest ükski ei ole lubatud. Avaliku sektori hankija otsustab algatada konkurentsipõhise läbirääkimistega menetluse, kutsudes nelja ettevõtjat, kes esitasid esialgsed pakkumused, läbirääkimistel osalema. Avaliku sektori hankija peab läbirääkimisi kõigi nelja pakkujaga, kasutades pakkumusi, mille nad esialgu esitasid. Läbirääkimiste eesmärk on kohandada esitatud pakkumusi nõuetega, mille avaliku sektori hankija on hanketeates, tehnilistes kirjeldustes ja lisadokumentides sätestanud, et saada korrektseid ja vastuvõetavaid pakkumusi.

2. Ehitustööde leping kohaliku omavalitsuse jaoks

Omavalitsusüksus soovib sõlmida lepingu uue kontorihoone ehitamiseks linna keskel, kust leitakse teadaolevalt arheoloogilisi säilmeid, mida tuleb ehitusprotsessi ajal kaitsta. Kohalik omavalitsus ei tea, kui suurt riski on ettevõtjad valmis võtma seoses mõjuga, mida arheoloogiliste säilmete kaitsmine avaldab ehitustööde maksumusele ja tähtajale. See küsimus nõuab läbirääkimisi ettevõtjatega.

Allikas: OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 10, „Public procurement procedures“, september 2016.
Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-10-200117.pdf>

1.5.4. Võistlev dialoog

Avaliku sektori hankijad, kes soovivad ellu viia keerulisi projekte, ei pruugi osata määratleda, kuidas oma vajadusi rahuldada, ega hinnata, mida turg võib tehnilisi, finants- või õiguslikke lahendusi silmas pidades pakkuda. See teema võib tõstatuda suurema integreeritud transpordi infrastruktuuri, suurte arvutivõrkude või keerulist ja struktureeritud rahastamist (nt avaliku ja erasektori partnerlus) nõudvate projektide puhul, mille finants- ja õiguslikku ülesehitust ei saa ette kindlaks määrata.

Võistleva dialoogi menetluse eesmärk on pakkuda eriti keerukate projektide hankes teataval määral paindlikkust. Nii nagu konkurentsipõhise läbirääkimistega hankemenetluse puhul, võib avaliku sektori hankija kasutada võistlevat dialoogi üksnes piiratud arvul asjaolude puhul ja peab alati oma otsust põhjendama. (Vt punkt 1.5.3 Konkurentsipõhine läbirääkimistega hankemenetlus).

Eelkvalifitseerimine

Esiteks lisatakse lõppnimekirja vähemalt kolm ettevõtjat, tuginedes nende suutlikkusele lepingut täita (nagu konkurentsipõhise läbirääkimistega menetluse puhul).

Dialoog

Avaliku sektori hankija väljastab seejärel kutse osalemiseks üksnes lõppnimekirja lisatud ettevõtjatele ning alustab nendega võistleva dialoogi etappi.

Võistleva dialoogi etapis **saab ettevõtjatega arutada kõiki projekti aspekte**. See tagab nende vahel läbipaistvuse.

Valik ja hindamine

Kui avaliku sektori hankija on kindel, et ta saab rahuldavad ettepanekud, kutsub ta ettevõtjaid esitama oma pakkumused, mida hinnatakse majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumide alusel.

Võistlev dialoog esitab avaliku sektori hankijatele väga suuri nõudmisi

Avaliku sektori hankijad peaksid olema teadlikud, et võistlev dialoog **nõuab nii sisese personali intensiivset kasutamist kui ka kõrget oskusteabe taset**, sest selle käigus tegeletakse keerulise küsimusega ja see on aeganõudev.

Lepingu esemega seotud tehnilise oskusteabe kõrge tase on vajalik asutusesiselt, et avaliku sektori hankija saaks läbi viia menetluse kõige suuremate eduvõimalustega ning olla valmis pidama dialoogi valitud taotlejatega.

1.5.5. Innovatsioonipartnerlus

Innovatsioonipartnerlust rakendatakse kolmeetapilise hankemenetluse kaudu (eelkvalifitseerimine, läbirääkimised, täitmine). Avaliku sektori hankija ostab nii teadus- ja arendustegevuse teenuseid, et **töötada välja innovatiivne lahendus, kui ka tulenevaid innovatiivseid tooteid, teenuseid ja ehitustöid**.

Innovatsioonipartnerluse aluseks olev loogika on see, et nii teadus- ja arendustegevuse kui ka tulevate lahenduste üleandmise pakkumused esitatakse konkureeriva hankemenetluse alguses ning lahendusi arendatakse tegelikult edasi lepingu rakendamise käigus.

See on oluline erinevus võrreldes võistleva dialoogi menetlusega, kui dialoog jätkub seni, kuni avaliku sektori hankija teeb kindlaks lahenduse, mis vastab kõige paremini tema vajadustele.

Eelkvalifitseerimine

Nii nagu konkrentsi põhise läbirääkimistega menetluse ja võistleva dialoogi puhul, võivad kõik lepingust huvitatud teenuseosutajad taotleda osalemist vastusena hanketeatele. Avaliku sektori hankija valib vähemalt kolm taotlejat nende teadus- ja arendustegevuse suutlikkuse ning innovaatiliste lahenduste puhul saavutatud tulemuste järgi.

Valida tuleb partner, kellel on parim teadus- ja arendustegevuse suutlikkus ja kes suudab kõige paremini tagada innovaatiliste lahenduste tegeliku elluviimise. Valikukriteeriumid võivad hõlmata partneri varasemaid tulemusi, viiteid, meeskonna koosseisu, rajatise ja kvaliteedi tagamise süsteeme. Idufirmadel ja VKEdel võib olla keeruline saada innovatsioonipartnerluste menetlustes lepinguid, sest taotlejad peavad alates selle menetluse algusest tõendama mitte üksnes oma suutlikkust tegeleda teadus- ja arendustegevusega, vaid esitama ka tulemusi.

Järelkult kutsutakse valitud kandidaate üles esitama **esialgne pakkumus teadustegevuse ja innovatsiooni projekti ettepaneku vormis**. Lepingu ese, miinimumnõuded ja pakkumuste hindamise kriteeriumid peavad olema hankedokumentides sätestatud.

Läbirääkimised ja lepingu täitmine

Kui pakkumused on esitatud, peab avaliku sektori hankija taotlejatega läbirääkimisi esialgsete ja kõikide järgnevate pakkumuste teemal, välja arvatud juhul, kui ta otsustab sõlmida lepingu, tuginedes ühele esialgsetest pakkumustest.

Kõiki aspekte saab läbi rääkida, välja arvatud hankedokumentides sätestatud lepingu eset, miinimumnõudeid ja pakkumuste hindamise kriteeriumeid. Samas tuleb õiguste ja kohustuste (sealhulgas intellektuaalomandi õiguste) jaotus eelnevalt hankedokumentides kindlaks määrata. Lisaks ei saa avaliku sektori hankija teha olulisi muudatusi lepingu esemes (minimaalse lahenduse nõuded), isegi kui teadus- ja arendustegevuse etapp näitab, et see ei olnud menetluse alguses optimaalselt sõnastatud. Avaliku sektori hankija saab pidada läbirääkimisi mitmes järjestikus etapis, et piirata läbirääkimisi nõudvate pakkumuste arvu, ning seega potentsiaal-

selt kõrvaldada mõned pakkujad protsessist.

Pärast lepingu sõlmimist ühega mitmest pakkujast nõustub avaliku sektori hankija innovatiivse lepingu tingimustega ja algatab innovatsiooniprotsessi. Lisaks teadus- ja arendustegevusele hõlmab see ehitustööde tegemist, toodete pakkumist ja tarnet või teenuseid.

Avaliku sektori hankija peab tasuma osalevatele partneritele sobivate osamaksetena. Avaliku sektori hankijad peavad võimalikult suures ulatuses tagama, et partnerluse struktuuri ja tähtsaja ning eri etappide väärtuse puhul võetakse arvesse kavandatava lahenduse innovatiivsuse määra ning teadus- ja innovatsioonitegevuse korda, mis on innovatiivse lahenduse jaoks nõutav. Asjade, teenuste või ehitustööde kavandatava ostu hinnanguline maksumus peab olema proportsionaalne investeeringutega, mida vajatakse nende asjade, teenuste või ehitustööde jaoks.

Tarne

Kuna innovatsioonipartnerlus on leping nii innovatiivsete lahenduste väljatöötamiseks kui ka tarneks, võib avaliku sektori hankija lõpetada lepingu enne lahenduste tarnimiseni asumist üksnes juhul, kui eesmärgid, mille avaliku sektori hankija kehtestas menetluse alguses uute loodavate innovaatiliste ehitustööde, teenuste või asjade jaoks, ei ole teadus- ja arendustegevuse ajal saavutatud. Avaliku sektori hankija kohustus on tõendada, et uued loodud lahendused ei vasta esialgsetele eesmärkidele ja miinimumnõuetele. Menetlusega ei anta avaliku sektori hankijale õigust peatada menetlus muudel põhjustel, kui eesmärgid ja miinimumnõuded on täidetud (nt mitte isegi juhul, kui vahepeal on turul ilmnunud paremad lahendused).

1.5.6. Ideekonkurss

Ideekonkurss on võistlev menetlus, mis võimaldab avaliku sektori hankijatel **osta plaan või projekt peamiselt ruumilise planeerimise, arhitektuuri, tsiviilehituse või andmetöötluse valdkonnas**.

Plaani või projekti valib žürii ning järgnev võitja kutsutakse seejärel enne lepingu sõlmimist läbirää-

kimisi pidama. Sel eesmärgil võib kasutada väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetlust (vt punkt 1.5.7 Väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetlus).

Lisaks projektilepingule võib menetluse tulemus hõlmata ka auhindade andmist.

Puuduvad üksikasjalikud nõuded seoses kasutatavate etappide arvu või järgitava protsessiga.

1.5.7. Väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetlus

Väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetluse kasutamisel räägivad avaliku sektori hankijad ilma avaldamisetä lepingutingimused vahetult läbi ühe või mitme ettevõtjaga.

See on oluline kõrvalekalle avatuse, läbipaistvuse ja konkurentsi aluspõhimõtetest ja kujutab endast **väga erandlikku menetlust**. Läbirääkimistega hankemenetluse kasutamist võimaldavate asjaolude tõendamine on avaliku sektori hankija kohustus.

Väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetlust võib kasutada üksnes erandlikel asjaoludel, mis peavad olema nõuetekohaselt põhjendatud. Need võimalused on selgelt määratletud direktiivi 2014/24/EL artiklis 32 ja loetletud alltoodud tabelis.

Tabel 6. Selliste juhtumite ülevaade, mille puhul võib kasutada väljakuulutamisetä läbirääkimistega pakkumismenetlust

Ehitustööd	Teenused	Asjad
<p>Avatud või piiratud hankemenetluse käigus ei ole saadud ühtegi pakkumust või ühtegi nõuetele vastavat pakkumust, tingimusel et kõik pakkumuse esitajad on läbirääkimistesse kaasatud ja nõude tehnilisi kirjeldusi sellega oluliselt ei muudeta. Nõuetele mittevastavad pakkumused on pakkumused, mis ei ole lepingu täitmiseks kasutatavad ega asjakohased, kuna nad ilmselgelt ei suuda vastata avaliku sektori hankija vajadustele ja hankedokumentides esitatud nõuetele.</p> <p>Juhtumid, mille korral esineb äärmine vajadus seoses ootamatute asjaoludega. Need on olukorrad, mida avaliku sektori hankija ei suutnud pakkumismenetluse alguses ette näha ja mis ei ole tingitud avaliku sektori hankija tegevusest (nt looduskatastroofid, üleujutused, turvarünnakud). See kehtib ka täiendavate ehitustööde/teenuste/kaupade kohta, mis nõuavad kiiret tegutsemist ja otsuse tegemist, isegi kui avaliku sektori hankija on projekti ja/või tehnilised kirjeldused nõuetekohaselt ette valmistanud.</p> <p>Lepingut saab täita üksnes asjaomane ettevõtja ühel järgmistest põhjustest: ainulaadse kunstiteose või kunstilise etenduse loomine või omandamine, konkurentsi puudumine tehnilistel põhjustel (tingimusel, et tehnilisi nõudeid ei ole kunstlikult kitsendatud), ainuõiguste, sealhulgas intellektuaalomandi õiguste kaitse.</p>		

Ehitustööd	Teenused	Asjad
<p>Uued ehitustööd või teenused juhul, kui korratakse sarnaseid ehitustöid või teenuseid, tingimusele et need on kooskõlas põhiprojektiga, milleks esialgne leping sõlmiti. Põhiprojektis tuleb märkida võimalike täiendavate ehitustööde või teenuste ulatus ning lepingu sõlmimiseks selle menetluse võimaliku kasutamise tingimused.</p>		<p>Kaubabörsil noteeritud ja sealt ostetud toodetest koosnevad tarned.</p> <p>Asjade ostmisel soodsatel tingimustel tarnijalt, kes on oma äritegevust lõpetamas, või pankrotihaldurilt või likvideerijatelt võlausaldajatega sõlmitud kokkuleppe või muu samalaadse menetluse alusel.</p> <p>Tooted on valmistatud üksnes teadusuuringute, katsete, õppe- või arendustegevuse eesmärgil.</p>
	<p>Lepingu sõlmimine järgneb ideekonkursile ning leping sõlmitakse ideekonkursi eeskirjade alusel konkursi võitjaga või ühega võitjatest.</p>	<p>Lisatarned kas olemasolevate kaupade/seadmete osaliseks asendamiseks või laiendamiseks, üksnes juhul, kui tarnija muutmine kohustaks avaliku sektori hankijat omandama kaupu, millel on mittevastavad tehnilised omadused või mis tulenevad ebasproportionaalsetest tehnilistest raskustest kasutamisel ja hooldamisel.</p>

Allikas: direktiivi 2014/24/EL artikkel 32.

Enne selle menetluse kohta otsuse tegemist peaksid avaliku sektori hankijad tagama, et on olemas täpsed asjaolud, mis õigustavad läbirääkimisi. Kahtluste korral on soovitatav otsida õigusabi (kirjalikult dokumenteerituna).

Juhtumid, mille puhul ei ole väljakuulutamiseta läbirääkimistega pakkumismenetlus põhjendatud

Avaliku sektori hankija sõlmib läbirääkimistega hankemenetlusega riigihankelepingu, aga ei saa tõendada, et see menetlus on põhjendatud (seda saab kasutada üksnes erandjuhul väga erakorralistel asjaoludel).

Enne selle menetluse kasutamist tuleb **kontrollida hoolikalt põhinõuete loetelu ja küsida kahtluste korral nõu riiklikelt riigihangetega tegelevatelt asutustelt.**

1.5.8. Kommertskasutusele eelnevad hanked

Kommertskasutusele eelnevate hangete²⁰ korral kasutatakse olemasolevat **avatud hankemenetlust teadus- ja arendustegevuse teenuste hankimiseks** viisil, mille puhul kasutatakse võistlevat arendustööd etappides, ning jagatakse intellektuaalomandi õiguseid ja seonduvaid riske ja hüvesid avaliku sektori hankija ja osalevate pakkujate vahel.

Riigihanke-eeskirjade erand teadus- ja arendustegevuse teenuste ostmisel

Tuleks rõhutada, et **kommertskasutusele eelnevad hanked ei ole ELi riigihangete direktiividega ja riigihankeid käsitleva WTO mitmepoolse lepingu normidega hõlmatud**. Samas viidatakse direktiivis 2014/24/EL nendele ning võetakse kasutusele teadus- ja arendustegevuse teenuste erand.

Teadus- ja arendustegevuse teenuste lepinguid kasutatakse, kui turul pakutavad lahendused ei suuda tagada mugavat lahendust avaliku sektori hankija vajadustele.

²⁰ Euroopa Komisjon, KOM(2007) 799 (lõplik), „Kommertskasutusele eelnevad hanked: Innovatsiooni kiirendamine jätkusuutlike ja kõrgekvaliteediliste avalike teenuste tagamiseks Euroopas“. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0799:FIN:EN:PDF>

Seda erandit kasutades võib avaliku sektori hankija hankida teadus- ja arendustegevuse teenuseid väljaspool ELi ja WTO eeskirju, tingimusel, et ta vastab endiselt ELi lepingu põhimõtetele ning valib ettevõtjaid läbipaistvalt ja mittediskrimineerivalt.

Intellektuaalomandi ja kasu jagamine

Kommertskasutusele eelneval hankel ei jäta avaliku sektori hankija kogu intellektuaalomandit ning teadus- ja arendustegevuse kasu üksnes endale, vaid jagab neid ettevõtjatega turutingimuste alusel, seega tagades, et ei maksta riigiabi.

Kasu jagamine tähendab, et avaliku sektori hankija jätab intellektuaalomandi õigused osalevatele ettevõtjatele, hoides litsentsivabu õiguseid teadus- ja arendustegevuse tulemuste kasutamiseks ning õigust anda (või nõuda ettevõtjatelt, et nad annavad) kolmandatele isikutele litsentse.

Avaliku sektori hankija huvi on eelkõige õigus kasutada lahendust ja see võimaluse korral mis tahes järgneval hankel litsentsida. Peale selle julgustab avaliku sektori hankija konkurentsi rohkemate ettevõtjate vahel, valides neid järk-järgult, tuginedes nende tulemustele, mis on saadud eelnevalt kindlaks määratud vahe-eesmärkide puhul ja nende pakkumuste puhul järgmises etapis. Lisaks peaks avaliku sektori hankijal olema võimalus lõpetada projekt mis tahes punktis, kui tulemused ei vasta eeldatavatele eesmärkidele.

Peamine eelis ettevõtjate jaoks on see, et see võimaldab neil saavutada lahendus, mida vajatakse avaliku teenusena, mis ei ole turul hetkel rahuldavalt tagatud. Samuti võivad nad seda lahendust katsetada ja koguda kasutajatelt tagasisidet teadus- ja arendustegevuse etapi kaudu. Kui see protsess on edukas, võimaldab see neil lahendusi katsetada ja müüa neid teistele avaliku sektori hankijatele või teistel turgudel.

Lisaks võib kommertskasutusele eelnev hange olla VKEde jaoks eriti huvitav, sest pakkujad peavad vastama tööalase kvalifikatsiooni ja finantssuutlikkuse nõuetele üksnes teadus- ja arendustegevuse puhul, mitte aga lahenduste kommertskasutuse mahu kasutamiseks.

Lepingute sõlmimine

Kommertskasutusele eelneva hanke leping peab olema tähtajaline ning võib hõlmata katseseeria vormis esmaste esimeste toodete või teenuste prototüüpide väljatöötamist või piiratud mahte katseseeria vormis.

Samas uute loodud toodete või teenuste ostmine ei pea olema sama lepingu kohaldamisalas. Kommertskasutusele eelnev hange eristab teadus- ja arendustegevuse lepingut võimalikest järgnevatest loodud innovatiivse lahenduse kommertsmahu ostu lepingutest.

1.5.9. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste hangete lihtsustatud kord

Mitme **teenuste hankelepingute** kategooria puhul **tervishoiu- ja sotsiaalsektoris** võivad avaliku sektori hankijad kasutada nii-öelda lihtsustatud korda.

Neid teenuseid, millele viidatakse sageli kui isiku-teenustele, osutatakse kindlas kontekstis, mis võib liikmesriikide vahel erineda. Lisaks on neil tavaliselt iseenesest väga piiratud piiriülene mõõde.

Lihtsustatud lähenemisviisi suhtes kehtib 750 000-eurone piirmäär. See on oluliselt kõrgem kui piirmäär, mida kohaldatakse teenuste suhtes täieliku korra alusel.

Lihtsustatud lähenemisviisi saab kasutada tervishoiu-, sotsiaal- ja muude teenuste hankimisel, mis kuuluvad direktiivi 2014/24/EL XIV lisas loetletud ühtse riigihangete klassifikaatori koodide alla.

Need teenused hõlmavad järgmist:

- » tervishoiu- ja sotsiaalteenused ja nendega seotud teenused;
- » haldus-, sotsiaal-, haridus-, tervishoiu- ja kultuuriteenused;
- » kohustusliku sotsiaalkindlustuse teenused;
- » hotelli- ja restoraniteenused;

Euroopa Komisjon, komisjoni talituste töödokument „Näide võimaliku lähenemisviisi kohta teadus- ja arendustegevuse teenuste hangetel, kohaldades riski ja kasu jagamist turutingimustel, st kommertskasutusele eelnev hange“, 2007. Kättesaadav aadressil: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1511547965552&uri=CELEX:520075C1_668.

- » õigusteenused määral, mil need ei ole direktiivide kohaldamisalast täielikult välja jäetud;
- » uurimis- ja turvateenused;
- » rahvusvahelised teenused;
- » postiteenused.

Direktiivist 2004/18/EÜ tulenevad tavad võivad kaasa tuua vea

Varasemas riigihangete direktiivis 2004/18/EÜ (klassikaline direktiiv) tehti vahet teenuste (II lisa A osa) ja prioriteetsete teenuste (II lisa B osa) vahel.

Direktiiviga 2014/24 kaotatakse see vahe ja kehtestatakse nii-öelda lihtsustatud hankemenetlus, mida kohaldatakse tervishoiu-, sotsiaal- ja muude teenuste hankimisel, mis kuuluvad XIV lisas loetletud ühtse riigihangete klassifikaatori koodide alla.

Avaliku sektori hankijad peaksid tutvuma hoolikalt XIV lisaga, et teha kindlaks, kas varem B osa alla liigitatud teenuste nõue kuulub lihtsustatud korra alla või mitte.

Ehkki XIV lisas esitatud teenuste loetelu on sarnane 2004. aasta direktiivi kohasele II lisa B osa loetelule, **ei ole loetelud identsed**. Mõned teenuste hankelepingud, mis olid varem B osas, aga ei ole XIV lisas loetletud, kuuluvad standardsete täielike riigihanke-eeskirjade alla.

Direktiiv 2014/24/EL hõlmab väga väheseid sätteid leebe korra teenuste hanke kohta. Seega peavad liikmesriigid kehtestama siseriiklikud õigusnormid, mis vastavad läbipaistvuse ja ettevõtjate võrdse kohtlemise põhimõtetele, võttes arvesse teenuste erilaadi.

Sellegipoolest nõutakse lihtsustatud korra alusel, et avaliku sektori hankijad avaldaksid hankevõimaluse Euroopa Liidu Teatajas, kasutades hanketeadet või eelteadet, ning avaldaksid lepingu sõlmimise teate Euroopa Liidu Teatajas.

1.5.10. Raamlepingud

Raamlepingud, mis ei ole erimenetlus ega lepinguliik, vaid pigem **töövahend, mida soovitatakse kindlaks tehtud ja korduvate vajaduste** korral, kui avaliku sektori hankija ei tea ette kas lepingu summat või seda, millal tema vajadus täpselt ilmneb. Raamlepingud on üks vahendeid ja tehnikaid koondhanke korraldamiseks, mis on ELi õigusaktides määratletud.

Raamlepinguid saab kohaldada ehitustööde, asjade või teenuste puhul ning need sõlmitakse ühe avaliku sektori hankija poolt (või mitme avaliku sektori hankija vahel) ühe või mitme ettevõtjaga.

Avaliku sektori hankija avaldab raamlepingu teate Euroopa Liidu Teatajas ja kasutab ühte direktiivis sätestatud standardhankemenetlustest, et valida ja hinnata pakkumusi. Kui ta on pakkumused kätte saanud ja neid hinnanud, sõlmib avaliku sektori hankija raamlepingu ühe või mitme ettevõtjaga.

Edukad pakujad (tavaliselt valitakse avatud või piiratud hankemenetlust kasutades) saavad kasu raamlepingu eksklusiivsusest. Leping reguleerib seda, kuidas raamlepingu pooltega lepinguid sõlmitakse, ning tingimusi, mida selle sõlmimise suhtes teatava aja jooksul kohaldatakse.

Hangeteks raamlepingu kasutamise põhimõte on, et see aitab kokku hoida nii hankemenetluse kulusid tänu mastaabisäästule kui ka hankemenetlusele kuuluvat aega.

Raamlepinguid kasutavad sageli kesksed hankijad, bioneerida ühishankega, nagu alltoodud näidetes tegutsedes kas enda või mitme avaliku sektori hankija nimel. Raamlepinguid saab ka lihtsasti kom-

Raamlepingute näited

Raamlepingu kõige asjakohasem kasutusviis on see, kui avaliku sektori hankijal on korduv vajadus ehitustööde, teenuste või asjade järele, aga selle täpsed nõutavad kogused on teadmata, näiteks järgmistel juhtudel.

1. Keskne hankija, kes tegutseb kümne tervishoiuasutuse nimel, sõlmib nelja teenuseosutajaga raamlepingu kiirabiautode tarneks.
2. Neli kohalikku omavalitsust sõlmivad raamlepingu ühe ettevõtjaga teede hoolduseks.
3. Üks valitsusasutus sõlmib raamlepingu kontoritarvete ostuks kolme tarnijaga.

Allikas: OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 19, „Framework Agreements“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaxweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-19-200117.pdf>

Rohkem teavet raamlepingute kohta

Link raamlepingute põhjaliku selgituse ja suuniste juurde:

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEdede peadirektoraat „Explanatory note on framework agreements“. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation_en

1.6. Menetluse planeerimine

Selles etapis on soovitatav koostada põhjalik kava kogu hankemenetluse jaoks, et korraldada lepingu tulevast täitmist ja haldamist. Seda saab teha kõi-

kide oluliste elementide alusel, mis on juba kindlaks määratud: rahuldatavad vajadused, meeskond ja sidusrühmad, lepingu ese ning lepingu, samuti kogu menetluse kestus ja maksumus.

Planeerimine võib olla kiire ja säästab edaspidi aega

Planeerimine on oluline ega pea hõlmama koormavaid ja pikki protsesse.

Selle käigus tuleb lihtsalt **kindlaks määrata, mida teha, millal ja milliste ressurssidega**. Kui avaliku sektori hankija eksib selles protsessi osas, järgnevad sellele suure tõenäosusega vead ja probleemid.

Ühiste hankemenetluste korral võib seda teha põhimeeskond vaid mõne töötunniga, kasutades lihtsat planeerimisvahendit, nagu on osutatud punktis 1.6.2 Lihtne planeerimisvahend.

Avaliku sektori hankija peaks koostama põhjaliku ajakava, standardised töövahendid ja eeskirjad (nt teabevahetuseks pakkujatega) ning töötama välja süsteemi oluliste otsuste protokollimiseks (nt registreerima selles etapis teadaoleva teabe, kättesaadavad võimalused ja eelistatud variandi põhjenduse). Plaan peaks hõlmama realistlikke ja regulaarseid vahe-eesmärke, et aidata jälgida edusamme, rakendades samal ajal nii keerulisi kui ka lihtsamaid lepinguid.

Avaliku sektori hankijal soovitatakse ka kehtestada eeskirjad seoses lepingu haldamise, sidusrühmade kaasamise, hankemenetluse järelevalve ja kontrolli-
ga (vt 5. peatükk Lepingu täitmine).

1.6.1. Keeruliste lepingute planeerimine

Keeruliste lepingute puhul võib kehtestada Gantti graafiku, et võtta arvesse kõiki nõutavaid ülesandeid, jaotada vastutus ja tuvastada selgelt põhjuslikud seoses protsessi etappide vahel.

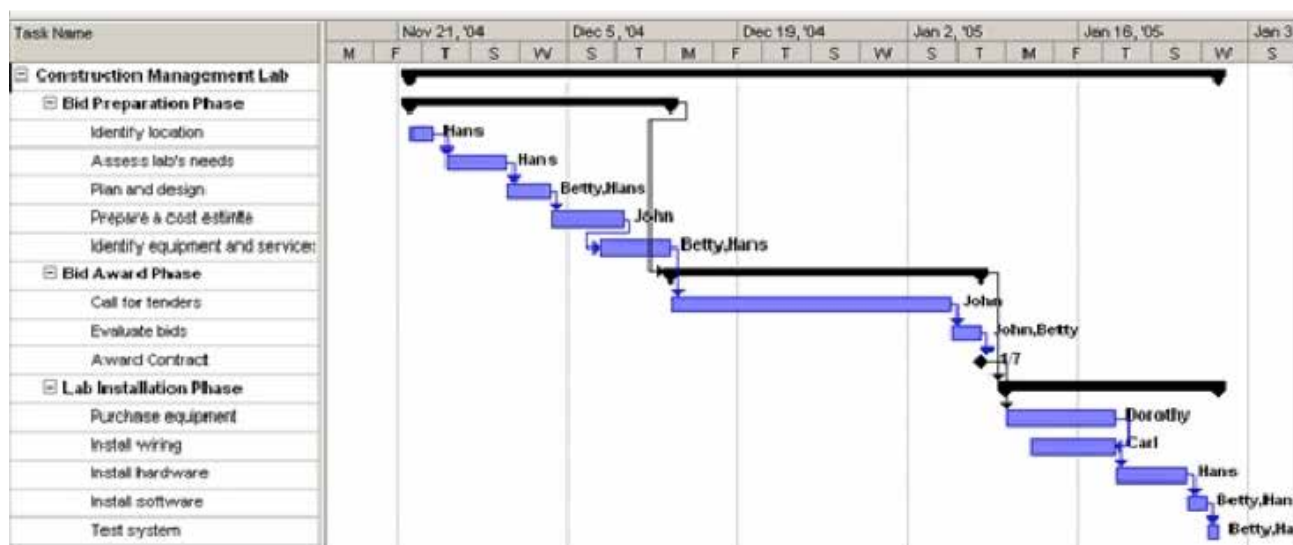
Selleks et koostada Gantti graafik, on vaja järgmisi sisendeid:

- » täidetavate ülesannete järjekord;
- » ülesannete hinnanguline kestus;
- » inimressursi nõuded;
- » ajapiirangud ja peamised vahe-eesmärgid;
- » saavutatavad tulemused või samaväärsed eesmärgid;
- » ülesannete vaheline sõltuvus.

Gantti graafik keskendub teatava projekti elluviimiseks vajalike ülesannete järjekorrale. Iga ülesannet esitletakse horisontaalsel ribal. Horisontaalne telg on samal ajal ajatelg, mille alusel projekti elluviiakse. Seepärast vastab iga ülesande riba pikkus

ülesande kestusele või selle täitmiseks vajalikule ajale. Ülesandeid ühendavad jooned näitavad põhjuslikku seost mõnede ülesannete vahel (vt alltoodud näide)²¹.

Joonis 3. Gantti graafiku näide riigihankemenetluseks, mis on koostatud liikmesriikide projekti poolt

Gantti graafik on väga hea vahend projekti seisundi kiireks hindamiseks. See on seepärast sobiv seisundiaruannete jaoks ning projekti edenemise kohta kõikidele sidusrühmadele teabe edastamiseks.

Selle võib välja töötada, kasutades sellist tarkvara nagu Microsoft Project või Microsoft Exceli malli järgi, millel on vähem funktsioone, aga mida on lihtsam ja kiirem kasutada.

1.6.2. Lihtne planeerimisvahend

Rutiinsemate lepingute puhul saab lihtsasti ja kiiresti koostada põhjaliku projektiplaani lihtsa tabeli vormis ning jälgida lepingu ettevalmistamist ja täitmist.

Alltoodud soovituslik tabel võimaldab koguda ühele lehele vajalikku teavet hankemenetluse iga põhietapi kohta.

Ideaaljuhul tuleks see projektiplaan koostada ühiselt ning asjaomased sisesed sidusrühmad peaksid seda jagama protsessi alguses, et tagada ühine kokkulepe ja arusaam kogu planeerimisest.

²¹ Kuproose riigikassa riigihangete direktoraat „PUBLIC PROCUREMENT BEST PRACTICE GUIDE“, 2008. Kättesaadav aadressil: http://www.publicprocurementguides.treasury.gov.cy/OHS-EN/HTML/index.html?7_4_1_5_time_planning_of_activities.htm.

Tabel 7. Lihtne projektiplaan hankemenetluste planeerimiseks

Ülesanded ja peamised vahe-eesmärgid	Vastutav isik	Kaasatud sidusrühmad	Süsteemid ja töövahendid	Arvestuse pidamine	Tähtajad / eeldatav valmimine
--------------------------------------	---------------	----------------------	--------------------------	--------------------	-------------------------------

1. Ettevalmistamine ja planeerimine

Tulevase vajaduse tuvastamine					
Sidusrühmade kaasamine (töörühma nimetamine)					
Turu analüüsimine					
Lepingu eseme kindlaksmääramine					
Menetluse valimine					

2. Avaldamine ja läbipaistvus

Hankedokumentide koostamine					
Hanketeate avaldamine					
Võimalikele pakkujatele selgituste andmine					

3. Hindamine ja lepingute sõlmimine

Pakkumuste avamine ja hindamine					
Lepingu sõlmimine					
Lepingu allkirjastamine					
Lepingu sõlmimise teate avaldamine					

4. Lepingu täitmine

Täitmise juhtimine ja jälgimine					
Maksete tegemine					
Kui asjakohane, siis lepingu muutmine					
Kui asjakohane, siis lepingu lõpetamine					

2. Avaldamine ja läbipaistvus

Avaldamise ja läbipaistvuse eesmärk on meelitada ligi konkurentsivõimelisi pakkumusi, mis tagavad lepingu rahuldava täitmise, see tähendab tulemustega, mis vastavad avaliku sektori hankija vajadustele.

Selleks on vaja teha järgmist.

Koostada selged hankedokumendid, milles sätestatakse selgelt vajadus lepingu järele ja lepingu ese tehnilises kirjelduses, kõrvaldamise alused ning valiku- ja lepingu sõlmimise kriteeriumid.

Kehtestada piisavad tähtajad, et pakkujad saaksid oma ettepanekud nõuetekohaselt ette valmistada.

Nõuetekohaselt avalikustada leping või kutsuda taotlejaid pakkumust esitama ning anda vajaduse korral selgitusi.

2.1. Hankedokumentide koostamine

Hankedokumentide koostamine on väga oluline samm hankemenetluses. See näitab, kuidas avaliku sektori hankija selgitab oma vajadusi ja seotud eesmärgid ja nõudeid turule, nimelt isikutele, kes on pakkumuse esitamisest huvitatud.

Hankedokumentide arv ja laad sõltub valitud menetluse liigist. Sellegipoolest hõlmavad hankedokumendid enamikul juhtudel järgmisi osasid.

Tabel 8. Peamised hankedokumendid

Dokument	Kirjeldus
Pakkumiskutse või eelqualititseerimisel osalemise kutse	Kutse on lühike kiri , millega kutsutakse ettevõtjaid esitama avaliku sektori hankijale pakkumus, või taotlus osalemiseks kaheetapilise menetluse korral (näiteks piiratud menetlus või konkurentsipõhine läbirääkimistega menetlus).
Hanketeade	Hanketeade on dokument, millega ametlikult ja avalikult käivitatakse hankemenetlus . Olenevalt lepingu maksumusest ja riigisisestest õigusnormidest avaldatakse hanketeade Euroopa Liidu Teatajas ja/või riigi, piirkondlikes või kohalikes väljaannetes (vt punkt 2.5.2 Avaldamisele kuuluvad teated). Selles antakse olulist teavet lepingu kohta, viidatakse peamistele asjaomastele asutustele ja osutatakse sellele, kus huvitatud isikud saavad juurde pääseda täielikele hankedokumentidele.
Tehniline kirjeldus	Tehniline kirjeldus on peamine dokument hanketoimikus. See võib hõlmata taustteavet lepingu kohta, lepingu eseme kirjeldust, kõrvaldamise aluseid, valiku- ja hindamiskriteeriume ning ettevõtjalt nõutava töö konkreetse ulatuse üksikasju.

Dokument	Kirjeldus
	<p>Selle dokumendi eesmärk on eelkõige anda ettevõtjatele teavet, mida on vaja nende pakkumuste või osalemistaotluste koostamiseks. Lisaks võib tehnilise kirjeldusega kaitsta avaliku sektori hankijat hilisemas etapis, kehtestades ühtse selge teabeallika pakkuja(te) jaoks. See takistab seega pakkujaid väitmast, et nad ei teadnud teatavaid asjaolusid pakkumuste hindamise või lepingu täitmise etappides.</p> <p>Teenuste valdkonnas viidatakse tehnilisele kirjeldusele sageli kui pädevuse kirjeldusele. Mõnedel juhtudel hõlmab see rohkem dokumente lisaks tehnilisele kirjeldusele.</p>
Juhised pakkujatele	<p>Juhised koosnevad suunistest ja ametlikest eeskirjadest, mis reguleerivad hankemenetlust.</p> <p>Nende eeskirjade eesmärk on toetada ettevõtjaid nende pakkumuste või osalemistaotluste koostamisel ja esitamisel. Need sisaldavad tavaliselt praktilisi näpunäiteid selle kohta, kuidas ettepanekud peaksid olema üles ehitatud ja sõnastatud, hinnakujunduse kohta, elektroonilise esitamise meetodi või esitamise vorminõuete kohta (näiteks finants- ja tehniline ettepanek tuleb sageli esitada eraldi kinnistes ümbrikutes).</p> <p>Soovitav on lisada ametlik vastavuse kontroll-loetelu, et aidata pakkujatel koostada dokumente ja lihtsustada dokumentide kontrollimist avaliku sektori hankija / hindamiskomitee poolt.</p>
Euroopa ühtne hankedokument	<p>Euroopa ühtne hankedokument on ettevõtja kinnitus ettevõtja finantsseisundi, suutlikkuse ja riigihankemenetluseks sobivuse kohta. See on avaldatud kõikides ELi keeltes ja seda käsitletakse esialgse töendina, et pakkuja vastab riigihankemenetluste raames nõutud tingimustele. Tänu Euroopa ühtsele hankedokumentile ei pea pakkujad enam esitama täielikke dokumentaalseid tõendeid ning kõiki eri vorme, mida varem ELi hangetes kasutati. See tähendab, et juurdepääs piiriülestele pakkumisvõimalustele on nüüd märkimisväärselt lihtsam. Alates 2018. aasta oktoobrist tuleb Euroopa ühtne hankedokument esitada elektrooniliselt²².</p>
Lepingu kavand	<p>Lepingu kavandi võib lisada hankedokumentidele, et anda ettevõtjatele selget teavet nõutavate lepinguliste kokkulepete kohta. Lepingu kavand on üksikasjalik õiguslik dokument, millega üldiselt viidatakse lepingu maksumusele, esemele, kestusele ja tähtaegadele, maksetingimustele ning muudele õigussätetele, sealhulgas isikute kaitsele, esindusele, garantiidele, hüvitistele, tingimustele ning kõikidele kohaldatavatele õigusnormidele.</p>

²² Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, Euroopa ühtne hankedokument – Euroopa ühtne hankedokumendi täitmise ja uuesti kasutamise teenus. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/tools/espd>.

Peamisi elemente, mis on seotud pakkumuste haldusosaga, kirjeldatakse täpsemalt allpool, nii et konkreetsetes punktides käsitletakse üksikasjalikumalt pakkumuste tehnilist osa (vt punktid 2.2 Kirjelduste ja standardite määramine ja 2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine).

2.1.1. Euroopa ühtse hankedokumendi koostamine

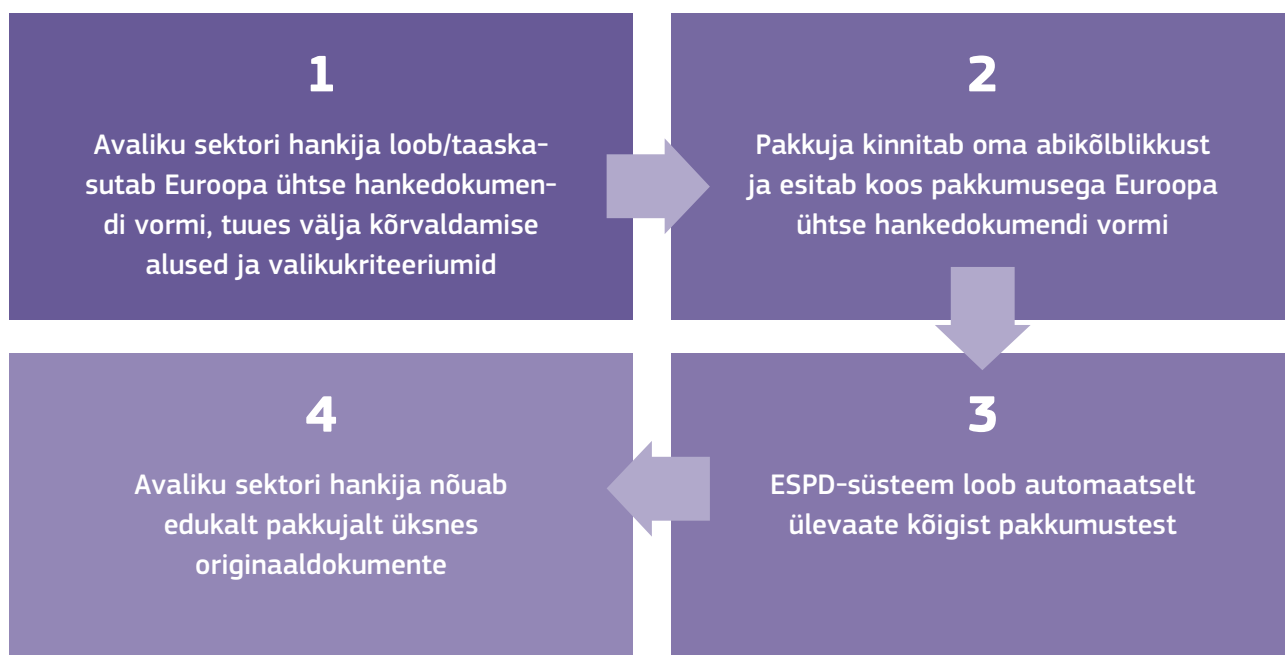
Euroopa ühtse hankedokumendi eesmärk on vähendada ettevõtjate ja eelkõige VKEde halduskoormust, mis tuleneb vajadusest koostada piisav arv tõendeid ja haldusdokumente, mis on seotud kõrvaldamise aluste ja valikukriteeriumidega.

Euroopa ühtne hankedokument võimaldab ettevõtjatel deklareerida elektrooniliselt, et nad vastavad nõutavatele tingimustele riigihankemenetluses osalemiseks. Teisisõnu koosneb Euroopa ühtne hankedokument ettevõtjate ametlikust kinnitusest, milles kinnitatakse, et nad ei ole välja jäetud kõrvaldamise kriteeriumide alusel ning vastavad valikukriteeriumidele.

Üksnes edukas pakkuja peab esitama täielikud dokumendid, mis tõendavad seda kinnitust. Edaspidi võidakse ka see kohustus ära jätta, kui tõendeid saab riikide andmebaasidest elektrooniliselt linkida.

Alltoodud joonisel on esitatud peamised sammud seoses Euroopa ühtse hankedokumendiga.

Joonis 4. Neli sammu pakkuja kõlblikkuse kontrollimiseks

Allikas: Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, 2016.

Kuidas Euroopa ühtne hankedokument toimib?

ELi liikmesriigid neavad 18. aprillist 2018 ette ainult elektroonilise riigihangete menetluse. Kuni selle kuupäevani võib Euroopa ühtset hankedokumenti ka välja trükkida, käsitsi täita, skaneerida ja elektrooniliselt saata.

Euroopa ühtse hankedokumendi loomiseks ja kasutamiseks võivad avaliku sektori hankijad kasutada ka enda e-hangete platvormidesse lõimitud töövahendit või Euroopa ühtse hankedokumendi loomise vahendit, mille on välja töötanud komisjon (vt allpool Joonis 5).

Joonis 5. Veebipõhine töövahend Euroopa ühtse hankedokumendi koostamiseks ja kasutamiseks

Legal Notice | Cookies | Contact | About | English

European Single Procurement Document (ESPD)

Service to fill out and reuse the ESPD

European Commission > Tools > European Single Procurement Document

Start Procedure Exclusion Selection Finish

Welcome to the ESPD service

European Single Procurement Document (ESPD) is a self-declaration of the businesses' financial status, abilities and suitability for a public procurement procedure. It is available in all EU languages and used as a preliminary evidence of fulfilment of the conditions required in public procurement procedures across the EU. Thanks to the ESPD, the tenderers no longer have to provide full documentary evidence and different forms previously used in the EU procurement, which means a significant simplification of access to cross-border tendering opportunities. From October 2018 onwards the ESPD shall be provided exclusively in an electronic form.

The European Commission provides a free web service for the buyers, bidders and other parties interested in filling in the ESPD electronically. The online form can be filled in, printed and then sent to the buyer together with the rest of the bid. If the procedure is run electronically, the ESPD can be exported, stored and submitted electronically. The ESPD provided in a previous public procurement procedure can be reused as long as the information remains correct. Bidders may be excluded from the procedure or be subject to prosecution if the information in the ESPD is seriously misrepresented, withheld or cannot be complemented with supporting documents.

For more information on ESPD, please [click here](#)
If you are interested in the answers to the most frequently asked questions about the ESPD, please have a look at the [FAQ leaflet](#)

Who are you?

- I am a contracting authority
- I am a contracting entity
- I am an economic operator

What would you like to do?

- Create a new ESPD
- Reuse an existing ESPD
- Review ESPD

Where is your authority located?

Select country

Allikas: Euroopa Komisjon, 2017. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/tools/esp/>

Komisjon on välja töötanud [töövahendi](#), mis võimaldab avaliku sektori hankijatel koostada oma Euroopa ühtne hankedokument ja lisada see oma hankedokumentidele²³. Seejärel on avaliku sektori hankijatel võimalus kujundada Euroopa ühtne hankedokument oma vajaduste järgi ning eksportida see masinloetavasse vormingusse.

Euroopa ühtne hankedokument peab olema lisatud koos teiste hankedokumentidega. Lisaks tuleks hanketeates märkida, et taotlejad või pakkujad peavad täitma ja esitada Euroopa ühtse hankedokumendi taotluse või pakkumuse osana.

Enne lepingu sõlmimist peab avaliku sektori hankija nõudma pakkuvalt, kellega ta on otsustanud lepingu sõlmida, et ta esitaks ajakohased dokumendid, mis tõendavad Euroopa ühtses hankedokumendis esitatud andmeid. Kui avaliku sektori hankija juba valdab asja- ja ajakohaseid tõendavaid dokumente või muid dokumentaalseid tõendeid või omab neile täielikku juurdepääsu riigisisese andmebaasi kaudu, ei pea edukas pakkuja tõendavaid dokumente uuesti esitama.

Lisaks võib ettevõtja uuesti kasutada seda Euroopa ühtset hankedokumenti, mida ta eelmises hankemenetluses kasutas, tingimusel, et ta kinnitab, et selles sisalduv teave on jätkuvalt õige.

²³ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, Euroopa ühtne hankedokument ja e-Certis, 2017. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/e-procurement/esp/>.

e-Certis, online database on administrative documentary evidence

e-Certis on tasuta teabeallikas, mille eesmärk on aidata ettevõtjatel ja avaliku sektori hankijatel teha kindlaks eri tõendeid ja kinnitusi, mida kogu ELis hankemenetluses sageli nõutakse.

Süsteem on veebiüleselt kättesaadav: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ecertis/>

See aitab pakkujatel teha kindlaks, milliseid tõendeid avaliku sektori hankija nõuab (nt seoses kõrvaldamise alustega või valikukriteeriumidega), ning aitab avaliku sektori hankijatel saada aru ettevõtja esitatud dokumentidest. See on eriti kasulik piiriülese hankemenetluse raames, kui eri isikud on pärit mitmest liikmesriigist.

e-Certis on andmebaas, mitte õigusabiteenus

E-Certise süsteemi usaldusväarsus sõltub kõikides liikmesriikides eri avalike hangete asutuste esitatud teabest ning selle teabe korrapärasest ajakohastamisest.

Selle tulemusena ei saa e-Certis tagada, et avaliku sektori hankija tunnistab päringu tulemusel saadud teabe kehtivaks. Süsteem on teabevahend, mis aitab kasutajatel kindlaks teha eri liikmesriikides riigi-hankemenetluse käigus kõige sagedamini nõutavad sertifikaadid ja tõendid.

Kahtluste korral on seepärast soovitatav võtta ühendust otse asjaomase isikuga (avaliku sektori hankija või riigi ametiasutus), et saada lisaselgitusi nõutavate dokumentaalsete tõendite kohta.

2.1.2. Lepingu kavand

Avaliku sektori hankijad peaksid avaldama hankedokumentides lepingu kavandi, mis sõlmitakse eduka pakkujaga, nii et kõik ettevõtjad on teadlikud lepingu täitmist reguleerivast õigusraamistikust (vt punkt 5 Lepingu täitmine).

Hästi koostatud leping peaks sisaldama sätteid, mis käsitlevad kohaldatavaid õigusnorme, eset, hinda, viivitusi, valekäitumist, vastutust, vaidluste lahendamist, läbivaatamissätteid, intellektuaalomandiõiguseid, konfidentsiaalsuskohustusi ja muid asjaomaseid tahke.

Riskid peaksid olema lepinguga õiglaselt ja võrdselt jagatud. Avaliku sektori hankijad peaksid eelkõige vältima sätteid või lepingutingimusi, millega töövõt-

jale pannakse vastutus riskide eest, mis on täielikult väljaspool tema kontrolli, sest need võivad vähendada esitatavate pakkumuste arvu, avaldada olulist mõju hinnale või põhjustada vaidlusi lepingu üle.

Avaliku sektori hankijatel soovitatakse kasutada standard eellepingut, mille on välja andnud nende õigusosakonnad või riiklikud riigihankeasutused. Kasu võib olla ka lepingumallide jagamisest eritingimusteks ja üldtingimusteks, millest üldtingimused on standarditud ning eritingimused kujundatud iga konkreetse hankemenetluse järgi. Kahtluste korral peaksid avaliku sektori hankijad küsima alati asja kohast õigusnõu.

Kõik hankedokumentid ja täielik pakkumus edukalt pakkujalt tuleks lisada lõplikule lepingule, mille allkirjastavad kõik pooled.

Lepingu muudatused võivad kaasa tuua vigu

Lepingu muudatuste võimalust tuleb planeerimisel hoolikalt kaaluda. Selle tulemusena tuleks lepingu kavandis sätestada selged, täpsed ja ühemõttelised sätted, sealhulgas võimalike muudatuste ulatus ja laad ning tingimused, mille alusel neid võib kasutada.

Põhimõtteliselt tuleks algse hankemenetluse igasugust muudatust, mis muudab oluliselt lepingu eset, maksumust, ajakava või mahtu nii, et see oleks võinud muuta algse hanke tulemust, käsitleda uue lisatööde või -teenuste lepinguna.

Rohkem teavet 5. peatükis Lepingu täitmine.

2.2. Kirjelduste ja standardite määratlemine

2.2.1. Kirjelduste koostamine

Tehniline kirjeldus on **hankeprotsessi kõige tähtsam dokument**.

Tehnilise kirjelduse eesmärk on esitada turule avaliku sektori hankija vajaduste selge, täpne ja täielik kirjeldus, mis võimaldab ettevõtjatel pakkuda nimeetatud vajadustele vastavat lahendust.

Tehniline kirjeldus on eduka pakkumuse väljavalimise alus ning selle sisu lisatakse lõplikule lepingule, milles kirjeldatakse seda, mida valituks osutunud pakkujalt pean esitama. Seetõttu on tehnilise kirjelduse lõplik läbivaatamine ja heakskiitmine üks hankeprotsessi otsustav punkt, milles osalevatel isikutel peavad olema ülesande täitmiseks vajalikud teadmised, volitused ja kogemused.

Tehnilistes kirjeldustes kirjeldatakse tavaliselt avaliku sektori hankija vajadusi, lepingu eset, milles selgitatakse teenust, asja või ehitustöid, mida tuleb pakkuda, sisendeid ning eeldatavaid väljundeid ja tulemusi, nõutavaid standardeid ning teatavat taustteavet ja konteksti käsitlevaid andmeid. Tehniliste kirjelduste koostamisel peaksid koostajad silmas pidama asjaolu, et neil on otsene mõju kulele.

On kolm põhiliiki tehnilisi kirjeldusi, mis tuginevad sisendil, väljundil või tulemusel.

- » **Sisendil** põhinev määratlus on rida juhiseid selle kohta, kuidas täita eelnevalt kindlaks määratud ülesannet. Seda liiki kirjeldust kasutatakse harva (välja arvatud põhihangete puhul), sest see ei ole paindlik, ei taga sageli majanduslikult parimat pakkumust ning võib mitte võimaldada pakkujal tagada lisandväärtus või innovatsioon. Neid kasutatakse tavaliselt lepingu sõlmimise kriteeriumina, mis põhineb madalaimal hinnal (vt 2.3.3 Pakkumuste hindamise kriteeriumid).
- » **Väljundil** põhinevas tehnilises kirjelduses keskendutakse soovitud tegevusalastele/ärilistele väljunditele või tulemustele ning ei esitata üksikasjalikku tulemuse tagamise meetodi kirjeldust. See võimaldab pakkujatel pakkuda innovatiivseid lahendusi, mille peale avaliku sektori hankija ise ei pruugi tulla.
- » **Tulemusel** põhinevat tehnilist kirjeldust võib olla kõige lihtsam koostada, kuid seda on kõige raskem hinnata ja selle järgimist kontrollida. See on vajaduse kirjeldus ja eeldatavate kasutegurite väljendus ning mitte sisendite ja tulemuste kirjeldus.

Viimast kaht liiki kirjeldusi võib kombineerida, nõudes pakkujatelt, et nad töötavad välja meetodilise ettepaneku, milles kehtestatakse see, kuidas nõu-

deid saab täita. Kuna iga pakkuja võib välja pakkuda midagi erinevat, peab avaliku sektori hankija saama neid alternatiivseid variante hinnata.

Üldreeglina peaks hästi koostatud tehniline kirjeldus:

- » kirjeldama nõudeid täpselt;
- » olema ettevõtjatele ja kõikidele teistele sidusrühmadele lihtsasti mõistetavad;
- » peaks kirjeldama selgelt määratletud, saavutatavaid ja mõõdetavaid sisendeid, väljundeid ja tulemusi;
- » tagama piisavalt üksikasjalikku teavet, et võimaldada ettevõtjatel esitada realistlikke ja konkreetsetele vajadustele vastavaid pakkumusi;
- » võtma võimalikult suurel määral arvesse avaliku sektori hankija, võimalike kasutajate või lepingu soodustatud isikute ning väliste sidusrühmade seisukoht, samuti turult saadud sisendeid;
- » olema koostatud isiku poolt, kellel on piisavad eriteadmised; see võib olla avaliku sektori hankija ja töötaja või väline ekspert;
- » ei tohiks sisaldada ühegi kaubamärgi nime ega konkurentsi piiravaid nõudeid;

» olema koostatud nii, et võetakse arvesse puuetega isikutele vajalikke juurdepääsetavuse kriteeriume või tagatakse lahenduse kasutatavus kõigile kasutajatele, kui hanke tulemust hakkavad kasutama füüsilised isikud (avalikkus või avaliku sektori hankija töötajad);

» olema heaks kiidetud avaliku sektori hankija asjaomase juhtkonna ahela poolt sõltuvalt kohaldatavates sise-eeskirjadest.

» Ehitustööde tehniline kirjeldus peaks hõlmama vähemalt järgmist: ehitustööde tehniline kirjeldus, tehniline aruanne, projekteerimispakett (projektijoonised, projektiarvutused, üksikasjalikud joonised), eeldused ja eeskirjad, sealhulgas töötingimused (liikluspiirangud, öötöö), pakutavate hindade loetelu (kui on kohaldatav), tööde hinnakiri ja ajakava.

Kui see on asjakohane, tuleks tehnilises kirjelduses esitada sõnaselgelt läbivaatamisklauslid, et võimaldada teatavat paindlikkust lepingu võimalikeks muudatusteks täitmise ajal. Läbivaatamisklauslites tuleb selgelt ja täpselt kindlaks määrata võimalike muudatuste kohaldamisala ja laad ning neid ei või sõnastada laiaulatuslikult eesmärgiga hõlmata kõiki võimalikke muudatusi. Neis tuleb viidata ka tingimustele, mille alusel neid võib kasutada (vt punkt 5.3 Leping muudatuste käsitlemine).

Kindel tehniline kirjeldus parandab menetluse kogukvaliteeti

Kehvasti koostatud tehniline kirjeldus on sageli järgnevate lepingu muudatuste algpõhjus, tingituna selles, et see ei kajasta nõuetekohaselt avaliku sektori hankija vajadusi ja ehitustöödest, asjadest või teenustest eeldatavaid tulemusi.

See selguse puudus võib kaasa tuua lepingu muudatused, kas muutes või lisades ülesandeid, ning see-ga muutes nii lepingu mahtu kui ka maksumust võrreldes esialgu kavandatudga. Avaliku sektori hankijad peaksid seejärel tutvuma lepingu muudatusi käsitlevate õigusnormidega ning, kui see on vajalik, koostama uue hankemenetluse (vt punkt 5.3 Leping muudatuste käsitlemine).

Lisaks aitab selge, täielik ja täpne tehniline kirjeldus ettevõtjatel koostada kvaliteetseid pakkumusi, mis on koostatud avaliku sektori hankija vajaduste järgi.

Konkreetse eriala ekspertide (siseste või väliste) kasutamine aitab suurendada protsessi kogutõhusust, andes teavet, mis on nõuetekohaselt uuritud, analüüsitud, hinnatud ja koostatud.

Lepingu ese

Hanketeates ja/või hankedokumentides esitatud teave peab olema piisav, et võimalikud pakkujad/taotlejad teeksid kindlaks lepingu eseme. Näiteks ei peaks tehnilises kirjelduses märkima ainult „mööbel” või „autod”, selgitamata, millist mööblit või milliseid autosid ostetakse.

Tehnilise kirjelduse koostamise eest vastutav(ad) isik(ud) peaks(id) olema piisavate oskustega, et kirjeldada vajadusi ja ootuseid piisavalt ning saada abi teistelt sidusrühmadelt.

Tehnilises kirjelduses tuleb **kirjeldada lepingu eset selgelt ja neutraalselt** ilma igasuguse diskrimineeriva viiteta teatavatele kaubamärkidele või äriühingutele. Kui seda ei saa objektiivsetel põhjustel ära hoida, peaksid avaliku sektori hankijad alati lisama sõnad „või samaväärne“.

Diskrimineerivatest tehnilistest kirjeldustest hoidumine

Avaliku sektori hankijad ei saa nimetada seadmete tarne tehnilises kirjelduses konkreetset kaubamärki ilma samaväärse toote tarnimise võimaluseta või kohandatud tehnilise kirjelduse kasutamine, millega tahtlikult või tahtmatult soositakse teatavaid tarnijaid.

Mõnikord tekib selline olukord siis, kui seadme tehnilise kirjelduse koostamise eest vastutavad kogeenematud töötajad kopeerivad kirjelduse otse ühe tootja brošüürist, mõistmata, et see võib vähendada nende ettevõtete arvu, kellel on võimalik seadet tarnida.

Kui konkreetsele kaubamärgile viitamine on vältimatu, tuleks alati kasutada sõnu „või samaväärne“.

Eelarve

Heaks tavaks peetakse hinnangulise eelarve (st hinnangulise lepingu maksumuse) lisamist hanketeatesse või tehnilisse kirjeldusse, et muuta hankedokumendid võimalikult läbipaistvaks.

See tähendab, et esialgne eelarve peab olema soovitud töid, teenuseid või asju arvestades realistlik. Lepingu maksumus ei anna üksnes pakkujatele märku nende rahaliste pakkumuste koostamisest, vaid annab ka olulist teavet avaliku sektori hankijalt oodatavate tulemuste ja kvaliteeditasemete kohta (vt punkt 1.4.4 Lepingu maksumus).

Alati on võimalik avatud konkurents ilma avaldatud eelarveta, kuid hankedokumentides tuleb märkida,

et avaliku sektori hankija jätab endale õiguse hankemenetlus katkestada juhul, kui ei laeku mõistliku hinnaga pakkumusi (või mis tahes muul objektiivsel põhjusel). Juhtudel, kui avaliku sektori hankija peab kehtestama avaldamata maksimumhinna enne hankemenetluse käivitamist ja tehniline kirjeldus tuleb täpselt koostada.

Variandid

Üldreeglina peaksid ettevõtjad koostama oma pakkumused selle põhjal, mida hankedokumentides nõutakse. Samas võivad avaliku sektori hankijad otsustada jätta võimalusi eri lähenemisviisideks ja alternatiivseteks lahendusteks. Selleks võivad nad lubada variantidega ettepanekut.

Hankedokumentides, sealhulgas hanketeates, tuleb selgelt märkida, kas pakkumuste variandid on lubatud. Kui pakkumuste variandid on lubatud, peaks avaliku sektori hankijad tegema järgmist.

- » Pakkumuste variantide võimalust tuleb käsitleda **planeerimise etapil**. Turu-uuring peaks näitama, kas esineb võimalus, et töövõtja kasutab kavandatud kirjelduste nõuete täitmiseks oodatust erinevaid meetodeid. Sellisel juhul ning kui avaliku sektori hankija soovib seda võimalust kasutada, tuleb seejärel vastavalt koostada tehniline kirjeldus.
- » Avaliku sektori hankijad võivad kutsuda esitama pakkumuste variante üksnes juhul, kui **tehniline kirjeldus põhineb väljundil või tulemusel**, aga mitte sisendil, mille puhul avaliku sektori hankijad annavad pakkujatele juhiseid. Avaliku sektori hankijad peaksid kehtestama miinimumnõuded, millele variandid peavad vastama.
- » **Pakkumuste hindamise kriteeriumid ja meetodika** tuleb koostada nii, et samade kriteeriumide alusel oleks võimalik hinnata nii nõuetele vastavaid pakkumusi kui ka pakkumuste variante. Sellistel juhtudel on oluline, et pakkumuste hindamise kriteeriumeid katsetatakse põhjalikult hanke kavandamise etapis, et tagada, et need võimaldavad õiglase, avatud ja läbipaistva hindamise. Äärmuslikel juhtudel, kui see ei ole nii, võib see lõppeda hanke tühistamise ja uuesti alustamisega.

Tehnilises kirjelduses variantide lubamine on keerukas ülesanne, mis nõuab pakkumuste hindamise ajal asjakohast tehnilist oskusteavet. Seepärast tuleb variantide aktsepteerimisega tegeleda võimalikult vara ja see kokku leppida võimalikult vara enne hankemenetluse avaldamist.

2.2.2. Keskkonnasõbralikkuse, sotsiaalsete ja innovatsiooni kriteeriumide strateegiline kasutamine riigihangetes

Tavapäraselt on riigihanke põhieesmärk saavutada majanduslikult parim pakkumine, ostes ehitustöid, asju või teenuseid. Samas kasutavad finantsraskest ja eelarvepiirangute kontekstis avaliku sektori hankijad aina rohkem riigihanked, mitte üksnes vajaduse rahuldamiseks ning ehitustööde, asjade või teenuste ostmiseks, vaid ka strateegiliste poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

Arvestades avaliku sektori lepingute märkimisväärset osakaalu Euroopa riikide majanduses (ligikaudu 14% ELi SKPst), tunduvad riigihanked võimsa vahendina keskkonna-, sotsiaalsete ja innovatsiooniga seotud eesmärkide edendamiseks ning stimuleerivad VKEsid pääsema juurde riigihankelepingutele.

Olemas on kolm tavapäraselt kasutatavat strateegiliste avalike hangete vormi²⁴.

- » **Keskkonnahoidlikud riigihanked** seisnevad hankelepingutes, mis hõlmavad kaupu, teenuseid ja ehitustöid, mille keskkonnamõju on kogu olelusringi jooksul väiksem muidu hangitavate sama funktsiooniga kaupade, teenuste ja ehitustööde keskkonnamõjust²⁵.
- » **Sotsiaalselt vastutustundlikud riigihanked** võimaldavad avaliku sektori hankijatel võtta arvesse erinevaid sotsiaalseid kaalutlusi, nagu sotsiaalne kaasamine, töönormid, sooline võrdõiguslikkus ja eetiline kaubandus²⁶.
- » **Riigihanked innovatsiooniks** võimaldavad avaliku sektori hankijatel osta innovatiivseid kaupu ja teenuseid, mis ei ole veel laiaulatuslikult kaubanduslikult kättesaadavad. Kui avaliku sektori hankija tegutseb käivitava kliendina, siis

²⁴ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektooraat, uuring „Strategic use of public procurement in promoting green, social and innovation policies“, lõpparuanne, 2016. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17261>.

²⁵ Euroopa Komisjoni teatis (KOM(2008) 400) „Keskkonnahoidlikud riigihanked“. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52008DC0400>.

²⁶ Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektooraat „Sotsiaalne ostmine. Juhend sotsiaalsete kaalutluste arvestamiseks riigihankes“, 2011. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=978>.

see on nõudlusega seotud vahend innovatsiooni julgustamiseks, rahuldades avaliku sektori hankija vajadusi²⁷.

ELi riigihangete õigusraamistik võimaldab sõnaselgelt avaliku sektori hankijatel kasutada teatavaid **erisätteid, et hõlbustada tööd strateegiliste eesmärkide nimel** hankemenetlustes. Nad võivad:

- » hõlmata erinõudeid (nt sotsiaalseid või keskkonnanalaseid) pakkumuste hindamise kriteeriumide hulka, kasutades parimat hinna-kvaliteedi suhtarvu, tingimusel et need nõuded on seotud lepinguga;
- » nõuda sertifikaate, märgiseid või muid samalaadseid tõendeid kvaliteedi, keskkonna- või sotsiaalsete standardite kohaldamise kohta (vt punkt 2.2.3 Standardite või märgiste kasutamine);
- » võtta arvesse olelusringi kulu, kehtestades pakkumuste hindamise kriteeriumeid, et julgustada jätkusuutlikumaid oste. See tava võib säästa pikas perspektiivis raha, hoolimata sellest, et esialgsel hindamisel tundub see kulukam (vt punkt 2.3.3 Pakkumuste hindamise kriteeriumid);
- » kasutada menetlusi, mille eesmärk on toetada innovatsiooni riigihangetes, näiteks võistlevat dialoogi ja innovatsioonipartnerlusi (vt punktid 1.5.4 Võistlev dialoog ja 1.5.5 Innovatsioonipartnerlus);
- » sätestada tingimused, mis on seotud sellega, kuidas lepingut täidetakse, sealhulgas keskkonnanalaste või sotsiaalsete kaalutlustega. Need tingimused peavad olema mittediskrimineerivad ja ELi õigusega kooskõlas (nt töötingimustega seotud sätted tuleb koostada kooskõlas ELi õigusnormidega, mis käsitlevad kõikide Euroopa töötajate suhtes kohaldatavaid miinimumstandardeid);
- » reserveerima mõned teenuste hankelepingud konkreetsetele organisatsioonidele, tingimusel, et nad vastavad viiele tingimusele:
 - > nad täidavad avaliku teenuse osutamise ülesannet;
 - > nad reinvesteerivad kasumi organisatsiooni eesmärki;
 - > neid hallatakse töötaja omandiõiguse või osalemise põhimõtete alusel;
 - > nendega ei tohi olla sõlmitud lepingut viimase kolme aasta jooksul;
 - > seda võimalust kasutades sõlmitud lepingute kestus ei või ületada kolme aastat;
- » reserveerida mõned lepingud organisatsioonidele, kus vähemalt 30% tööjõust koosneb inimestest, kellel on puue või kes on ebasoodsas olukorras.

Reserveeritud hankelepingud sotsiaalse kaasamise toetamiseks

Olenemata lepingu liigist (asjad, ehitustööd, teenused) ja esemest on avaliku sektori hankijatel lubatud kas piirata osalemist hankemenetluses kaitstud töökodade või ettevõtjate jaoks, kelle peamine eesmärk on lõimida töötajate sekka puudega või ebasoodsas olukorras isikuid või nõuda, et lepingut täidaks kaitstud töökoda, kellel see on peamine eesmärk.

Pakkumusi võib õiguspäraselt arvesse võtta üksnes siis, kui vähemalt 30% töötajatest, kes lepingut täidavad, on puudega või ebasoodsas olukorras isikud. Kui avaliku sektori hankija otsustab seda võimalust kasutada, peab ta selgelt märkima hanketeates hanke reserveeritud laadi.

²⁷ OECD „Riigihanked innovatsiooniks. Head tavad ja strateegiad“, 2017. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/public-procurement-for-innovation-9789264265820-en.htm>.

Keskkonnahoidlike riigihangete ühised kriteeriumid ELi tasandil

Selleks et hõlbustada keskkonnaalaste kaalutluste hõlmamist riigihankemenetlustesse, on Euroopa Komisjon välja töötanud keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumide praktilised kogumid (tehniline kirjeldus ja pakkumuste hindamise kriteeriumid) eri tooterühmadele, mida avaliku sektori hankijad saavad otse kasutada, kui nad soovivad osta keskkonnahoidlikke tooteid ja teenuseid²⁸.

Lisaks avaldab komisjon korrapäraselt teavet ja suuniseid, et toetada avaliku sektori hankijaid, kes kasutavad keskkonnahoidlikke riigihankeid, sealhulgas:

- » Euroopa ja rahvusvaheliste ökomärgiste loetelu²⁹;
- » „Keskkonnahoidlik ostmine! Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“³⁰, mis on kättesaadav kõigis ELi ametlikes keeltes ja milles antakse suuniseid, kuidas keskkondlikke kaalutlusi saab kaasata riigihanke igas etapis praeguses ELi õigusraamistikus;
- » heade tavade näidete kogumik³¹.

2.2.3. Standardite või märgiste kasutamine

Riigihangetes standardite, märgiste või sertifikaatide kasutamine on laialt levinud, sest need on objektiivsed ja mõõdetavad ning on praktiline ja usaldusväärne viis avaliku sektori hankijate jaoks kontrollida pakujate vastavust teatavatele miinimumnõuetele. Avaliku sektori asutused võivad viidata üldtuntud standarditele või märgistele hankedokumentides, et tagada, et toodet või teenust pakutakse kooskõlas asjaomase sektoripõhise või kvaliteedistandardiga.

Hankemenetluses kasutatud standardid või märgised viitavad tavaliselt kvaliteedi tagamisele, keskkonnaalasele sertifitseerimisele, ökomärgistele, keskkonnajuhtimissüsteemidele ja sotsiaalsetele nõuetele, nagu juurdepääsetavus puudega isikute jaoks, või sooline võrdõiguslikkus.

Avaliku sektori hankijad peaksid viitama üksnes standarditele, mille on koostanud sõltumatud asutused, eelistatavalt Euroopa või rahvusvahelisel tasandil, näiteks ühenduse keskkonnajuhtimis- ja -auditeerimissüsteem, või rahvusvaheliselt standardiorganisatsioonilt saadud sertifikaadid.

Kui nad otsustavad nimetada riikliku või piirkondliku sertifikaati, peavad avaliku sektori hankijad aktiveerima teiste liikmesriikide samaväärseid sertifikaate või mis tahes tõendeid, mis kinnitavad, et nõue on täidetud.

²⁸ Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektooraat „ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid“ (kõikides ELi keeltes). Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm.

²⁹ Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektooraat, „Olemasolevate ELi ja rahvusvaheliste ökomärgiste loetelu“ Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/ecolabels.pdf>.

³⁰ Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektooraat „Keskkonnahoidlik ostmine! Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“, 2016. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm.

³¹ Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektooraat, „Keskkonnahoidlike riigihangete head tavad“. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm.

Standardit või märgist nõudes tuleb kasutada väljendit „või samaväärne“

Üldiselt ei ole lubatud kasutada tehnilises kirjelduses tingimusi, mida saab tõlgendada diskrimineerivana, eriti teisest riigist pärit pakkujate suhtes, või nõudes kaupu, mida suudab pakkuda vaid üks tarnija (või ühest riigist pärit tarnijad).

Kui avaliku sektori hankija sooviks nimetada konkreetset standardit või märgist, selgitades selgelt, millised nõuded kehtivad, tuleks kirjelduses sõnaselgelt osutada sellele, et aktsepteeritakse ka samaväärseid standardeid või märgiseid.

Väljendi „või samaväärne“ kasutamine on seega vajalik, et ära hoida konkurentsi piiramist.

2.3. Kriteeriumide kindlaksmääramine

Avaliku sektori hankijad peavad määrama kindlaks kriteeriumid parima pakkumuse valimiseks hankedokumentides. Need kriteeriumid tuleb teha avalikult kättesaadavaks selgelt ja läbipaistvalt.

Kehtib kolme liiki kriteeriumeid, mida kasutatakse eduka pakkumuse valimiseks.

- » **Kõrvaldamise alused** on asjaolud, mille puhul ettevõtja tuleb hankemenetlusest kõrvaldada.
- » **Valikukriteeriumides** määratakse kindlaks pakkujate sobivus lepingu täitmiseks.
- » **Lepingu sõlmimise kriteeriumides** määratakse kindlaks, milline pakuja on välja töötanud majanduslikult kõige soodsama ettepaneku, millega saavutatakse soovitud tulemused, ja kellega tuleks seega sõlmida leping.

Eri kriteeriumeid ei tohi segi ajada

Oluline on selgitada kriteeriumide liikide vahelisi erinevusi. Avaliku sektori hankijad ja ettevõtjad peaksid tagama, et nad ei aja neid eri liike segi.

Kriteeriumide kolm liiki vastavad kolmele eri sammule eduka pakkumuse valimisel. Neil on teistsugused eesmärgid ning nende eesmärk on vastata kolmele erinevale küsimusele.

Kriteeriumide kindlakstegemisel peaks avaliku sektori hankijad neid küsimusi silmas pidama, et hoiduda mis tahes segadusest ja sobimatute kriteeriumide võimalikust hõlmamisest.

2.3.1. Kõrvaldamise alused

Avaliku sektori hankijad peavad jätma riigihangetest välja kõik ettevõtjad, kes rikuvad või on rikkunud seadust või kes on näidanud üles väga laiduväärset kutsealast käitumist. Õigusaktides on määratletud rida kõrvaldamise aluseid, mis on kas kohustuslikud või jäetud avaliku sektori hankijate otsustada sõltuvalt asjaomaste ELi direktiivide riigisisest ülevõtmisest.

Ühishangete korral, kus mitu ettevõtjat moodustavad konsortsiumi ühise pakkumuse esitamiseks, kohaldatakse kõrvaldamise aluseid kõikide pakkujate suhtes.

Kohustuslikke kõrvaldamise aluseid peavad kohaldama kõik avaliku sektori hankijad.

Ettevõtjad, kes on süüdi mõistetud ühes järgmistest **õigusrikkumistest**, tuleb hankemenetlusest välja jätta:

- » kuritegelikus ühenduses osalemine;
- » korruptsioon;
- » pettus;
- » terrorism;
- » rahapesu;
- » lapstööjõu kasutamine või inimestega kaubitsemine.

Lisaks tuleb igasugusest hankemenetlusest välja jätta ettevõtjad, kes ei ole oma liikmesriigis tasunud nõuetekohaselt **makse ja sotsiaalkindlustusmaksid**.

Erandkorras võivad avaliku sektori hankijad aktsepteerida erandit sellest eeskirjast, kui üksnes väikesed maksude või sotsiaalkindlustusmaksete summad on tasumata või kui ettevõtja on teavitanud oma kohustuste rikkumisest nii hilja, et tal ei olnud võimalik maksed õigel ajal väljastada.

Lisaks kohustuslikele kõrvaldamise alusele soovitatakse avaliku sektori hankijatel (ja nad võivad olla selleks kohustatud olenevalt asjaomaste ELi direktiivide riigisisest ülevõtmisest) jätta hankemenetluses osalemast välja kõik ettevõtjad, kes on ühes järgmistest olukordadest (st **vabatahtlikud kõrvaldamise alused olenevalt liikmesriigist**):

- » mittevastavus keskkonna-, sotsiaal- või tööõigusele;
- » pankrot või maksejõuetusmenetluses osalemine;
- » oluline tööalane väärkäitumine, mis mõjutab ettevõtja usaldusväärsust;
- » konkurentsi moonutamine, näiteks teiste pakkujatega konkurentsivastast koostööd tehes või kaasates ettevõtja hankemenetluse ettevalmistustesse;
- » huvide konflikt, mida ei saa lahendada nii-öelda leebemate meetmetega kui väljajätmine;
- » oluline puudujääk varasema riigihankelepingu täitmisel;
- » suutmatus anda teavet, et kontrollida kõrvaldamise aluste puudumist;
- » lubamatu mõju avaldamine avaliku sektori hankija otsustusprotsessile, et saada konfidentsiaalseid andmeid, mis võivad anda talle põhjendamatu eelise hankemenetluses, või hooletusest esitada eksitavat teavet, mis mõjutab oluliselt kõrvaldamise, valiku või lepingu sõlmimise kohta tehtavaid otsuseid.

Selleks et avaliku sektori hankijad saaksid nõuetekohaselt hinnata kõrvaldamise alustele vastavust, on väga oluline, et nad **kasutaksid ajakohast teavet** kas teistelt valitsusasutustelt saadud riiklike andmebaaside kaudu või pakkujate esitatud dokumentatsiooni kaudu. See on eriti oluline finantsraskuste juhtumite korral, mis mõjutavad ettevõtja sobivust, või kui esineb maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumata võlgnevus.

Kriteeriumide ja nende osakaalu märkimine hanketeates või tehnilises kirjelduses

kõrvaldamise alused, valiku- ja hindamiskriteeriumid ning nende asjaomane osakaal tuleb märkida kas hanketeates, tehnilises kirjelduses või muudes hankedokumentides.

Konkreetsete kontroll-loetelude ja hanketeadete või hankedokumentide standardvormide kasutamine aitab ära hoida puuduvaid elemente.

2.3.2. Kvalifitseerimise tingimused

Valik tähendab selle kindlaks määramist, millised ettevõtjad on kvalifitseeritud lepingut täitma. Valikukriteeriumide eesmärk on teha kindlaks taotlejad või pakkujad, kes suudavad lepingut täita, ning selle oodatavad tulemused.

Väljavalituks osutumiseks peavad ettevõtjad tõendama, et nad suudavad lepingut täita tänu oma järgmistele omadustele:

- » sobivus tegeleda kutsetöoga;
- » majanduslik ja finantssuutlikkus ning
- » tehniline ja kutsealane suutlikkus.

Valikukriteeriumide määratlemine

Valikukriteeriumid on suutlikkuse miinimumtasemed, mis tuleb osalemiseks täita, ning need peavad olema:

- » kooskõlas ELi aluslepingute põhimõtetega, eelkõige läbipaistvuse, võrdse kohtlemise ja mitte-diskrimineerimise põhimõtetega;
- » seotud lepingu mahu ja olemusega ja nendega proportsionaalsed;

- » koostatud iga lepingu konkreetseid vajadusi arvesse võttes;
- » sõlmitavat lepingut silmas pidades asjakohased ja mitte sätestatud abstraktselt;
- » sõnastatud lihtsalt ja selgelt, et nad oleksid kõikidele ettevõtjatele lihtsasti mõistetavad;
- » koostatud nii, et need ei mõju heidutavalt ettevõtjatele, kaasa arvatud VKEdele, kes suudaksid lepingut tõhusalt täita.
- » Mis tahes standardite, kaubamärkide või päritolu nimetamise korral tuleb valikukriteeriumidele alati lisada sõnad „või samaväärne“.

Kuna valikukriteeriumid sõltuvad hanke konkreetsest laadist ja ulatusest, siis on parim tava määratleda need kirjeldust koostades.

Alltoodud tabelis on esitatud kokkuvõtte võimalikest valikukriteeriumidest, mis on direktiivis 2014/24/EL sätestatud, mida võivad avaliku sektori hankijad pakkumuste valimiseks kasutada.

Tabel 9. Valikukriteeriumide näited

Eesmärk	Nõue ettevõtjatele
Kutsetööga tegelemise sobivuse hindamine	Registreering ühes ametlikest kutsetegevuse või äriregistritest ³² , mida asjaomases liikmesriigis peetakse
	Ametlik luba osutada teatavat liiki teenust (nt ehitusinsenerid, arhitektid)
	Kehtiv ametialane vastutuskindlustusleping (seda võib nõuda ka alles lepingu sõlmimise ajaks).
Majandusliku ja finantsuutlikkuse hindamine	Minimaalne aastakäive, mis ei või ületada kahekordset hinnangulist lepingu maksumust (nt kaks miljonit eurot, kui lepingu maksumus on üks miljon eurot aastas), sealhulgas konkreetne miinimumkäive lepinguga hõlmatud valdkonnas.
	Teave raamatupidamise aastaaruande kohta, mis näitab varade ja kohustuste vahelist suhtarvu (nt minimaalne solventsuse tase 25 % või rohkem).
	Asjakohasel tasemel ametialane vastutuskindlustus
Tehnilise ja kutsealase suutlikkuse hindamine	Asjakohased inimressursid (nt oluliste töötajate asjaomane kvalifikatsioon) ja tehnilised ressursid (nt eriseadmed) lepingu täitmiseks nõutava kvaliteedistandardi kohaselt
	Töövõtja enda – mitte konkreetsete töötajate – kogemused täita lepingut asjakohase kvaliteedistandardi kohaselt (nt viited eelnevatest lepingutest viimase kolme aasta jooksul, sealhulgas vähemalt kahest sarnasest lepingust)
	Vajalikud oskused, tõhusus, kogemused ja usaldusväärsus, et osutada teenu-seid või teostada paigaldust või ehitustöid

Kui valikukriteeriumid on kehtestatud, ei ole neis oluliste muudatuste tegemine enam lubatud

Pärast hankedokumentide avaldamist võib peamistes valikukriteeriumides teha ainult väikesi muudatusi, näiteks muuta sõnastust või taotluste esitamise aadressi.

Selliste nõuete muudatusi nagu finantsandmed (aastakäive ja omakapitali suhtarv), viidete arv või nõutav kindlustuskaitse, käsitletakse oluliste muudatustena. Need nõuavad taotlemise / esitamise tähtaja pikendamist (vt punkt 2.4 „Tähtaegade kehtestamine“) või menetluse tühistamist.

³² Täielik loetelu ELi liikmesriikide kutsetegevuse või äriregistritest on esitatud direktiivi 2014/24/EL XI lisas.

Valikukriteeriumide hindamine

Pakkujate valimise meetodika sõltub hankemenetluse olemusest ja keerukusest. Meetodika peaks võimaldama avaliku sektori hankijal objektiivselt ja läbipaistvalt määrata kindlaks, milliseid pakkujaid suudavad tulemusi tagada.

Valikukriteeriumeid saab hinnata järgmiselt:

- » vastavuse või mittevastavuse küsimus;
- » kriteeriumide kaalumise süsteem;
- » hindamismetoodika

Võidakse kasutada ka arvulist hindamismetoodikat, et aidata avaliku sektori hankijatel vajaduse korral pakkujaid järjestada ja neist lõppnimekiri koostada. Kui piiratud hankemenetluses on vaja lõppnimekirja koostamiseks pakkujate arvu vähendada, reastatakse taotlejad saadud punktide arvu järgi pärast seda, kui välja on jäetud minimaalsetele valikukriteeriumidele mittevastavad pakkujad. Sellistel juhtudel peavad avaliku sektori hankijad sätestama hangeteates või huvi kinnitamise ettepanekus järgmist:

- » objektiivne ja mittediskrimineeriv meetod, mida nad kavatsesid kohaldada;

- » taotlejate miinimumarv, keda nad kavatsesid kutsuda, ning
- » kui see on asjakohane, siis nende taotlejate maksimumarv, kes kutsutakse.

Taotlejatele punktide andmise korral tuleb pärast punktide arvu kohta otsuse tegemist alati lisada kommentaarid kohta, et saaks selgitada tulemusi tulevikus.

Nagu mitme hankemenetluse aspekti puhul, **peavad valikukriteeriumid ja pakkujate valimise meetodika olema läbipaistvad ning hankedokumentides kättesaadavaks tehtud.**

Valikukriteeriumide määratlemisel on tavalised vead, mida avaliku sektori hankijad teevad, järgmised:

- » jäetakse kontrollimata, kas kõik valikukriteeriumid on asjakohased ja asjaomase hankega proportsionaalsed, ning taaskasutatakse lihtsalt samu kriteeriumeid uutes menetlustes;
- » lisatakse küsimusi, mõtlemata nende võimalikele vastustele;
- » jäetakse avaldamata hindamismetoodika ja hindamise vastavus valikukriteeriumidele.

Ebaseaduslikud ja/või diskrimineerivad valikukriteeriumid

Valikukriteeriumid ei või olla ebaproportsionaalsed ega ebaõiglased ega piirata tarbetult pakkujate arvu. Näiteks avaliku sektori hankijad peavad kehtestama mõistliku aastakäibe nõude või mitte eristama avalikus sektoris tehtud varasemaid töid erasektoris tehtud töödest. Kahtluse korral tuleb kasutada juriidilist nõustamist.

Alltoodud kohustuste näited viitavad juhtumitele, kus ettevõtjad on pakkumismenetlusest kõrvaldatud ebaseaduslike valikukriteeriumide tõttu või on kaasa toonud selle, et avaliku sektori hankijad kasutavad finantskorrektsioone:

1. neil juba on kontor või esindaja riigis või piirkonnas või kogemused riigis või piirkonnas;
2. nende aastatulu on 10 miljonit eurot isegi kui lepingu maksumus on üksnes üks miljon eurot;

3. neil on vähemalt viis sarnast viidet üksnes avalikust sektorist ja mitte erasektorist (nt puhastuslepingud), välja arvatud juhul, kui need on põhjendatud ja mittediskrimineerivad;
4. andmete esitamine varem tehtud tööde kohta, mille maksumus ja maht on käimasolevast hankest märksa suuremad, välja arvatud juhul, kui need on põhjendatud ja mittediskrimineerivad;
5. neil juba on kvalifikatsioon/kutsetunnistus, mida tunnustatakse avaliku sektori hankija riigis pakumuste esitamise ajal, sest sellisel juhul oleks välisriigi pakujatel keeruline nii lühikese tähtaja jooksul nõuetele vastata;
6. vastavus konkreetsele kutsestandarditele, kasutamata väljendit „või samaväärne“ (nt rahvusvahelise insener-nõustajate liidu kehtestatud standardid, rahvusvahelise sotsiaaltöötajate liidu üleilmsed standardid, NSF-i veepuhastusstandardid, Rahvusvahelise Tsiivilennunduse Organisatsiooni või Rahvusvaheline Lennutranspordi Assotsiatsiooni normid jne).

2.3.3. Pakumuste hindamise kriteeriumid

Pärast selliste pakujate valimist, kes vastavad nii kõrvaldamise alustele kui ka valikukriteeriumidele, peavad avaliku sektori hankijad valima parima pakumuse, tuginedes pakumuste hindamise kriteeriumidele. Nii nagu valikukriteeriumide puhul, tuleb lepingu sõlmimise kriteeriumid kehtestada eelnevalt, avaldada hankedokumentides ning need ei tohi kahjustada õiglast konkurentsi.

Avaliku sektori hankijad peavad tuginema lepingu sõlmimisel **majanduslikult soodsaimale pakumusele**. Seda kriteeriumit võidakse kohaldada kolme eri lähenemisviisi kaudu, millest kõik hõlmavad majanduslikku elementi:

- » üksnes hind;
- » üksnes maksumus, kasutades kulutasuvuse lähenemisviisi, näiteks olulusringi kulude arvestamist;
- » parim hinna-kvaliteedi suhtarv.

Avaliku sektori hankijad võivad vabalt valida ühe neist kolmest meetodist, välja arvatud võistleva dialoogi või innovatsioonipartnerluse korral, kus tuleb

kasutada parima hinna-kvaliteedi suhtarvu kriteeriumit. Hinnakriteerium võib esineda ka fikseeritud hinna näol, millest tulenevalt ettevõtjad konkureerivad kvaliteedikriteeriumi alusel.

Pakumuste hindamise kriteeriumide jaoks valitud lähenemisviis peab olema hanketeates selgelt märgitud. Lisaks tuleks parima hinna-kvaliteedi suhtarvu kasutamise korral kas hanketeates või hankedokumentides (nt tehnilises kirjelduses) esitada üksikasjalikud lepingu sõlmimise kriteeriumid ja nende osakaal hindamismaatriksi või selge hindamismetoodika kaudu³³.

Üksnes hind või madalaim hind

Üksnes hinna lähenemisviis tähendab, et hind on ainus tegur, mida parima pakumuse valimisel arvesse võetakse. Madalaima hinnaga pakumuse võidab lepingu. Selle valiku puhul ei tehta kulude analüüsi ega hinnata kvaliteediga seotud kaalutlusi.

Üksnes hinna kriteeriumi kasutamine võib olla kasulik järgmistel juhtudel.

- » Ehitustööde puhul, mille projekt on avaliku sektori hankijal olemas, või olemasoleva projekti järgi tehtavate ehitustööde puhul on tavaline kasutada madalaima hinna kriteeriumi.

³³ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 8, „Setting the Award Criteria“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-8-200117.pdf>.

- » Lihtsate standardsete riulikaupade (näiteks kantseleitarvete) hankimisel võib hind olla ainus oluline tegur, mille põhjal tehakse lepingu sõlmimise otsus.
- » Mõnede standardteenuste puhul (nt hoonete koristamise teenused või kirjastamisteenused) võib avaliku sektori hankija eelistada määratleda üksikasjalikult täpsed tehnilise kirjelduse nõuded ning seejärel valida kõige madalama hinnaga nõuetele vastava pakkumise.

Tuleks märkida, et isegi kui üksnes hinna kriteeriumi kohaldamine on endiselt lubatud ja võib olla kasulik lihtsate ostude korral, võivad avaliku sektori hankijad otsustada piirata selle kriteeriumi kasutamist, sest see ei pruugi aidata saavutada majanduslikult parimat pakkumust.

Kulutõhusus, olelusringi kogumaksumuse hindamine

Kulutõhususe lähenemisviisi puhul on edukas pak- kumus see, millel on madalaim kogumaksumus,

võttes arvesse kõiki kaupade, ehitustööde või tee- nuste kulusid kogu nende olelusringi jooksul. Olelus- ringi maksumus hõlmab kõiki avaliku sektori hankija kantavaid kulusid, olenemata sellest, kas need on ühekordsed või korduvad kulud, sealhulgas³⁴:

- » soetamiskulusid (nt ostmine, paigaldamine, esi- algne väljaõpe);
- » tegevuskulud (nt energia, tarbitavad tooted, hooldus);
- » olelusringi lõpuga seotud kulud (nt ringlussevõtt, jäätmete kõrvaldamine);
- » keskkonnamõjud (nt saaste heitkogused).

Avaliku sektori hankijad peavad määrama kindlaks meetodi, mida kasutatakse olelusringi kulude hinda- miseks, hankedokumentides ning märkima täpselt, milliseid andmeid on pakkujatelt selleks vaja.

Arvutusvahendid ja -ressursid seoses olelusringi kulude arvestamisega

Rootsis on riigihankeamet välja töötanud konkreetsed olelusringi kulude arvestamise vahendid järg- miste tooterühmade jaoks: välis- ja sisevalgustus, müügiautomaadid, kodumasinad ja töös kasutata- vad masinad.

Kättesaadav aadressil: <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/en/subject-areas/lcc-tools/>

SMART SPP projekt töötas välja Exceli vormingus töövahendi ja katsetas seda, et aidata avaliku sek- tori hankijatel hinnata olelusringi kulusid ja CO2 heitkoguseid ning võrrelda pakkumusi.

Kättesaadav aadressil: <http://www.smart-spp.eu/index.php?id=7633>

Euroopa Komisjon on välja töötanud olelusringi kulude arvutamise vahendi, mille eesmärk on hõl- bustada selle lähenemisviisi kasutamist riigihangetel osalejate poolt. See keskendub konkreetsetele tootekategooriatele, nagu kontoris kasutatavad IT-seadmed, valgustus ja sisevalgustus, kodumasinad, müügiautomaadid ja elektrilised meditsiiniseadmed.

Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>

³⁴ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 34, „Life-cycle Costing“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-34-200117.pdf>.

Parim hinna-kvaliteedi suhtarv

Parim hinna-kvaliteedi suhtarvu eesmärk on teha kindlaks pakkumus, mis on majanduslikult soodsaim. Seda tuleb hinnaga kriteeriumide alusel, mis on seotud asjaomase riigihankelepingu esemega. Need kriteeriumid võivad hõlmata kvalitatiivseid, keskkonnaga seotud ja/või sotsiaalseid aspekte.

Parimat hinna-kvaliteedi suhtarvu peetakse asjako-
haseks sellistel juhtudel nagu:

- » pakkuja kavandatud ehitustööd;
- » asjad, mis hõlmavad märkimisväärses mahus ja spetsialiseeritud toodete paigaldamist ja/või hooldust ja/või kasutajate koolitamist – seda laadi lepingu korral on kvaliteet tavaliselt eriti oluline;
- » teenused, mis on seotud intellektuaalse tegevusega, näiteks nõustamisteenused, kui kvaliteet on oluline. Kogemused on näidanud, et seda liiki

teenuste hankimisel saavutatakse parim majanduslik tulusus juhul, kui kasutatakse majanduslikult soodsaima pakkumuse kriteeriumi.

Hinna-kvaliteedi suhtarvul põhinevaid lepingu sõlmimise kriteeriumeid hinnatakse üldiselt, kasutades süsteemi, millega määratakse eri kriteeriumidele osakaalud. Pakkumuste hindamisel kasutatava iga kriteeriumi suhtelist osakaalu tuleb väljendada protsentides või kvantifitseeritavate punktidenäiteks „hind 30%, kvaliteet 40%, teenus 30%“. Kui see ei ole objektiivsetel põhjustel võimalik, tuleks kriteeriumid loetleda kahanevas tähtsuse järjekorras (vt punkt 4.2 Pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaldamine).

Alltoodud tabelis on esitatud tüüpilised pakkumuste hindamise kriteeriumid ja alakriteeriumid, mida võib kasutada, kui avaliku sektori hankija otsustab kohaldada parima hinna-kvaliteedi suhtarvu lähenemisviisi.

Tabel 10. Pakkumuste hindamise kriteeriumide näited parima hinna-kvaliteedi suhtarvu lähenemisviisi puhul

Kriteeriumid	Alakriteeriumid
Hind	Fikseeritud hind Määrad (nt päevatasud, ühikukulud) Olelusringi kulu
Kvaliteet	Tehniline väärtus Esteetilised ja funktsionaalsed omadused Kättesaadavus ja kujundus kõikide kasutajate jaoks Sotsiaalsed, keskkonnaalased ja innovatsiooniga seotud tingimused
Organisatsioon	Projekti juhtimine Riskianalüüs Kvaliteedikontroll
Töötajad, kes on määratud lepingut täitma	Kui määratud töötajate kvaliteedil on oluline mõju sellele, kuidas lepingut täidetakse: » töötajate kvalifikatsioon; » töötajate kogemused.

Kriteeriumid	Alakriteeriumid
Teenused	Tarnetingimused, nagu tarnekuupäev, -protsess ning -periood või valmimise periood Hooldus Müüjijärgne hooldus Tehniline abi

Pakkumuste hindamise kriteeriumid peaksid olema iga riigihankelepingu puhul konkreetsed. Avaliku sektori hankijad peaksid need kindlaks määrama hankedokumente koostades ega tohiks neid hiljem muuta.

Pakkumuste hindamise kriteeriume ei tohi hankeprotsessi ajal muuta

Pakkumuste hindamise kriteeriumeid ja nende osakaalusid käsitletakse hankedokumentide oluliste elementidena ning neid ei või seega pärast hanketeate avaldamist muuta.

Nii nagu valikukriteeriumide puhul, kui hankedokumentidesse lisatud pakkumuste hindamise kriteeriumid ei ole õiged ja neid tuleb muuta, on nõutav pakkumuste esitamise tähtaja pikendamine (vt punkt 2.5.2 Avaldamisele kuuluvad teated).

Lisaks ei või pakkujatele antud selgitused omada esitatud kriteeriumeid või muud olulist teavet muutvat mõju.

Pakkumuste hindamise kriteeriumide kehtestamine keerulise lepingu jaoks nõuab märkimisväärseid tehnilisi oskuseid ning seetõttu võivad avaliku sektori hankijad olla sunnitud otsima ekspertnõuandeid kas siseselt või väliselt (vt punkt 1.2 Sidusrühmade kaasamine). Tehnilised nõustajad võivad kuuluda ilma hääleõiguseta ka hindamiskomiteedesse (vt 4. peatükk Pakkumuste hindamine ja lepingute sõlmimine), kuid oluline on tagada, et neil ei oleks seoses potentsiaalsete pakkujatega huvide konflikte (vt punkt 1.2.3 Usaldusväärsus ja huvide konfliktid).

Kuna pakkumuste hindamise kriteeriumid peavad olema iga hankemenetluse puhul konkreetsed ja tihedalt seotud lepingu esemega, ei saa koostada ega peaks koostama kõikidel puhkudel sobivaid pakkumuste hindamise kriteeriumeid. Sellegipoolest on riigihangetega tegelevatele ametnikele lisasuuniste andmiseks võimalik viidata tavalistele vigadele, mida tuleks vältida, ning loetleda mõned lubatud ja keelatud teguviisid pakkumuste hindamise kriteeriumide väljatöötamisel.

Halvad tavad pakkumuste hindamise kriteeriumide määratlemisel

Alltoodud näited on kas halvad tavad või vead, mis on kaasa toonud finantskaristused, sest need ei ole vastanud riigihanke-eeskirjadele või on takistanud ettevõtjaid pakkumismenetluses osalemast:

1. pakkumuste hindamise kriteeriumid ei ole selgelt seotud lepingu esemega;
2. pakkumuste hindamise kriteeriumid on liiga ebamäärased, st kvaliteeti hinnatakse toote vastupidavuse ja kindluse põhjal, aga hankedokumentides puudub vastupidavuse või kindluse selge määratlus;
3. lepingu sõlmimiseks kasutatavad miinimumnõuded (nt garantiiperiood viis aastat, sinine värv, tarneaeg seitse päeva), kui neid tuleks kasutada valikukriteeriumidena (nt jah/ei vastus);
4. punktide liitmisel ja pakkujate järjestamisel tehtavad arvutusvead;
5. valikukriteeriumide segamine pakkumuste hindamise kriteeriumidega, kui valikukriteeriumeid kasutamine pakkumuste hindamise kriteeriumidena või valikuetapis juba kasutatud kriteeriumide uuesti kasutamine pakkumuste hindamise etapil. Näiteks varasemat kogemust sarnase lepinguga ei tohiks kasutada pakkumuse hindamise kriteeriumina, kuna see on seotud pakkuja suutlikkusega lepingut täita. Seda tuleks hinnata valikuetapil, mitte pakkumuste hindamise etapil. Samas võib pakkumuste hindamise kriteeriumina kasutada lepingu täitmiseks määratud töötajate kogemust, kui töötajate kvaliteedil võib olla märkimisväärne mõju lepingu täitmisele;
6. keskmise hinna kasutamine, mille korral kõigi pakkumuste keskmise hinna lähedast hinda pakkunud pakkujad saavad rohkem punkte kui keskmisest rohkem erinevat hinda pakkunud pakkujad. Kuigi pakkumuse hind on objektiivne kriteerium, mida kasutatakse pakkumuse hindamise etapil, põhjustab kõnealuse meetodi kasutamine pakkujate ebavõrdset kohtlemist, eriti kui pakkuja on esitanud madala hinnaga nõuetekohase pakkumuse;
7. leppetrahvide kasutamine (pakkumuste hindamise kriteeriumina, mille puhul pakkuja saab seda rohkem punkte, mida suuremat leppetrahvi ta on valmis lepingu täitmise hilinemise korral maksma. Kui sellised trahvid on ette nähtud, võib need lisada üksnes lepingu tingimustesse;
8. lepingu kestuse kasutamine pakkumuste hindamise kriteeriumina – lepingu kestus tuleks sätestada hankedokumentides ega tohiks kõikide võimalike töövõtjate puhul sama olla;
9. lepinguga pakutavate lisahüvede kasutamine pakkumuste hindamise kriteeriumina, näiteks andes lisapunkte neile pakkujatele, kes pakuvad lisaks nõutud toodetele veel mingeid tasuta esemeid;
10. avaliku sektori hankija ei tohiks kasutada alltöövõtu taseme kriteeriumit selle piiramiseks, näiteks andes rohkem punkte pakkujatele, kes lubavad alltöövõttu mitte kasutada, võrreldes nendega, kelle pakkumus sisaldab alltöövõttu.

Alltoodud tabelis on esitatud mõned heade tavade näited kriteeriumide väljatöötamisel.

Lubatud ja keelatud teguviiside näited pakkumuste hindamise kriteeriumide määratlemisel

Järgmistes pakkumuste hindamise kriteeriumide näidetes tõstetakse esile mõningaid olulisi asjaolusid, mida tuleks pakkumuste hindamise kriteeriumide väljatöötamisel arvesse võtta.

Need üksikasjad võivad olla erinevad kasuliku ja ebatõhusa kriteeriumi hindamisel.

Mida mitte teha	Mida teha
<p>Pakkuja minimaalne lahtiolekuaeg 8.00–16.00. Pikka lahtiolekuaega hinnatakse positiivselt.</p> <p>→ Avaliku sektori hankija ei ole pikka lahtiolekuaega määratlenud.</p>	<p>Minimaalne lahtiolekuaeg 8.00–16.00. Pike-mat lahtiolekuaega kuni ööpäev läbi lahtiole-kuni hinnatakse ja kaalutakse positiivsena.</p> <p>→ Pakkujad konkureerivad lahtiolekuaegade vahemikus alates 8.00–16.00 kuni ööpäev läbi lahtiolekuni.</p>
<p>Tarneaeg päevades alates tellimisest. Lühikest tarneaega hinnatakse positiivselt.</p> <p>→ Avaliku sektori hankija ei ole lühikest tarneaega määratlenud, st maksimaalset arvu päevi ja pakkumuses esitatud päevi, mida kaalutakse positiivsena.</p>	<p>Tarneaeg päevades alates tellimisest maksimaalselt kuni 12 päeva. Neli päeva pikka pak-kumist hinnatakse ja kaalutakse positiivselt.</p> <p>→ Pakkujad võistlevad 12–4 päeva. Neljast päe-vast lühema tarneaaja eest lisapunkte ei anta.</p> <p>Võidakse esitada ja avaldada järgmine punk-tide andmise mudel:</p> <p>≤ 4 päeva: 5 punkti 5–6 päeva: 4 punkti 7–8 päeva: 3 punkti 9–10 päeva: 2 punkti 11 päeva 1 hindepunkt; > 12 päeva 0 punkti</p>
<p>Lisakulu kiireloomuliste tellimuste puhul.</p> <p>→ Avaliku sektori hankija peaks esitama kiireloomuliste tellimuste hinnangulise arvu aastas, et võimaldada pakkujatel arvutada seonduvaid kulusid.</p>	<p>Lisakulu kiireloomuliste tellimuste puhul. Hin-nanguliselt tehakse aastas 500 kiireloomulist tellimust.</p> <p>→ Avaliku sektori hankijad saavad arvutada kiireloomuliste tellimuste aastase kogukulu, mis on realistlik ja selge.</p>
<p>Toote garantii minimaalselt kaks aastat ala-tes tootmise kuupäevast.</p> <p>→ Avaliku sektori hankija ei ole eelistatud garantii kestust kindlaks määranud.</p>	<p>Toote garantii minimaalselt kaks aastat ala-tes tootmise kuupäevast. Viieaastast garantiid hinnatakse ja kaalutakse positiivselt.</p> <p>→ Pakkujad konkureerivad 2–5aastase garan-tii kestuse vahemikus. Viiest aastast pikema garantii eest lisapunkte ei anta.</p>

Valem pakkujate järjestamiseks

Kui lepingu sõlmimise kriteeriumeid on hinnatud ja neile punktid antud, tuleks kasutada konkreetset valemit pakkujate järjestamiseks ning selle kindlaks tegemiseks, milline pakkumus peaks konkursi võitma. Seda ei kohaldata, kui on kasutatud üksnes hinna kriteeriumit, kui pakkujaid saab lihtsasti järjestada, võrreldes rahalisi pakkumusi.

Selleks et arvutada, milline pakkumus on parima hinna-kvaliteedi suhtarvuga, peaksid avaliku sektori hankijad võtma arvesse kvaliteedi eest saadud punkte ja hinda, mida mõlemat väljendatakse indeksitena. Kasutatavatele meetodile tuleb viidata hankedokumentides ning need peavad jääma kogu menetluse jooksul samaks.

Puudub üks kindel viis parima hinna-kvaliteedi suhtarvu kindlaks määramiseks, aga tavaliselt kasutatakse kahte valemit:

(a) põhimeetod, mille puhul puudub konkreetne kaal hinna ja kvaliteedi vahel:

$$\text{pakkumuse} \times \text{punktid} = \frac{\text{odavaim hind}}{\text{pakkumuse} \times \text{hind}} \times \text{pakkumuse} \times \text{kvaliteedipunktid kokku (100st)}$$

(b) meetod, millega kohaldatakse kaalu protsentides väljendatud kvaliteedi ja hinna puhul (nt 60 % / 40 %):

$$\text{pakkumuse} \times \text{punktid} = \frac{\text{odavaim hind}}{\text{pakkumuse} \times \text{hind}} \times 100 \times \text{hinna koefitsiendid (\%)}$$

$$+ \text{pakkumuse} \times \text{kvaliteedipunktid kokku (100st)} \times \text{kvaliteedikriteeriumide osakaal (\%)}$$

Osakaal määrab kindlaks, kui palju lisaraha on avaliku sektori hankija valmis kulutama, et sõlmida leping ettevõtjaga, kelle pakkumus tagab suurema tehnilise väärtuse.

Mõlema valemiga antakse lõplik hinne 100 punktist. Kõrgeima hindega pakkujaga tuleb sõlmida leping.

Alltoodud näide näitab erinevusi arvutamistulemustes ja kolme kehtiva pakkumuse (A, B ja C) järjestamisel, kasutades kahte ülaltoodud meetodit.

Tabel 11. Näide arvutamise kohta pakkumuste järjestamiseks

Pakkumus	Hind	Kvaliteedi eest antud punkti-summa	a) Paranduskoefitsienti ei kasutata?		b) Paranduskoefitsient 40% hinna, 60% kvaliteedi eest	
			Arvutamine	Nõudeõiguse järk	Arvutamine	Nõudeõiguse järk
A	100	62	$\frac{100}{100} \times 62 = 62$ punkti	1.	$\frac{100}{100} \times 100 \times 0,4 + 62 \times 0,6 = 77,20$ punkti	2.
B	140	84	$\frac{100}{140} \times 84 = 60$ punkti	2.	$\frac{100}{140} \times 100 \times 0,4 + 84 \times 0,6 = 78,97$ punkti	1.
C	180	90	$\frac{100}{180} \times 90 = 50$ punkti	3.	$\frac{100}{180} \times 100 \times 0,4 + 90 \times 0,6 = 76,22$ punkti	3.

2.4. Tähtaegade kehtestamine

Protsessi selles etapis peab avaliku sektori hankija kehtestama ajavahemiku hankemenetluse avaldamise ning pakkumuste või osalemise taotluste esitamise tähtaja vahel ettevõtjate poolt.

Avaliku sektori hankijad võivad otsustada anda ettevõtjatele rohkem või vähem aega oma pakkumuste koostamiseks, võttes arvesse lepingu mahtu ja keerukust.

Praktikas kehtivad avaliku sektori hankijate suhtes tavaliselt märkimisväärsed ajapiirangud ja lühikesed sisesed tähtjad. Seepärast kipuvad nad kohaldama õigusaktidega lubatud miinimumajapiiranguid. Samuti võivad avaliku sektori hankijad kasutada erandjuhtudel kiirendatud menetlust, et kiirendada hankemenetluse protsessi.

2.4.1. Miinimumtähtjad

Nagu eespool selgitatud (vt punkt 1.5 Menetluse valimine), tuleks menetluse valik teha ja seda põhjendada planeerimisetapis Igat liiki menetluse korral peavad avaliku sektori hankijad järgima direktiivis 2014/24/EL sätestatud miinimumtähtaegu.

Alltoodud tabelis on esitatud kokkuvõtte nõutavate miinimumtähtaegade kohta, mida tuleb järgida ELi piirmäärasid ületavate menetluste puhul.

Tuleks märkida, et eelteate avaldamine koos võimalusega, et ettevõtjad esitavad oma pakkumused elektrooniliselt, vähendab märkimisväärselt miinimumtähtaegu.

Tabel 12. Miinimumtähtjad, mis ületavad ELi piirmäärasid

Menetlus	Osalemistaotluste laekumine		Pakkumuste laekumine	
	Tavapärase esitamine	Elektrooniline esitamine	Tavapärase esitamine	Elektrooniline esitamine
Avatud	–	–	35 päeva ilma eelteateta 15 päeva koos eelteatega	30 päeva ilma eelteateta 15 päeva koos eelteatega
Piiratud	30 päeva	30 päeva	30 päeva ilma eelteateta 10 päeva koos eelteatega	25 päeva ilma eelteateta 10 päeva koos eelteatega
Konkurentsipõhine läbirääkimistega hankemenetlus	30 päeva	30 päeva	30 päeva ilma eelteateta 10 päeva koos eelteatega	25 päeva ilma eelteateta 10 päeva koos eelteatega
Võistlev dialoog	30 päeva	30 päeva	Miinimumarv puudub	Miinimumarv puudub
Innovatsiooni-partnerlus	30 päeva	30 päeva	Miinimumarv puudub	Miinimumarv puudub
Väljakuulutamistega läbirääkimistega pakkumismenetlus	–	–	Miinimumarv puudub	Miinimumarv puudub
Ideekonkurss	–	–	Miinimumarv puudub	Miinimumarv puudub

Allikas: direktiivi 2014/24/EL artiklid 27–31, päevade arvuna alates lepingu teate lähetamise kuupäevast Euroopa Liidu Teatajas.

Lisaselgitusi antakse allpool kõige tavapärasemate hankemenetluste kohta: avatud hankemenetlus ja piiratud hankemenetlus.

Avatud hankemenetlus

Direktiiviga 2014/24/EL võimaldatakse, et hanketeate Euroopa Liidu Teatajas avaldamise kuupäeva ja pakkumuste kättesaamise vahele peab jääma **vähemalt 35 päeva**.

Seda ajavahemikku võib lühendada kokku viie päeva võrra, kui hanketeade edastatakse elektrooniliselt ja avaliku sektori hankija pakub hankedokumentidele täielikku elektroonilist juurdepääsu.

Ajavahemikku võib lühendada hanketeate saatmisest alates 15 päevani juhul, kui vähemalt 35 päeva ja mitte hiljem kui 12 kuud enne hanketeate saatmist on avaldatud eelteade. Eelteade peab hõlmama kogu teavet, mille avaldamist hanketeates nõutakse direktiivis 2014/24/EL (V lisa B osa I jagu), tingimusel et see teave oli kättesaadav sel ajal, kui eelteade avaldati.

Kõik vastused pakkujate küsimustele tuleb muuta anonüümseks ja saata kõigile huvitatud isikutele vähemalt kuus päeva enne pakkumuste esitamise tähtaja lõppu.

Pakkujatele esitatud selgitused ei tohiks muuta algset tehnilise kirjelduse olulisi aspekte (sealhulgas algseid valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriume). Täieliku läbipaistvuse tagamiseks tuleks enne pakkumuste esitamise tähtaja lõppu avaldada kõik selgitused avaliku sektori hankija veebisaidil, et need oleksid kõigile potentsiaalsetele pakkujatele kättesaadavad.

Lepingu sõlmimise teade tuleb avaldada 30 päeva jooksul alates lepingu sõlmimisest (kõikide isikute poolt allakirjutamine).

Piiratud hankemenetlus

Direktiiviga 2014/24/EL nõutakse, et hanketeate Euroopa Liidu Teatajas avaldamise kuupäeva ja osalemise taotluse kättesaamise vahele peab jääma **vähemalt 30 päeva**.

Kui avaliku sektori hankija soovib piirata kõnealuses menetluses osalevate pakkujate arvu, ei tohi see piirarv olla väiksem kui viis. Avaliku sektori hankijal ei ole siiski kohustust piirarvu kindlaks määrata, kui ta ei kavatse seda kohaldada.

Osalemise taotluste põhjal valib avaliku sektori hankija seejärel vähemalt viis kandidaati, kes kutsutakse pakkumust esitama.

Seejärel tuleb valitud osalejatele väljastada pakkumuse esitamise ettepanekud, jättes ettepaneku saatmise ja pakkumuste laekumise tähtaja lõpu vahele vähemalt 30 päeva. Seda ajavahemikku võib lühendada kokku viie päeva võrra, kui avaliku sektori hankija aktsepteerib elektrooniliselt esitatud pakkumusi.

Kui eelteade avaldati elektrooniliselt ajavahemikul alates 35 päevast kuni 12 kuuni enne eelteate avaldamise kuupäeva, võidakse vähendada pakkumuste esitamise tähtaegu kümne päevani. Nii nagu avatud pakkumismenetluse korral peab eelteade hõlmama kogu teavet, mille avaldamist hanketeates nõutakse direktiivis 2014/24/EL (V lisa B osa I jagu), tingimusel et see teave oli kättesaadav sel ajal, kui eelteade avaldati.

Kõik vastused pakkujate küsimustele tuleb muuta anonüümseks ja saata kõigile huvitatud isikutele vähemalt kuus päeva enne pakkumuste esitamise tähtaja lõppu.

Lepingu sõlmimise teade tuleb avaldada 30 päeva jooksul alates lepingu sõlmimisest (kõikide isikute poolt allakirjutamine).

Mittevastavus miinimumtähtaegadele toob kaasa finantskorrektsioonid

Avaliku sektori hankijad peavad enne teate avaldamist kaaluma direktiivi 2014/24/EL artiklites 27–31 sätestatud tähtaegu ja määrama planeerimisetapil kindlaks realistliku ajakava (vt Tabel 12 Miinimumtähtajad, mis ületavad ELi piirmäärasid).

Kui pakkumuste (või osalemistaotluste) laekumise tähtajad on lühemad direktiivis 2014/24/EL sätestatud tähtaegadest, ei võimalda avaliku sektori hankija ettevõtjatele piisavalt aega osalemiseks.

Kui tähtaegu vähendatakse eelteate avaldamise tulemusena, peavad avaliku sektori hankijad tagama, et eelteade sisaldab kogu teavet, mida on hanketeate jaoks vaja on.

2.4.2. Esialgu kehtestatud tähtaegade pikendamine

Neid tähtaegu saab pikendada nii, et ettevõtjad on teadlikud kogu asjaomasest teabest seoses hankedokumentidega, kui:

- » hankedokumente on märkimisväärselt muudetud;
- » vastuseid selgituste taotlustele on esitatud võimalikele pakkujatele vähem kui kuus päeva enne

pakkumuste kättesaamise tähtaega või vähem kui neli päeva kiirendatud menetluse korral (vt punkt 2.4.3 Tähtaegade lühendamise: kiirendatud menetlus);

- » kohapealne juurdepääs teabele on vajalik, et ettevõtjad valmistaksid ette oma pakkumused – näiteks teave, millele pääseb juurde üksnes kohapealsete külastuste ajal, andmed, mida ei eksisteeri masinloetavas vormingus või eriti mahukad dokumendid.

Pakkumuste või osalemistaotluste esitamise tähtaegade pikendamise teate Euroopa Liidu Teatajas avaldamata jätmine

Pakkumuste (või osalemistaotluste) laekumise tähtaegade pikendamise üksikasjad tuleb avaldada kooskõlas asjaomaste õigusnormidega.

Kui hanketeate avaldamine Euroopa Liidu Teatajas on direktiivi 2014/24/EL artiklite 18, 47 ja 27–31 alusel kohustuslik, tuleb Euroopa Liidu Teatajas avaldada ka teated selliste hangete tähtaegade pikendamise kohta.

2.4.3. Tähtaegade lühendamine: kiirendatud menetlus

Direktiivis 2014/24/EL sätestatud kiirendatud menetlus võimaldab avaliku sektori hankijatel kiirendada eelkõige kiireloomulist riigihankemenetlust, kui tavapärasel tähtajal oleksid ebapraktilised. Ehkki see ei ole eraldi hankemenetlus (vt punkt 1.5 Menetluse valimine), viidatakse sellele kui kiirendatud menetlusele.

Tähtaegu saab lühendada järgmistel tingimustel:

- » menetluse kiireloomulisus muudab standardtähtajad ebarealistlikuks;
- » kiirendatud menetluse kasutamist tuleb nõuetekohaselt põhjendada hanketeates selge ja objektiivse selgitusega;
- » kiirendatud sätteid kohaldatakse üksnes kolme liiki menetluse suhtes: avatud hankemenetlus, piiratud hankemenetlus ja konkurentsipõhine läbirääkimistega menetlus.

Alltoodud tabelis on esitatud kokkuvõtte võimalike tähtaegade lühendamise kiirendatud menetluse tulemusena.

Tabel 13. Kiirendatud tähtajad

Menetlus	Osalemistaotluste laekumise standardtähtaeg	Kiirendatud tähtaeg	Pakkumuste laekumise standardtähtaeg	Kiirendatud tähtaeg
Avatud menetlus	–	–	35 päeva	15 päeva
Piiratud	30 päeva	15 päeva	30 päeva	10 päeva

Allikas: Direktiivi 2014/24/EL artiklid 27 ja 28, päevade arvuna alates lepingu teate lähetamise kuupäevast Euroopa Liidu Teatajas.

Kiirendatud menetlust kasutatakse sageli valesti ning avaliku sektori hankijad peavad oskama põh-

jendada selle kasutamist selgete ja objektiivsete faktidega.

Kiirendatud menetlus ei ole iseenesest menetlus.

Direktiiviga 2014/24/EL pakutav võimalus nii-öelda kiirendada avatud või piiratud hankemenetlust ei tähenda täiendavat menetluse liiki.

Seda protsessi ei tohiks segamini ajada väljakuulutamisetähtaegidega hankemenetlusega, mida kasutatakse äärmise vajaduse korral seoses ootamatute asjaoludega ja mis ei vaja hanketeate avaldamist (vt punkt 1.5.7 Väljakuulutamisetähtaegidega läbirääkimistega pakkumismenetlus).

2.5. Lepingu avaldamine

Lepingu avaldamine tähendab hankemenetluse avalikustamist nii, et kõikidel huvitatud ettevõtjatel on võimalus osaleda ja esitada ettepanek (kas osalemise taotlus või pakkumus).

Avaldamine on üks kõige olulisemaid riigihankemenetluse elemente, et tagada läbipaistvus, võrdne kohtlemine ja ettevõtjate vaheline konkurents ühtsel turul.

Avaldamine aitab suurendada läbipaistvust ja vältida korrupsiooniga, sest see tagab, et ettevõtjad ja kodanikuühiskond, sealhulgas meedia ja üldsus on teadlikud võimalikest riigihankelepingute võimalustest ning ka varem sõlmitud lepingutest. Avaldamine võimaldab ka avaliku sektori hankijatel teavitada nii paljusid võimalikke ettevõtjaid kui võimalik avalikus sektoris olevatest ärivõimalustest ning võimaldab seega neil ettevõtjatel konkureerida, mis toob avaliku sektori asutuste jaoks kaasa majanduslikult soodsaimad tulemused³⁶.

2.5.1. Piirmäärade ületamise korral on ELTs avaldamine kohustuslik

Kui lepingu maksumus ületab ELi piirmäärad (vt punkt Uued määratlused, uued piirmäärad ja uus avaliku sektori hankija kategooria), tuleb järgida direktiivi 2014/24/EL ning seejärel tuleb avaldada lepingu teave Euroopa Liidu Teataja lisas. Euroopa Liidu Väljaannete Talitus avaldab teated tasuta.

Riigihankelepingud, mille teave tuleb avaldada Euroopa Liidu Teatajas, võidakse avaldada ka teistes rahvusvahelistes, riiklikes või kohalikes ametlikes väljaannetes või ajalehtedes. Avaliku sektori hankijad peavad silmas pidama, et seda täiendavat avaldamist ei või avaldada enne seda, kui hanketeade on Euroopa Liidu Teatajas avaldatud, ning see ei või sisaldada teavet, mis ei sisaldu Euroopa Liidu Teataja hanketeates.

Lisaks tuleks lepingud, mille maksumus on allpool ELi piirmäärasid, aga millel võib olla võimalik piiriülene huvi, samuti Euroopa Liidu Teatajas avaldada. Üldreeglina võib Euroopa Liidu Teatajas avaldada mis tahes liiki hanke, mis jääb allapoole ELi piirmäärasid, isegi neid, millel ei ole eraldi piiriülest huvi.

Kahtluste korral tuleb teade Euroopa Liidu Teatajas avaldada

Nõuetekohaselt teavitamata jätmine on üks kõige tõsisemaid vigu.

Kui alla ELi piirmäärasid jäävad lepingud pakuvad tõenäoliselt piiriülest huvi, on kõige turvalisem viis rikkumiste ja võimalike finantskorrektsioonide vältimiseks teavitada lepingust Euroopa Liidu Teatajas ja riiklikul riigihangete veebisaidil või üldtuntud riigihangete veebisaidil.

Kui esineb kahtluseid näiteks piirmäärade suhtes või lepingu suhtes esineva võimaliku piiriülese huvi suhtes, soovitatakse teavitada ELTs – see tagab kogu ELi hõlmava konkurentsi.

Mitmed liikmesriikide elektroonilised riigihangete platvormid on nüüd ühendatud Euroopa Liidu Teataja elektroonilise lisaga (TED) ning Euroopa Liidu Teatajas avaldamine võib toimuda paralleelselt riigis avaldamisega. Samas peaks vigade vältimiseks avaliku sektori hankijad alati tegema kiire topeltkontrolli TEDi platvormil, et tagada teate nõuetekohane avaldamine.

³⁶ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 6, „Advertising“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-6-200117.pdf>.

2.5.2. Avaldamisele kuuluvad teated

ELi riigihankeõiguse ühe aluspõhimõtte kohaselt tuleb kõigi ELi piirmäärased ületavate lepingute kohta avaldada standardvormis teade ELi tasandil Euroopa Liidu Teatajas, et kõigi liikmesriikide ettevõtjatel oleks võimalus esitada pakkumusi lepingutele, mille nõuetele nad enda hinnangul vastavad.

Avaliku sektori hankijad võivad koostada teateid kas oma tavapärase e-hangete platvormi kaudu, kui nad suudavad koostada teateid, mis vastavad ELi standardvormidele, või teenuse [eNotices](#) kaudu veebi teel taotluse, et koostada ja avaldada riigihangete teateid³⁷.

Kõigis ELTs avaldamiseks esitatud teadetes tuleb kasutada ühtset riigihangete klassifikaatorit. **Ühtne**

riigihangete klassifikaator on kaheksakohaline (koos üheksanda kohaga kontrollimiseks) klassifikatsioonisüsteem, mille eesmärk on standardida viiteid, mida kasutavad avaliku sektori hankijad riigihankelepingute esemete kirjeldamiseks. Ühtse riigihangete klassifikaatori koode saab vaadata internetis riigihangete infosüsteemi veebisaidil SIMAP³⁸.

Riigihangetega tegelevad ametnikud võivad viidata ka konkreetsetele suunistele, mille Euroopa Komisjon on koostanud, et täita standardvorme, mida kasutatakse ELi piirmäärade ületamise korral³⁹.

Olulised dokumendid, mis tuleb Euroopa Liidu Teatajas avaldada, kui ületatakse ELi piirmäärad, on kolm allpool kirjeldatud teadet.

Tabel 14. Peamised teated, mis tuleb avaldada ELi piirmäärased ületavate lepingute puhul

Teate lühend	Standardvormid ⁴⁰	Eesmärk	Kohustuslik?	Tähtajad
PIN	Eelteade	Turgu teavitatakse tulevastest lepingutest	Ei	Alates 35 päeva kuni 12 kuud enne hangete või taotlejatele esitatud kutse avaldamist
CN	Hanketeade	Käivitab hankemenetluse	Jah	–
CAN	Lepingu sõlmimise teade	Turgu teavitatakse hankemenetluse tulemusest	Jah	30 päeva jooksul alates lepingu sõlmimisest

³⁷ Euroopa Komisjon, SIMAP, eNotices. Kättesaadav aadressil: <http://simap.europa.eu/enotices/>.

³⁸ Euroopa Komisjon, SIMAP, „Ühtne riigihangete klassifikaator“. Kättesaadav aadressil: <http://simap.ted.europa.eu/web/simap/cpv>.

³⁹ Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEdede peadirektoraat „Riigihangete standardvormide juhend“, versioon 1.05, 19.09.2015. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/14683/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>.

⁴⁰ Euroopa Komisjon, SIMAP, standardvormid riigihangeteks. Kättesaadav aadressil: <http://simap.ted.europa.eu/en/web/simap/standard-forms-for-public-procurement>.

Eelteade

Eelteate avaldamine ei ole kohustuslik.

Sellegipoolest võimaldab aasta alguses eelteate avaldamine kasutada lühemaid pakkumuste esitamise tähtaegu (vt punkt 2.4 „Tähtaegade kehtestamine“).

Eelteade võeti kasutusele selleks, et avaliku sektori pakkujad saaksid turgu teavitada kõigist eelolevatest, näiteks järgmise kuue kuu või aasta jooksul korraldatavatest hangetest. Eelteadet võib kasutada ka eelseisvatest esialgsetest turu-uuringutest teavitamiseks, isegi kui neid konsultatsioone saab käivitada enne eelteate avaldamist. See kujuneb koos hankemenetluse korrapärase prognoosimisega (enamik ajast igal aastal), mida avaliku sektori hankijad peaksid arendama, et julgustada riigihangete head kvaliteeti üldiselt⁴¹.

Viimasel ajal on avaliku sektori hankijad kasutanud eelteateid siiski seoses konkreetsete lepingutega. Eelteade tuleb avaldada ajavahemikul alates 35 päevast kuni 12 kuud enne konkreetse lepingu avaldamist hanketeate kaudu.

Hanketeade

Kui hanke väärtus ületab ELi piirmäära (ja kuulub seega direktiivi 2014/24/EL kohaldamisalasse), on hanketeate avaldamine kohustuslik.

Hanketeates antakse teavet avaliku sektori hankija, lepingu eseme (sealhulgas ühtse riigihangete klassifikaatori koodide), lepingu maksumuse, osalemistingimuste (õiguslikud, majanduslikud, finants- ja tehnilised andmed), lepingu liigi, kasutatud menetluse, ajapiirangu ja pakkumuste esitamise juhiste kohta, samuti asjaomaste kontrolliorganite kohta.

Kui teade on avaldatud, ei saa hankedokumentide põhisisus (näiteks tehniline kirjeldus, maht, ajakava, valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumid ja lepingu tingimused) olulisi muudatusi teha, vastasel korral tuleb tähtaegu pikendada (vt punkt 2.4.2 Esi- algu kehtestatud tähtaegade pikendamine).

Kui hankedokumentis esineb enne pakkumuste esitamise tähtaega väiksemaid muudatusi, peavad avaliku sektori hankijad avaldama muudatused Euroopa Liidu Teatajas ning neil on alati soovitatav pikendada pakkumuse esitamise tähtaega.

Hanketeate avaldamata jätmise võib kaasa tuua tõsised finantskorrektsioonid

Kui üksikud erijuhud välja arvata, loetakse ELi piirmäära ületava lepingu kohta hanketeate avaldamata jätmist ELi riigihanke-eeskirjade rikkumiseks, mis võib kaasa tuua finantskorrektsiooni, mis võivad ulatuda 25–100 %ni seotud kuludest⁴².

Direktiivi 2014/24/EL väljakuulutamisnõuded on täidetud juhul, kui hanketeade on avaldatud ja kogu standardvormiga nõutav teave on selgelt ja täpselt esitatud.

⁴⁰ Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, „Stock-taking of administrative capacity, systems and practices across the EU to ensure the compliance and quality of public procurement involving European Structural and Investment (ESI) Funds“, jaanuar 2016. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/public-procurement/study/.

⁴¹ Komisjoni 19. detsembri 2013. aasta otsus, millega sätestatakse ja kiidetakse heaks suunised selliste finantskorrektsioonide kindlaksmääramiseks, mida tuleb teha ühisjuhtimise raames rahastatavate liidu kulutuste suhtes, kui ei ole järgitud riigihanke-eeskirju (COCOF(2013)9527 final). Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/cocof/2013/cocof_13_9527_annexe_en.pdf.

Lepingu sõlmimise teade

Lepingu sõlmimise teates sätestatakse otsus, mis tuleneb hankemenetlusest (vt punkt 4.6 Lepingu sõlmimine). Lisaks teabele lepingute sõlmimise kohta, sealhulgas eduka pakkuja ja lepingu lõpliku maksumuse kohta, võib enamiku hankemenetlusega seotud sisu täita automaatselt tänu hanketeates esitatud teabele. Samas peab avaliku sektori hankija tegema teadliku otsuse avaldada lepingu sõlmimise teade ettenähtud tähtaja jooksul.

Kui lepingut ei sõlmita, siis on soovitatav (aga mitte kohustuslik), et avaliku sektori hankija avaldab lepingu sõlmimise teate, kuhu märgitakse põhjus, miks lepingut ei sõlmitud. Enamiku ajast tuleneb see asjaolust, et ei saadud ühtegi pakkumust ega osalemise taotlust või need lükati kõik tagasi. Tuleb osutada muudele põhjustele, mis toovad kaasa menetluse tühistamise⁴³.

Kui leping sõlmitakse, siis antakse lepingu sõlmimise teates teavet saadud pakkumuste kohta (pakkujate arv ja pakkujate põhiomadused), eduka pakkuja nimi ja andmed (st töövõtja) ning lepingu lõplik kogumaksumus.

Täiendavad teated

Avaliku sektori hankijad peavad alati turule (nt võimalikele pakkujatele) teatama kõigist hankedokumentides ja teadetes tehtud muudatustest (näiteks pakkumuste vastuvõtmise kuupäeva muutmine). Sellisel juhul avaldatakse täiendav teade ja lisaks teavitatakse kõiki isikuid, kes on hanke suhtes huvi väljendanud.

Võimalik on esitada avaldatud teabe parandus, kasutades vormi [F14 Parandused – Muudatuste või lisateabe teade](#), mille on koostanud ELi Väljaannete Talitus. Lisasuunised paranduse kasutamiseks on avaldatud SIMAPi veebisaidil⁴⁴.

2.5.3. Juurdepääs hankedokumentidele

Avaliku sektori hankijatele tuleb tagada tasuta pii-ramatu ja täielik otsene juurdepääs hankedokumentidele alates hanketeate avaldamise kuupäevast. Sel eesmärgil tuleb hanketeates märkida huvitatud isikutele veebisait, kus need hankedokumentid on kättesaadavad.

Kui sellist täielikku ja tasuta otsest juurdepääsu hankedokumentidele ei saa pakkuda, peavad avaliku sektori asutused osutama hanketeates või huvi kinnitamise ettepanekus, et asjaomased hankedokumentid esitatakse muude vahendite kaudu. Võimalikud pakkujad või taotlejad võivad seejärel pääseda juurde hankedokumentidele ning esitada oma ettepanekud elektroonilise platvormi kaudu või e-posti teel.

Samamoodi peavad avaliku sektori hankijad esitama lisateavet seoses hanketeatega ja hankedokumentidega kõikidele huvitatud isikutele. Seepärast peavad avaliku sektori hankijad jälgima hoolikalt kõiki ettevõtjaid, kes on hankedokumentid alla laadinud või väljendanud huvi või küsinud selgitusi hankemenetluse kohta.

⁴³ OECD/SIGMA, „Riigihangete koolituste käsiraamat“, ajakohastatud 2015. Moodul E „Hankemenetluse läbiviimine“, 2.11.1 „Lepingu sõlmimisest teatamine“. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-training-manual.htm>.

⁴⁴ Euroopa Komisjon, SIMAP, F14 Parandus – teade muudatuste kohta või lisateave. Kättesaadav aadressil: http://simap.ted.europa.eu/documents/10184/99173/EN_F14.pdf
Euroopa Komisjon, SIMAP „Suunised standardvormi 14 „Parandus“ kasutamiseks“. Kättesaadav aadressil: http://simap.ted.europa.eu/documents/10184/166101/Instructions+for+the+use+of+F14_EN.pdf/909e4b38-1871-49a1-a206-7a5976a2d262.

3. Pakkumuste esitamine ja pakkujate valimine

Esitamise ja valimise etapi eesmärk on tagada nõuetele vastavate pakkumuste saamine ja valimine vastavalt hankedokumentides sätestatud reeglitele ja kriteeriumidele (vt punkt 2.1 Hankedokumentide koostamine).

Läbipaistvuse tagamine enne pakkumuste esitamist

Enne pakkumuste esitamist võidakse võimalikel pakkujatel lubada võtta ühendust avaliku sektori hankijaga, et küsida selgitusi, tingimused et see on hankedokumentides ette nähtud, et teabekanalid on kättesaadavad kõikidele võimalikele pakkujatele ning kehtestatakse selged ajakavad ja esitamistähtajad.

Sellistel juhtudel soovitatakse, et kogu teabevahetus oleks kirjalik ja kogu lisateave, mida avaliku sektori hankija esitab, peab olema kõikidele võimalikele pakkujatele ja mitte üksnes selgitusi küsinud pakkujale kättesaadav.

Pakkujaga suhtlemine pärast pakkumuste esitamise tähtaega piirdub avatud ja piiratud hankemenetlustes ainult pakkumuse kohta selgituste küsimisega. Pakkumuse sisuga seotud dialoog ei ole lubatud ja seda tõlgendatakse läbirääkimistena.

3.1. Pakkumuste kohaletoimetamise tagamine vastavalt juhistele

Avaliku sektori hankijad peavad esitama selged tehnilised ja halduslikud juhised hankedokumentides, et toetada ettevõtjaid nende pakkumuste ja osalemistootluste koostamisel ja esitamisel.

Soovitav on ka lisada ametlik vastavuse **kontroll-loetelu**, et aidata pakkujatel koostada nõutavaid dokumente ja lihtsustada ka dokumentide kontrollimist avaliku sektori hankija poolt (vt punkt 2.1 Hankedokumentide koostamine).

Kui nõutakse paber kandjal ettepanekut, siis on oluline selgitada täpselt hankejuhiseid – kuhu pakkumus tuleks saata (nimi, aadress, ruumi või kontori number), nõutav eksemplaride arv ja pakendamisjuhised. Avaliku sektori hankijad võivad ka täpsustada, et pakkumused tuleb esitada ümbrikus, mis ei sisalda ettevõtja tunnuseid, nagu ettevõtja templid või logo. Elektroonilise hanke korral, eriti pakkumuste elektroonilise esitamise korral tuleb kõikidele võimalikele pakkujatele teha kättesaadavaks asjaomased veebisaidid ja e-hangete platvormid.

Pakkumuste või hankemenetluses osalemise taotluste vastuvõtmise tähtaeg peab olema esitatud hanketeates. Pakkuja kohustus on tagada, et pakkumus toimetatakse kohale õigel ajal.

Kohalettoimetamise kuupäeva ja kellaaja selge esitamine

Hanketeates ja hankedokumentides selge tähtaja esitamine on äärmiselt oluline, et hoiduda sellest, et võimalik pakkujat, kes seda ei järgi, lihtsalt diskvalifitseeritakse protsessist.

Arusaamatuste ärahoidmiseks peaksid avaliku sektori hankijad osutama:

- » täielikule kuupäevale (päev, kuu, aasta); ning
- » täpsele ajale (tunnid, minutid).

Kui pakkujatelt nõutakse paber kandjal pakkumust ja selle võib saata posti teel, tuleks märkida, kas postitemplil olevat kuupäeva käsitletakse kehtivana või kas paber kandjal koopia tuleb anda avaliku sektori hankija asukohas enne tähtaega.

Kui otsus on pikendada pakkumuse esitamise kuupäeva (2.4.2 Esialgu kehtestatud tähtaegade pikendamine), tuleks kõiki pakkujaid viivitamata kirjalikult teavitada ning teade saata Euroopa Liidu Teatajasse või kasutada muud e-hangete platvormi. Selle eesmärk on teavitada kõiki võimalikke pakkujaid uuest tähtajast juhul, kui nad võivad olla huvitatud pakkumuse esitamisest pikendatud tähtaja jooksul. Teade saadetakse ka neile pakkujatele, kes on oma pakkumuse juba esitanud ja saavad seejärel esitada asendus pakkumuse enne uue tähtaja lõppu.

3.2. Kättesaamiskinnitus ja avatud hankemenetlused

Kui pakkumused esitatakse paberil või elektrooniliselt, siis soovitatakse avaliku sektori hankijatel kehtestada **saabuvate pakkumuste loetelu** koos pakkujate nimega, samuti kättesaamise kuupäevad ja kellaajad.

Lisaks peaksid pakkujad saama ametliku kirjaliku kättesaamiskinnituse, kuhu märgitakse kohalettoimetamise kuupäev ja kellaag, kas nende pakkumused on esitatud posti või kulleri teel, isiklikult või elektrooniliselt.

Pakkumuste elektroonilise esitamise korral tuleks e-hangete portaalides tagada esitamiseks usaldusväärne kättesaamiskinnitusstruktuur ning luua pakkujatele kättesaamiseks automaatne kinnitus.

Pakkumuste esitamist tuleks hoida konfidentsiaalsena ja pakkumusi kindlal hoiul.

Avaliku sektori hankija järgmine ülesanne on kontrollida kõiki pakkumusi, et tagada nende ametlik vastavus pakkujate juhiste (nt eksemplaride arv, pakendamine, pakkumuse ülesehitus). Kui pakkumused ei vasta juhistele ja selgitusi küsida ei ole võimalik (kas seetõttu, et mittevastavus läheb kaugemale, kui selgitusi käsitlevate eeskirjadega lubatud, või ei ole selgituste nõudmine siseriikliku õiguse kohaselt lubatud), tuleks nad kohe nõuetele mittevastavuse tõttu kõrvale jätta ning pakkujale tuleks esitada selgitus pakkumuse tagasilükkamise põhjuste kohta. Pakkumuse tagasilükkamine ja selle põhjendus tuleb dokumenteerida.

Seda käsitletakse hea tavana, et avaliku sektori hankijad korraldavad pakkumuste **ametliku** avamise, mis vastab ametlikele nõuetele. Kohal peaks viibima vähemalt kaks hindamiskomitee liiget, et dokumenteerida pakkumuste üksikasju (4.1 Hindamiskomitee moodustamine). Avamise koht, kellaag ja kuupäev võidakse lisada hanketeatesse nii, et kõik pakkujad või muud huvitatud sidusrühmad saavad osaleda.

Tuleks märkida, et see tava erineb Euroopa riigiti ning sellise ürituse korraldamist käsitlevate kahtluste korral peaksid avaliku sektori hankijad konsulteerima oma riiklike riigihankeasutustega.

3.3. Pakkumuste hindamine ja valik

Pakkujate valimine seisneb pakkumuste hindamises hankedokumentides sätestatud kõrvaldamise aluste ja valikukriteeriumide alusel (vt punkt 2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine). Pakkujate hindamine toimub pärast seda etappi pakkumuste hindamise kriteeriumide alusel (vt 4. peatükk Pakkumuste hindamine ja lepingute sõlmimine).

Kõrvaldamise aluste ja valikukriteeriumide hindamine tuleb läbi viia maatriksi abil, millesse kogutakse

hankedokumentides ja eri pakkumustes avaldatud kriteeriumid (vt allpool Tabel 15. Kõrvaldamise aluste ja valikukriteeriumide hindamise maatriks). Kõrvaldamise aluseid ja valikukriteeriumeid ei tohi hindamise ajal muuta.

Isegi kui kõrvaldamise alused ja valik on läbipaistvad ja põhinevad objektiivsetel kriteeriumidel, on soovitatav, et vähemalt kaks isikut avaliku sektori hankija juurest ja/või hindamiskomiteest (4.1 Hindamiskomitee moodustamine) viivad läbi selle hindamise, milles üks analüüsib iga kriteeriumit ja teine vaatab hindamise läbi.

Tabel 15. Kõrvaldamise aluste ja valikukriteeriumide hindamise maatriks

Hindamine	Hindaja nimi:	Hindamise aeg:	
Läbivaatamine	Läbivaataja nimi:	Läbivaatamise kuupäev:	
Pakkumused	Pakkumus A	Pakkumus B	Pakkumus
Kõrvaldamise alus 1	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	...
Kõrvaldamise alus 2	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	...
Kõrvaldamise alus 3	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	Vastab nõuetele: jah/ei Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu)	...
Kõrvaldamise alus
Nõuded, mida tuleb täita, et olla pakkujaks valitud	☐ Jah ☐ Ei, pakkuja on pakkumismenetlusest kõrvaldatud.	☐ Jah ☐ Ei, pakkuja on pakkumismenetlusest kõrvaldatud.	...
Valikukriteerium 1	Vastab nõuetele: jah/ei või Punktisumma: ... Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu) Märkus:	Vastab nõuetele: jah/ei või Punktisumma: ... Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu) Märkus:	...

Pakkumused	Pakkumus A	Pakkumus B	Pakkumus
Valikukriteerium 2	Vastab nõuetele: jah/ei või Punktisumma: ... Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu) Märkus:	Vastab nõuetele: jah/ei või Punktisumma: ... Allikas: ... (Euroopa ühtne hankedokument, muu) Märkus:	...
Valikukriteerium
Valitud pakkuja: pakkumust võib hinnata	☐ Jah ☐ Ei, pakkumus on pakkumismenetlusest välja jäetud.	☐ Jah ☐ Ei, pakkumus on pakkumismenetlusest välja jäetud.	...

Esiteks teeb avaliku sektori hankija kindlaks, kas on aluseid ettevõtjate osalemast kõrvaldamast ning kas on kehtestatud mingeid erandeid (vt punkt 2.3.1 Kõrvaldamise alused). Seejärel arutab avaliku sektori hankija, kas ettevõtjad, keda ei ole kõrvaldatud, vastavad asjaomastele nõuetele, et neid valida pakkujateks. Ettevõtjaid, kes on valitud, kutsutakse seejärel esitama pakkumused, pidama läbirääkimisi või

osalema dialoogis. Avatud hankemenetluse korral hinnatakse juba esitatud pakkumusi⁴⁵.

Kui pakkuja ei vasta kõrvaldamise alusele või valikukriteeriumile, tuleks pakkumust käsitleda nõuetele mittevastavana ning ülejäänud pakkumust ei tohiks hinnata.

Ühishanked peavad vastama valikukriteeriumidele

On tavapärane, et mitu ettevõtjat otsustavad teha koostööd ja ühendada jõud, et tõendada, et grupi või konsortsiumina vastavad nad majanduslikule ja finantsseisundile, tehnilisele või kutsealasele suutlikkusele, mis on valikukriteeriumides nõutavad. Näiteks piisab sellest, kui majandus- ja finantsolukorra nõuetele vastab ühendus tervikuna, mitte selle iga liige.

Lisaks võib ettevõtja vajaduse korral ja konkreetse lepingu puhul toetuda muude majandusüksuste suutlikkusele, olenemata sellest, millist õiguslikku laadi on tema sidemed nende üksustega. Sellisel juhul peab ta tõendama, et ta saab oma käsutusse vajalikud ressursid, näiteks esitades vastavate majandusüksuste võetud sellekohase kohustuse.

See võimalus aitab edendada VKEde osalemist hankemenetluses.

⁴⁵ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 7, „Selecting Economic Operators“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-7-200117.pdf>.

Selliste pakkujate osalemise lubamine, kes oleks tulnud kõrvale jätta

On esinenud juhtumeid pakkujatega, kes oleks tulnud hankest kõrvale jätta, kuna nad ei täitnud mõnda valikukriteeriumit, kuid kes sellegipoolest on lubatud hindamiskomitees hindamisele. Mõnel juhul on selliste pakkujatega jõutud lepingu sõlmimiseni. Tegemist on selgelt ebavõrdse kohtlemisega, millest tuleb hoiduda.

Avaliku sektori hankijatel soovitatakse tagada, et hindamiskomitees rakendatakse nelja silma põhimõtet?, mis tagab, et vähemalt hanke võitnud pakkuja puhul hinnatakse seda, kas ta vastas kõigile valikukriteeriumidele.

3.3.1. Hinnete andmise kasutamine

Kui on ette nähtud hindamismehhanism, et hinnata valikukriteeriumidele vastavust, peaksid avaliku sektori hankijad tagama, et hindamiskomitee kohaldataks hindamist kõige objektiivsemal ja järjepidevimal viisil, mis on võimalik (vt punkt 4.1 Hindamiskomitee moodustamine).

Esiteks peab hindamiskomitee kokku leppima punktide andmise meetodi. Hindamismehhanism peaks olema avaldatud hanketeates ja hankedokumentides ning hindamiskomitee iga liige peaks seda sõnaselgelt selgitama.

Peale selle tuleks otsustada, kas hinnata individuaalselt või rühmana ning kuidas punktid määratakse. Kui kasutatakse eraldi hindamist, peab iga liige kehtestama individuaalse hindamismaatriksi, et näidata iga eraldi komisjoniliikme punkte/hindeid, samuti kogusummat. Soovi korral võib hindamiskomitee kokku leppida, et antav punktisumma otsustatakse ühiselt ning seda ei arvutata liikmete antud punktide keskmisena. Sellisel juhul tuleks kasutada ühtset eelvalifitseerimise küsimustiku hindamislehte.

Hindamise ajal tuleb iga pakkujat kohelda võrdselt ning hindamismeetod peab olema ühetaoline, mittediskrimineeriv ja õiglane.

Eelvalifitseerimise küsimustikele tuleks punkte anda üksnes neis sisalduva teabe põhjal ning hindamiskomitee ei tohi arvesse võtta muude vahendite abil saadud mis tahes muud teavet, kaasa arvatud pakkujaga seotud isiklike teadmisi või kogemusi.

Hindamiskomitee liikmete poolt eraldi või rühmana antud punkte ei tohiks avaldada ühelegi isikule väljaspool komiteed.

3.3.2. Selgituste küsimine

Kui pakkuja ei vasta kõrvaldamise alustele ja valikukriteeriumidele, tuleb ta tagasi lükata.

Kõnealusel etapil võivad avaliku sektori hankijad lasta pakkujatel teavet kinnitada või selgitada, näiteks kui on kirjutatud ebaselgelt või on tehtud selge viga. Avaliku sektori hankijad võivad ka kutsuda pakkujaid täiendama või selgitama esitatud dokumente. Kõik selgituste taotlused ja vastavad vastused peavad olema kirjalikud.

Riigi riigihankeõiguse põhjalik kontrollimine enne selgituste küsimist

Mõnes riigis ei pruugi riiklik riigihankeõigus lubada avaliku sektori hankijatel lasta pakkujatel selles etapis teavet selgitada või võib lubada seda üksnes teatavatel tingimustel.

Avaliku sektori hankijatel soovitatakse kontrollida asjaomaseid riiklike riigihankesätteid või võtta ühendust pädeva riigihankeasutusega.

Seejärel aga on ta kohustatud kohtlema kõiki pakkujaid võrdselt (ta peab küsima täiendavaid dokumente kõigilt pakkujatel, kelle esitatud dokumendid vajavad täiendamist). Puuduvaid tõendeid või täiendavaid dokumente, juhuslikke arvutus-, aritmeetika-, kirja- või trükivigu käsitletakse täienduste või selgitustena. Pakkumuste olulised muudatused või täiendused ei ole lubatud.

Näiteks võib hankija küsida kindlat dokumenti (nt olemasolevat tunnistust), mille pakkuja unustas oma teistele lisada. Seejärel aga on avaliku sektori hankija kohustatud kohtlema kõiki pakkujaid võrdselt ning peab küsima täiendavaid dokumente kõigilt pakkujatel, kelle esitatud dokumendid vajavad täiendamist.

Pakkujate ebavõrdne kohtlemine

Valimisprotsessi ajal peavad avaliku sektori hankijad tagama, et kõik valikukriteeriumidega seotud selgituste või täiendavate dokumentide päringud tuleb esitada võrdsetel alustel kõigile pakkujatele, kelle puhul see on vajalik. Hindamiskomitee peab küsima kõigilt pakkujatel selgitusi puuduste kohta, mis esinevad nende pakkumuste samades aspektides.

Näiteks kui ühel pakkujal palutakse esitada pakkumusest välja jäänud tõend maksukohustuste täitmise kohta, aga sama nõuet ei esitata teisele pakkujale, on tegemist ebavõrdse kohtlemisega.

Maksimaalse konkurentsi tagamiseks võivad avaliku sektori hankijad küsida ka lisateavet, tingimusel et see ei muuda pakkumuse sisu.

Pakkumuse olulised teisendused või muudatused ei ole lubatud. Pärast küsitud täiendava teabe hindamist peaks hindamiskomitee järgmisena hindama kõiki valitud pakkumusi.

3.3.3. Lõppnimekiri

Kui teatava hankemenetluse, näiteks piiratud hankemenetluse raames (vt punkt 1.5 Menetluse valimine), võivad avaliku sektori hankijad otsustada lisada lõppnimekirja üksnes piiratud arvu kvalifitseeritud pakkujaid, kui sellele on osutatud hanketeates koos eelvalikusse lubatud taotlejate arvu ja ulatusega.

Valiku miinimumnõuetele vastavate pakkujate lõppnimekirja kandmine peab toimuma kandidaatidele teatavaks tehtud mittediskrimineerivate ja läbi-paistvate reeglite ja kriteeriumide alusel.

Samas on piisava konkurentsi tagamiseks nõutav, et vähemalt viis pakkujat kutsutakse esitama pakkumusi, tingimusel et on vähemalt selline arv neist vastab valikukriteeriumidele ning vähemalt kolm pakkujat, kui tegu on konkurentsipõhise läbivõtmisega menetlusega, võistleva dialoogiga ja innovatsioonipartnerlusega.

Tuleks märkida, et avatud hankemenetluses ei ole eelvaliku tegemine lubatud.

4. Pakkumuste hindamine ja lepingute sõlmimine

Pakkumuste hindamise eesmärk on teha kindlaks, milline neist on kõrvaldamise alustele ja valikukriteeriumidele vastamise korral majanduslikult soodsaim, tuginedes pakkumuste hindamise kriteeriumidele.

Pakkumusi peab hindama hindamiskomitee (mõnikord nimetatakse hindamiskomisjoniks), kelle eesmärk on anda avaliku sektori hankijale lepingu sõlmimise kohta soovitus.

Hindamine peab toimuma õiglaselt ja läbipaistvalt, tuginedes hankedokumentides avaldatud pakkumuste hindamise kriteeriumidele.

4.1. Hindamiskomitee moodustamine

Parim tava on luua hindamiskomitee kohe, kui on tehtud otsus hankemenetlust alustada, et tagada sellesse protsessi kõikide osaliste kaasamine, kellel on algusest saadik vajalik kvalifikatsioon ja oskusteave (vt punkt 1.2 Sidusrühmade kaasamine).

Hindamiskomitee esimees on sageli lepinguhaldur, kes vastutab hankemenetluse eest avaliku sektori hankijas.

Teda võib abistada sekretär, kellel on riigihangete valdkonnas finants- ja/või õigusteadmised. Väiksemates hankemenetlustes võib esimehe ja sekretäri ülesannet täita sama isik (nt lepinguhaldur).

Hindajad on avaliku sektori hankija tehnilised töötajad või välisekspertid, kes on spetsialiseerunud lepingu esemele. Samuti on võimalik kaasata mitte-hääletavate liikmetena tehnilisi nõustajaid või lepingu tulemusega seotud väliseid sidusrühmi.

Alltoodud tabelis on esitatud näide sobiva hindamiskomitee kohta, mida võib kasutada enamiku hankemenetluste korral.

Tabel 16. Hindamiskomitee struktuuri näide

Eesistuja	Sekretär	Hindajad
 <p>Juhib, kooskõlastab, annab suuniseid ja kontrollib pakkumuste hindamist;</p> <p>tagab, et hindamine toimub kooskõlas riigihankeõiguse ja aluslepingu põhimõtetega;</p> <p>allkirjastab huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse.</p>	 <p>Toetab esimeest ja täidab hindamisega seotud haldusülesandeid;</p> <p>koostab koosolekute protokollid ja hindamisaruanded;</p> <p>ei oma tingimata hääleõigust;</p> <p>allkirjastab huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse.</p>	 <p>Hindab pakkujaid (sõltumalt või ühiselt), tuginedes pakkumuste hindamise kriteeriumidele kooskõlas hankedokumentides märgitud hindamismeetodiga;</p> <p>allkirjastab huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse.</p>

Avaliku sektori hankijad peaksid nõudma, et kõik hindamiskomitee liikmed allkirjastavad huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse (vt punkt 6.5 Huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse mall).

Peale selle tuleks kasutada eraldi nn ohulipu- ja andmete hankimise meetodeid, et avastada ja uurida võimalikke avaldamata sidemeid hindamiskomitee liikmete ja pakkujate vahel (vt punkt 1.2.3 Usaldusväärsus ja huvide konfliktid).

Varjatud huvide konflikti ärahoidmine

Avaliku sektori hankijad peaksid omama suuniseid või protokolle huvide konfliktiga tegelemiseks, eelkõige seoses hindamiskomitee liikmetega.

Näiteks kui hindamiskomitee liikme abikaasa on mõne pakkuja juhtivtöötaja, peab see liige teavitama avaliku sektori hankijat ning lahkuma hindamiskomiteest ja üldiselt kogu hankemenetlusest.

4.2. Pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaldamine

Hankedokumentide koostamise ajal teeb avaliku sektori hankija otsuse selle kohta, millist hindamismeetodit järgida. See meetod peab olema hankedokumentides selgelt kirjas (2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine) vastavalt pakkumiste hindamise kriteeriumide liigile:

- » üksnes hind;
- » üksnes maksumus, kasutades kulutasuvuse lähenemisviisi, näiteks olelusringi kulude arvestamist;
- » parim hinna-kvaliteedi suhtarv.

Keelatud on muuta pakkumust hindamise ajal

Avaliku sektori hankijad peavad mitte lubama pakkujatel muuta oma pakkumusi hindamisprotsessi ajal, näiteks täiendava olulise teabe esitamise teel.

Hindamiskomitee esimees ja/või vastutav riigihangetega tegelev ametnik peavad tagama, et hinnatakse üksnes esitamistähtjaks esitatud teavet.

Samamoodi ei või avaliku sektori hankijad muuta pakkumust ühelgi juhul: seda võidakse käsitleda favoriitismi või korrupsioonina.

Läbirääkimiste keeld hindamise ajal avatud või piiratud hankemenetluse korral

Avatud või piiratud hankemenetluse puhul ei või avaliku sektori hankijad pidada hindamise etapis pakkujatega läbirääkimisi. See tooks kaasa hanketeates ja hankedokumentides sätestatud esialgsete tingimuste muudatused (näiteks projekti kohaldamisala või lepingujärgse hinna olulise muutuse).

Kõik pärast pakkumuse esitamist pakkujatega vahetatavad selgitused või teated peavad olema kirjalikud. Kui avaliku sektori hankija kahtleb, kas hankedokumendid on piisavalt selged, peaks ta kaaluma uue menetluse algatamist koos muudetud tehnilise kirjeldusega.

4.2.1. Üksnes hind

Kui valitakse madalaima hinna kriteerium, siis on hindamismeetod üsna lihtne ja läbipaistev, sest see hõlmab üksnes eri finantspakkumuste võrdlemist, tingimusel et tehniline pakkumus (kui see esitatakse) on tehnilise kirjeldusega kooskõlas.

Sellegipoolest tuleb teatavaid olulisi aspekte võtta pakkumustes esitatud hindades arvesse:

Finantspakkumused peavad sisaldama kõiki hinnaelemente kooskõlas hankedokumentides esitatud nõuetega:

- » kõik aritmeetikavead tuleb parandada ja salvestada;
- » tuleb kohaldada kõiki allahindlusi;
- » põhjendamatult väikeseid pakkumusi tuleb nõuetekohaselt uurida.

Madalaima hinna või üksnes hinna kriteerium on soovitatav üksnes tingimusel, et tehniline kirjeldus ja kvaliteedi miinimumnõuded on avaliku sektori hankija poolt eelnevalt kindlaks määratud, ning see-ga peavad olema kõikides pakkumustes samad.

Lepingu mahtu ei või vähendada

Kui lepingu mahtu muudetakse hankemenetluse käigus, mõjutab see eelkõige finantspakkumuste hindamist.

Pakkujate esitatud finantspakkumused ei ole tõepoolest proportsionaalsed uue mahuga (kas vähendatud või suurendatud) ning nende hindamine ei ole oluline.

Selline muudatus nõuab menetluse tühistamist, sest pakkujad on pakkunud erinevaid hindasid ning täiendavad ettevõtjad võivad olla väljendanud huvi, kui nad oleksid teadnud lepingu tegelikku maksumust.

4.2.2. Olelusringi kulude arvestamine

Kui kasutatakse kulutasuvuse meetodit, peab hindamiskomitee kohaldama hankedokumentides avaldatud meetodit toodete, teenuste või ehitustööde olelusringi kulude arvutamiseks. Kui liikmesriikide õigusaktides on muudetud kohustuslikuks olelusringi kulude arvestamiseks ühine meetod, tuleb kohaldada seda meetodit.

Olelusringi kulud võivad hõlmata avaliku sektori hankija või teiste kasutajate kantud kulusid, samuti toodete, teenuste või ehitustöödega nende olelusringi ajal seotud väliseid keskkonnategureid, tingimusel, et nende rahalist väärtust saab kindlaks määrata ja kontrollida⁴⁶.

Hindamiskomitee peaks tagama, et:

- » pakkujad lisavad andmeid, millele on osutatud olelusringi kulude arvestamise meetodis, mis on hankedokumentides avaldatud;
- » avaldatud meetodit olelusringi kulude arvestamiseks ei ole hindamise ajal muudetud;
- » iga pakkumuse jaoks kasutatakse sama meetodit.
- » Finantspakkumuste hindamisel ja neile punktide andmisel peaksid hindajad järgima sama loogikat nagu üksnes hinna kriteeriumi puhul, tagades et kõik kulud on hõlmatud, aritmeetikavead parandatud, allahindlused kohaldatud ning iga pakkumust, mis tundub põhjendamatuult väike, on uuritud.

4.2.3. Parim hinna-kvaliteedi suhtarv

Majanduslikult soodsaim pakkumus parima hinna-kvaliteedi suhtarvule tuginedes on muutunud **kõige enamkasutatavaks hindamismeetodiks** avaliku sektori hankijate seas, isegi kuigi mõnes riigis kasutatakse peamiselt üksnes hinna kriteeriumit.

Selles kontekstis peab avaliku sektori hankijatel olema suutlikkus hinnata pakkumusi hinna ja kvaliteedi, tehnilise väärtuse ja funktsionaalsete omaduste järgi. Pakkujad omakorda peavad mõistma, kuidas koostada selle põhjal pakkumust.

Mõnedel juhtudel võivad avaliku sektori hankijad paluda abi väliseksperditelt, kes on kõigist pakkujatest sõltumatud (vt punkt 1.2.2 Peamised välised sidusrühmad).

Kui kasutatakse parima hinna-kvaliteedi suhtarvu lähenemisviisi, peab hindamiskomitee kohaldama avaldatud erikriteeriumeid ja nende suhtelist osakaalu. Kui hankedokumentides avaldati üksikasjalikum hindamismeetod, siis tuleb järgida seda meetodit⁴⁶.

Pakkumuste hindamiseks võib kasutada **hindamismaatriksit**. Seda maatriksit võib kasutada nii praktilise vahendina kui ka hindamisaruandesse lisatava arvestuse pidamise vahendina (vt punkt 4.5.2 Hindamisaruanne).

Kui pakkumustele antakse punkte pakkumuste hindamise kriteeriumide alusel, tuleb punktide andmise põhimõtted kokku leppida enne, kui komitee liikmed alustavad hindamist. Üks võimalus on kasutada järgmises tabelis kujutatud astmelist meetodit.

Alltoodud maatriks viitab parim hinna-kvaliteedi suhtarvu kriteeriumile, aga seda võib kohandada pakkumuste hindamise teiste kriteeriumide jaoks. Kriteeriumid ja nende vastavad osakaalud on üksnes soovitatavad ning neid tuleks kasutada näitena.

⁴⁶ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 9, „Tender Evaluation and Contract Award“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-9-200117.pdf>

Tabel 17. Maatriks pakkumuste hindamiseks parima hinna-kvaliteedi suhtarvu põhjal

Pakkumuse tunnus	A, B, ...
Hindamine	Hindaja(te) nimi/nimed: _____ Kuupäev: _____

Majanduslikult soodsaim pakkumus	Osa-kaal	Punktid	Kategooria	Osa-kaal	Punktid	Allkogum	Osa-kaal	Punktid
Hind	30	...	Kulu	30	...	Kulu	30	...
Kvaliteet	70	...	Tehniline	25	...	Asjakohasus	12	...
						Lisandväärtus	5	...
						Haldamine	8	...
			Tarne	10	...	Reageerivus ja paindlikkus	4	...
						Teabevahetus	4	...
						Riskijuhtimine	2	...
			Ressursid	15	...	Asjakohasus	10	...
						Personalijuhtimine	5	...
			Keskkond	10	...	Siduv kohustus / meetmed	7	...
						Sihttasemed	3	...
	Sotsiaalne vastutus	10	...	Siduv kohustus / meetmed	7	...		
				Sihttasemed	3	...		
KOKKU	100	...						

Hindamise läbiviimisel peaks hindamiskomitee pöörata eritähelepanu järgmisele:

- » pakkumuste hindamise avaldatud kriteeriumid peaksid alati hõlmama hinna kriteeriumit;
- » pakkumuste hindamise kriteeriumeid ja nende osakaalusid, sealhulgas alakriteeriumeid ja hindamismeetodit ei või hindamise ajal muuta.

- » Hindamiskomitee liikmed peavad pakkumusi hinnates kokku leppima järjepidevas lähenemisviisis, et tagada põhjendatud ja kvaliteetne hindamine.
- » Finantspakkumuste hindamisel ja neile punktide andmisel peaksid hindajad järgima sama loogikat nagu üksnes hinna kriteeriumi puhul, tagades et kõik kulud on hõlmatud, aritmeetikavead parandatud, allahindlused kohaldatud ning iga pakkumus, mis tundub põhjendamatult väike, on uuritud.

Pakkumuste hindamise kriteeriumide või hindamismeetodi muutmine pärast pakkumuste esitamise tähtaega

Mõned hindajad võivad mõnikord valesti muuta mõnesid kriteeriumeid või välja töötada lisakriteeriumid või alakriteeriumid hindamisprotsessi jooksul, isegi kui need muudatused või lisaaspektid ei ole hankedokumentidesse lisatud. Selline teguviis on ebaseaduslik ja sellest tuleb hoiduda.

Samas kui pakkumuste hindamise kriteeriumeid muudetakse hindamise ajal, toimub pakkumuste hindamine avaldamata kriteeriumide alusel, mis toob kaasa pakkumuste vale hindamise.

Kui pakkumuste hindamise kriteeriumeid tuleb pärast hanketeate avaldamist muuta, peab avaliku sektori hankija kas i) tühistama hankemenetluse ja selle uuesti algatama; või ii) avaldama paranduse ja võimaluse korral pikendama pakkumuste esitamise tähtaega.

4.3. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste käsitlemine

Nii-öelda põhjendamatult madala maksumusega pakkumused võivad olla avaliku sektori hankijate jaoks keerulised, sest puudub konkreetne lähenemisviis nende kindlakstegemiseks. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumused viitavad olukorrale, kus ettevõtja pakutav hind tekitab kahtluseid, kas pakkumus on majanduslikult jätkusuutlik ja kas seda saab nõuetekohaselt ellu viia⁴⁷.

Kui pakkumuse finantspakkumus tundub põhjendamatult madal, peaks hindamiskomitee nõudma pakkujalt kirjalikke selgitusi selle kohta, et pakkumus on majanduslikult jätkusuutlik ning seda saab nõuetekohaselt ellu viia. Sellega võib olla tegu, kui pakkuja on kirjeldust valesti mõistnud, töökoormust või riske alahinnanud või kui tehniline kirjeldus oli ebaselge.

Pakkuja peaks selgitama, miks tema finantspakkumus on niivõrd madala maksumusega ning kas on mingeid asjaolusid, mis on madala maksumusega pakkumust mõistlikult põhjendaksid, näiteks:

- » innovatiivsed tehnilised lahendused;
- » pakkuja võimalus saada riigiabi;
- » konkreetsed asjaolud, mis võimaldavad tal saada asju või allhankida tööülesandeid soodsatel tingimustel.

Hindamiskomitee peaks põhjenduse analüüsi põhjal otsustama, kas pakkumus tuleb tagasi lükata või vastu võtta.

Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse tagasilükkamist tuleb hindamisaruandes nõuetekohaselt põhjendada.

⁴⁷ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 35, „Abnormally Low Tenders“, september 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-35-200117.pdf>.

Põhjendamatu madala hinnaga pakkumuste põhjenduse tagasilükkamine

Avaliku sektori hankijad peavad alati andma madala maksumusega pakkumuse teinud pakkujatele võimaluse oma soodsat pakkumust põhjendada ja neid ei tohi automaatselt kõrvale jätta. Pakkujalt tuleb nõuda kirjalikku põhjendust, milles selgitatakse madala maksumusega pakkumuse põhjendusi.

Kui pakkumus lükatakse tagasi, tuleb hindamisaruandes otsust selgelt põhjendada ning viidata pakkuja vastusele.

Lisaks kasutavad mõned avaliku sektori hankijad pakkumuse minimaalset võrdlushinda, mis on sageli arvutatud matemaatilise valemi abil.

Sellest võrdlushinnast madalama maksumusega pakkumused jäetakse automaatselt välja enne, kui pakkujad saavad võimaluse oma madala maksumusega pakkumusi põhjendada. Selline teguviis on ebaseaduslik ja sellest tuleb hoiduda.

4.4. Selgituste taotlemine

Avatud ja piiratud hankemenetluse korral võib hindamiskomitee taotleda pakkujatel nende pakkumuste kohta selgitusi. Tuleks märkida, et ka muude menetluste puhul on selgituste taotlemine ja isegi pakkujatega läbirääkimiste pidamine lubatud.

Selgituste taotlustes võib lasta esitada üksnes väikseid selgitusi pakkuja poolt juba esitatud teabe kohta, näiteks seoses järgmisega:

- » ebajärjepidev või vastuoluline teave pakkumuses;
- » pakutava toote või teenuse ebaselge kirjeldus;
- » väiksemad vead või puudused;
- » hankedokumentides sätestatud teisejärgulistele ja/või vorminõuetele mittevastavused.

Avaliku sektori hankijatel on soovitatav lasta alati pakkujal selgitada või täiendada esitatud dokumente, kui pakkuja koostatud tekst on ebamäärane

või ebaselge ning hankijale teada olevate asjaolude põhjal võib arvata, et ebamäärasust oleks lihtne selgitada või kõrvaldada. Sellistel juhtudel ei tohiks avaliku sektori hankija pakkujat kõrvaldada eelnevalt selgituste või lisadokumentide esitamist nõudmata.

Kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega ei või selgituste taotluse kaudu nõuda ega aktsepteerida pakkumuse olulisi muudatusi. Lisaks ei tähenda selgituste taotlus, et toimuvad läbirääkimised.

Peale selle tuleb selgituste taotlus saata alati kirjalikult, eelistatavalt hindamiskomitee esimehe (ja mitte üksikute hindajate) poolt. Selgitusi käsitleva kirjavahetuse kohta tuleb esitada hindamisaruandes üksikasjalik kokkuvõte, milles osutatakse selgelt sellele, kas saadud vastused on hindajate jaoks rahuldavad. Kui need ei ole rahuldavad, tuleb esitada aruandes selle põhjendused.

Pakkuja poolt seoses tema pakkumusega esitatud selgitusi, mida ei ole esitatud hindamiskomitee taotluse vastusena, ei või hindamisel arvesse võtta⁴⁶.

Selgitused ei või esitatud pakkumusi muuta

Selgitused ei tohi muuta juba esitatud pakkumustes sisalduvat olulist teavet, nt hind, kvaliteet ja teenuse aspektid.

Seepärast ei või selgituste taotlusega teha näiteks järgmist:

- » viia mittevastavat pakkumust oluliste kehtestatud kirjeldustega vastavusse;
- » muuta pakutud hinda (välja arvatud pakkumuse hindamise käigus avastatud aritmeetikavigade parandamiseks, kui see on kohaldatav).

4.5. Hindamise lõpetamine ja otsuse tegemine

Pakkumuste hindamise lõpus korraldatakse tavaliselt hindamiskoosolek, kus iga pakkumust analüüsitakse ja arutatakse ühiselt ning kus hindamiskomitee liikmed saavad teha ühise otsuse.

Komisjoni otsus edastatakse seejärel avaliku sektori hankijale kui soovitus sõlmida leping teatava hankijaga üksikasjaliku hindamisaruande kaudu.

4.5.1. Hindamiskoosolek

Heaks tavaks peetakse hindamiskoosoleku läbiviimist, kus osalevad kõik hindamiskomitee liikmed. Koosoleku peaks esimees eelnevalt kavandama, et komisjoni liikmetel oleks piisavalt aega oma individuaalse hindamise läbiviimiseks, kui see lähenemisviis on vastu võetud.

Iga liige peaks olema täitnud iga pakkumuse kohta hindamismaatriksi (vt näide Tabel 17. Maatriks pakkumuste hindamiseks parima hinna-kvaliteedi suhtarvu põhjal), et jagada tulemust ja arutada eri pakkumusi teiste liikmetega. Teine võimalus on täita üks hindamismaatriks pakkumuse kohta hindamiskoosoleku ajal.

Koosoleku ajal arutab komisjon iga liikme antud punkte ja esitatud märkuseid, et kehtestada hinnatud pakkumuste järjestus ning leppida kokku hindamisaruandesse lisatavas soovitus sõlmida leping.

Kui esineb suuri erinevusi komisjoni seisukohtade ja punktisummade vahel, tuleks eelnevalt kokku leppida erimeetmed selle küsimusega tegelemiseks. Need meetmed võivad hõlmata pakkujatelt selgituste taotlemist või ekspertnõuannete kaasamist. Sellisel juhul tuleb erimeelsuste arutamiseks ja lahendamiseks korraldada rohkem kui üks koosolek. Kui liikmed ei ole ühel arvamusel, peaks esimees tegema lõpliku otsuse ja tagama erimeelsuse kaastamise hindamisaruandes.

Edukaks tunnistatud pakkumus tuleks valida koosoleku ajal ning otsus edastada avaliku sektori hankijale hindamisaruandes.

4.5.2. Hindamisaruanne

Lepingu sõlmimise soovitus lisatakse hindamisaruandesse, mille koostab tavaliselt hindamiskomitee esimees või sekretär hindajate abiga (vt punkt 4.2 Pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaldamine).

Hindamisaruanded peavad olema selged ja piisavalt üksikasjalikud, et oleks võimalik aru saada, kuidas jõuti lepingu sõlmimise otsuseni.

Need peaksid kirjeldama seda, kuidas eri kriteeriumeid on kohaldatud, samuti hindamise tulemust. Lepingu sõlmimise soovitus peab olema selgelt põhjendatud ning seda peavad toetama punktide andmise mehhanism, selgitused (kui need on kohaldatavad) ja hindamiskomitee otsuste tegemise protsess.

Lisaks tuleks hindamiskoosolekul tehtud töö protokollida ning hindamisaruandele lisada kohalolijate nimekiri.

Hindamisaruande sisu soovitatav ülesehitus on esitatud allpool.

Tabel 18. Hindamisaruande ülesehituse näide

Pakkumuse tunnus	A, B, ...	
Hindamiskomitee	Liikmete nimed:	Aruande kuupäev:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Sissejuhatus <ol style="list-style-type: none"> a. Avaliku sektori hankija nimi ja aadress b. Hindamiskomitee koosseis c. Hankemenetluse ajakava 2. Taust ja kontekst <ol style="list-style-type: none"> a. Lepingu kirjeldus (lepingu ese ja maksumus) b. Menetluse valik ja põhjendused läbirääkimistega konkureeriva hankemenetluse, võistleva dialoogi ja väljakuulutamisetega läbirääkimistega hankemenetluse korral c. Hindamiskomitee liikmete ametisse nimetamine d. Avaldatud kriteeriumid e. Pakkujate loetelu 3. Hindamistegevus <ol style="list-style-type: none"> a. Kõrvaldamise aluste hindamine b. Valikukriteeriumide hindamine c. Pakkumuste hindamine d. Selgitused (kui see on asjakohane) 4. Soovitus lepingu sõlmimiseks <ol style="list-style-type: none"> a. Lõplike punktide andmine ja järjestuse koostamine b. Pakutav(ad) taotleja(d) või pakkuja(d) (sealhulgas alltöövõtjad ja nende vastavad osad nende olemasolul) ning põhjendused c. Edukaks mitteosutunud taotleja(d) või pakkuja(d) ja põhjendused d. Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste tagasilükkamine ja põhjenduste esitamine e. Vajaduse korral põhjused, miks hankija on otsustanud lepingu sõlmimisest loobuda f. Vajaduse korral põhjused, miks on pakkumuse elektrooniliseks esitamiseks kasutatud muid kui elektroonilisi sidevahendeid g. Vajaduse korral tuvastatud huvide konfliktid ja võetud meetmed 5. Lisad <ol style="list-style-type: none"> a. Hindamismaatriks(id) b. Hindamiskoosoleku(te)l osalenute nimekiri/nimekirjad c. Allkirjastatud huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnitused d. Muud asjakohased dokumendid (nt selgitused, töödokumendid) 		

Riigi poolt riigihangete kohta aruandmise raames võib Euroopa Komisjon lasta mis tahes Euroopa avaliku sektori hankijal esitada eraldi aruanne konkreetse lepingu sõlmimisel kasutatud menetluste kohta. Seoses sellega peaksid avaliku sektori hankijad tagama, et nad vastavad direktiivi 2014/24/EL artiklis 84 sätestatud miinimumnõuetele. Hästi

dokumenteeritud ja üksikasjalik hindamisaruanne peaks kajastama ja sisaldama kogu vajalikku teavet. Samas võivad avaliku sektori hankijad otsustada ka vastata nõuetele tänu eri teabeallikatele (nt hindamisaruande, hankeotsus jne) kooskõlas oma siseste protsessidega.

Läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise puudumine hindamise käigus

Kui igale pakkujale antud punktid on ebaselged, põhjendamata, ei ole läbipaistvad või täielikult protokollitud, ei saa avaliku sektori hankija tõendada, kuidas hindamiskomitee on lepingu sõlmimise otsuseni jõudnud.

Avaliku sektori hankijad peavad koostama hoolikalt hindamisaruande ja hoidma alles piisavalt teavet iga lepingu kohta, et põhjendada pakkujate valimisel ja lepingute sõlmimisel tehtud otsuseid.

Hindamiskomitee esimees peaks tagama, et pakumuste hindamisel lisatakse igale punktisummale selle kirjalik põhjendus.

Lisaks tuleb iga pakumuse punktisummad ja kommentaarid esitada pakkujale kirjalikult ning lisada hindamisaruandesse.

4.6. Lepingu sõlmimine

Avaliku sektori hankijad peaksid hindamiskomitee soovitusel tuginedes käivitama vajaliku sisemenetluse lepingu sõlmimise ametliku otsuse tegemiseks.

Seejärel peavad nad teavitama pakkujaid ja tegema otsuse avalikuks.

4.6.1. Pakkujate teavitamine ja ooteaeg

Kui lepingu sõlmimise otsus on tehtud, peavad avaliku sektori hankijad teatama esimesel võimalusel edukale pakkujale, et tema pakumuse on lepingu sõlmimiseks vastu võetud.

Pakkujaid, kelle pakumused lükati tagasi, tuleb samuti teavitada lepingu sõlmimise otsusest ja selle põhjendustest. Teade peab sisaldama otsuse põhjenduste kokkuvõtet ning eelkõige eduka pakkuja

nime ja omadusi ning valitud pakumuse suhtelisi eeliseid. Tavaliselt lisatakse kokkuvõtlik tabel eri pakkujate punktisummadest ja lõplikust järjestusest.

Mis tahes pakkuja taotluse korral peavad avaliku sektori hankijad 15 päeva jooksul alates kirjaliku taotluse kättesaamisest lisaks teavitama pakkujaid, kelle pakumused lükati tagasi, nende pakumuse tagasilükkamise põhjustest.

Enne lõpliku lepingu sõlmimist peab mööduma vähemalt kümme päeva (nn ooteaeg). Ooteaja täpne kestus tuleb samuti pakkujatele esitatud teatesse märkida, nii et nad oleksid teadlikud tähtajast, mille jooksul võib lepingu sõlmimise otsuse vaidlustada, kui nad soovivad seda teha.

Lepingu saab sõlmida pärast ooteaja möödumist, kui ei ole esitatud ühtegi kaebust.

Lisaks võib avaliku sektori hankija ka otsustada lepingut mitte sõlmida, mis võib juhtuda juhul, kui ühtegi pakkumust või osalemistaotlust ei esitatud või need lükati kõik tagasi. Muud põhjused, mis toovad kaasa menetluse tühistamise võivad olla näiteks

järgmised: kõik pakkumused ületavad kättesaadava eelarve, lepingu asjaolud on oluliselt muutunud või pakkumuste hindamise ajal on esinenud eeskirjade eiramisi⁴⁸.

Eduka pakkujaga ei või lepingu üle läbirääkimisi pidada

Kui edukas pakkuja on nimetatud ja teda on teavitatud ning enne lepingu allkirjastamist ei või avaliku sektori hankijad pidada läbirääkimisi lepingu ühegi olulise komponendi üle.

Need hõlmavad ka hinda, ehitustööde/asjade/teenuste laadi, valmimisaega, maksetingimusi või kasutatavaid materjale.

Kõnealused läbirääkimised on keelatud, sest nendega muudetakse väljakuulutatud lepingu olemust ning nende tagajärjel ei ole teistel pakkujatel võimalust esitada pakkumust muudetud lepingu täitmiseks.

Kui avaliku sektori hankija avastab enne lepingu sõlmimist, et selle maht tuleb üle vaadata, tuleb kogu hankemenetlus tühistada. Avaliku sektori hankija peab sel juhul käivitama uue menetluse, et kõikidel ettevõtjatel oleks veel üks võimalus muudetud lepingu nimel konkureerimiseks.

See kehtib nii lepingu mahu või hinna olulise suurendamise kui ka olulise vähendamise korral.

4.6.2. Leping ja lepingu sõlmimise teade

Kui avaliku sektori hankija on otsustanud, kellega leping sõlmitakse, ja ooteaeg on läbi (eeldusel, et ühtegi kaebust ei ole esitatud), võib eduka pakkuja ja avaliku sektori hankija vahel lepingu allkirjastada.

Põhimõtteliselt peaks pakkuja olema teadlik lepingu sisust, sest soovitatav on lisada hankedokumentidele lepingu projekt (vt punkt 2.1.2 Leping kavand).

30 päeva jooksul ajast, mil mõlemad pooled lepingu allkirjastavad, peab avaliku sektori hankija saatma lepingu sõlmimise teate Euroopa Liidu Teatajasse avaldamiseks, et teavitada kõiki huvitatud sidusrühmi ja üldsust hankemenetluse tulemustest.

Tuleks meelde tuletada, et lepingu sõlmimise teate eesmärk on tutvustada hankemenetlusest tulenevat otsust. See tähendab, et avaliku sektori hankijad võivad avaldada lepingu sõlmimise teate olenemata sellest, kas leping lõpuks sõlmitakse või mitte. Mittesõlmimise korral ei ole kohustuslik avaldada lepingu sõlmimise teadet, aga seda peetakse heaks tavaks, sest selles esitatakse otsuse põhjendused.

Lepingu sõlmimise teate sisu on esitatud eespool punktis 2.5.2 Avaldamisele kuuluvad teated.

⁴⁸ OECD/SIGMA, „Riigihangete koolituste käsiraamat“, ajakohastatud 2015. Moodul E „hankemenetluse läbiviimine“, 2.6 Hindamisaruanne. Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-training-manual.htm>.

Lepingu sõlmimise teate avaldamise tagamine

Lepingu sõlmimise teate avaldamata jätmine on küllaltki sage viga, mida saab vältida, kui kasutada kontrollnimekirju ja kontrollida põhietappide läbimist.

Kui avastatakse, et lepingu sõlmimise teadet ei ole avaldatud, peaks avaliku sektori hankija viivitamatult algitama selle avaldamise, isegi kui 30päevane tähtaeg on ületatud.

5. Lepingu täitmine

Pärast lepingu sõlmimist saab edukast pakkujast töövõtja, kes vastutab lepingu täitmise eest, tehes avaliku sektori hankijale ehitustöid või pakkudes talle asju või teenuseid.

Hankemenetluse selle etapi eesmärk on tagada lepingu nõuetekohane täitmine ning see, et nii töövõtja kui ka avaliku sektori hankija täidavad oma kohustusi.

Riigihankelepingud hõlmavad tavaliselt eri huvitatud isikuid, neid täidetakse pika aja jooksul ning need nõuavad märkimisväärseid ressursse. Seoses sellega võivad keerulistes olukordades ilmnedu ettenägematud asjaolud ja viivitused. Seetõttu on väga oluline, et avaliku sektori hankijad investeerivad aega ja ressursse oma lepingute nõuetekohaseks haldamiseks ja jälgimiseks.

Lepingu täitmine hõlmab mitut osa, mida avaliku sektori hankijad peavad hoolikalt arvesse võtma:

- » teabevahetus ja suhete haldamine töövõtjaga;
- » lepingute haldamine (st täitmine, ajakava, riskid, arvestuse pidamine);
- » lepingu muudatused ja võimalus lõpetada leping ennetähtaegselt;
- » kaebuste ja õiguskaitsevahendite mehhanismid;
- » lepingu lõpetamine.

5.1. Töövõtjaga suhte haldamine

Kõikide poolte jaoks on kasulik luua avatud ja konstruktiivne side töövõtja ja avaliku sektori hankija vahel ning seda hoida lepingu täitmise jooksul. Korrapärane ja sujuv teabevahetus võimaldab jagada

teadmisi, tagada ühine arusaamine ja suurem suutlikkus ennetada võimalikke probleeme või riske.

Avaliku sektori hankija enda huvides on tagada suhte toimimine, sest ennetähtaegse lõpetamise kulud, mittenõuetekohase täitmise tagajärjed või ettevõtja kavandamata muudatused on väga kahjulikud⁴⁹.

Hea suhte loomiseks ja hoidmiseks peaksid avaliku sektori hankijad tagama, et **korraldatakse korrapäraseid** koosolekuid eelkõige lepingu täitmise alguses.

Lepingu alguses peaks toimuma alati sissejuhatav koosolek. See peaks olema isiklik kohtumine peamiste lepinguga seotud isikute vahel nii töövõtja kui ka avaliku sektori hankija poolt.

Sellel koosolekul on kaks eesmärki:

- » omavahel tutvuda ning määrata selgelt kindlaks peamised rollid ja ülesanded ning
- » leppida kokku ühistes arusaamades lepingu konteksti ja eesmärkide kohta ning vahendites, mis on välja pakutud nende saavutamiseks ja lõppkokkuvõttes avaliku sektori hankija vajaduste rahuldamiseks.

Täitmise käigus peab toimuma korrapärane teabevahetus, mis hõlmab tagasisidekanaleid ja vahekoosolekuid, et arendada vastastikust usaldust ja mõistmist ning tagada ühine lähenemisviis lepingu eesmärkide täitmisele.

⁴⁹ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 22, „Contract Management“, september 2011.
http://www.sigmaweb.org/publications/Contract_Management_Public_Procurement_2011.pdf

5.2. Lepingu haldamine

5.2.1. Lepingu haldamise vahendid ja tehnikad

Riigihankelepingute täitmise haldamiseks ja järelevalveks võib kasutada mitmesuguseid projektijuhtimisvahendeid ja -meetodeid.

Need vahendid ei tohi tekitada riigihangetega tegelevatele ametnikele ebaproportsionaalset lisakoormust ning neid võib rakendada lihtsalt. Peale selle aitavad väikesed lisajõupingutused, mida need alguses nõuavad, kindlasti säästa aega ja hoiduda raskustest täitmise käigus.

Järgmises tabelis esitatakse ühised ja lihtsasti kasutatavad lepingu haldamise vahendid.

Tabel 19. Ühised lepingu haldamise vahendid ja tehnikad

Vahend/ tehnika	Kirjeldus	Kohaldatav järgmise suhtes
Sissejuhatav avakoosolek	Isiklik kohtumine töövõtja ja avaliku sektori hankija peamiste huvitatud isikute vahel, mis võimaldab: <ul style="list-style-type: none">» luua poolte vahel usalduse;» leppida kokku ühises arusaamas lepingu eseme ja mahu kohta;» aidata töövõtjal mõista ootuseid ja aluseks olevaid eesmärke;» määrata kindlaks töökava;» kavandada teabevahetuse sagedust, edusammudest aruandlust, vahekoosolekuid.	Kõik lepingud
Eduaruanded	Õigeaegne aruandlus edusammudest ja saavutustest seoses töökavaga kõrgemal ja/või kokkuvõtlikul tasandil.	Kõik lepingud
Vahepealne läbivaatamine (nt korrapärase vahekoosolekute kaudu)	Töövõtja vaatab läbi täidetud ülesanded ja/või vahetulemused. Vahepealne läbivaatamine võimaldab: <ul style="list-style-type: none">» vajaduse korral kohandada ajakava;» kinnitada täitmisel väikeseid kohandusi;» anda soovitusi;» teha vahemakseid.	Kõik lepingud
Enesehindamine	Menetluse enesehindamine avaliku sektori hankija poolt tänu kontrollnimekirjale, mis hõlmab kõiki riigihanke etappe (vt punkt 6.4 Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekiri).	Kõik lepingud
Probleemide logiraamatud	Mehhanism lepingu täitmise ajal tekkivatest probleemidest teavitamiseks ja nende haldamiseks. Nendes registreeritakse tekkinud probleemid ja nende lahendamiseks võetud meetmed.	Keerulised lepingud

Vahend/ tehnika	Kirjeldus	Kohaldatav järgmise suhtes
Teenustaseme kokkulepped	<p>Selliste seadmete või vahendite tagamine, mille puhul võivad olla kehtestatud nõuded, näiteks seoses töötlemisvõimsusega, kättesaadavusega, tehniliste probleemide vahelise keskmise ajaga või energiatarbega.</p> <p>Need nõuded lisatakse lepingusse (sageli ajakavadesse) ning neid tuleb hoolikalt jälgida.</p>	Keerulised lepingud
Otsustavate etappide läbi-vaatamine	<p>Hankeprotsessi otsustavates punktides toimuvate läbivaatamiste mehhanism nende arendamisel enne oluliste otsuste tegemist.</p> <p>See on kontrolliprotsess, mida avaliku sektori hankijad võivad kasutada eesmärgiga tagada, et enne järgmise etappi liikumise lubamist on lepingu iga etapi toimingud teostatud rahuldaval tasemel (vt punkt 0 Riskijuhtimine).</p>	Keerulised lepingud
Riskijuhtimine	<p>Igat liiki riskide tuvastamine, analüüs ja järelevalve kogu lepingu täitmise jooksul.</p> <p>Lepingu mahust olenemata peaksid avaliku sektori hankijad läbi viima riskihindamise hankemenetluse planeerimise etapis, et teha kindlaks võimalikud riskid ning määrata kindlaks riskimaandusmeetmed.</p> <p>Lisaks peaksid nad nõudma, et võimalikud pakkujad või lõppkokkuvõttes töövõtja teevad samuti võimalikud riskid kindlaks, tuginedes nende pakkumisele ja nende teadmistele kontekstist.</p> <p>Riskide järelhindamine peaks seejärel toimuma lepingu täitmise põhietappides (vt punkt 5.2.2 Riskijuhtimine).</p>	Kõik lepingud

5.2.2. Riskijuhtimine

Keerulised hankemenetlused nõuavad märkimisväärselt aega ja pingutusi ning võivad hõlmata suurt arvu avaliku sektori hankija töötajaid, samuti väliseid või huvitatud isikuid. Seoses sellega toob mitme eri teguri ja mõju kombinatsioon kaasa mitu riski, mis tuleb nõuetekohaselt tuvastada ning mida tuleb hinnata, maandada ja jälgida täitmise ajal.

Halvasti läbi viidud riskihindamisest ei tulene suuri vigu. Kõige tavalisemad vead tekivad siis, kui riskianalüüsi ei viida üldse läbi.

Riigihangetega tegelevatel ametnikel puudub vajadus omada erioskuseid riskianalüüsi ja erandolukorra planeerimise läbiviimiseks. Piisama peaks nõuetekohastest teadmistest seoses hankemenetluse ja standardmeetodiga.

Võimalike riskide eeldamine, isegi väikeste ja lihtsate lepingute korral

Ehkki keerulisemad lepingud on riskidele rohkem avatud kui lihtsad, tuleks riskijuhtimine lõimida kõikidesse lepingu haldamise protsessidesse.

Avaliku sektori hankijad peaksid läbi viima riskihindamise võimalikult vara hankemenetluse planeerimise ajal.

Väikeste ja lihtsate lepingute puhul võib riskide hindamiseks ja vastavate maandamismeetmete jaoks kasutada **kaht lihtsat meetodit**.

1. Viia läbi hankedokumentide, eriti tehnilise kirjelduse kriitiline analüüs, püüdes vastata küsimusele „Mis võib minna valesti?“. Seda võib teha isik, kes ei osale otse projekti ettevalmistamisel.
2. Koguda tagasisidet ja saada õppetunde eelmiste sarnaste lepingute täitmisest, võttes lõpuks ühendust teiste avaliku sektori hankijatega.

Keerulist hankemenetlust läbi viivad avaliku sektori hankijad peaksid tagama, et riskide register ja sellega seotud hädaolukorra lahendamise plaan koostatakse menetluse varases etapis ning neid uuendatakse iga tähtsama etapi järel kogu lepingu täitmise ajal. Hea riskijuhtimine aitab saavutada soovitud eesmärke, vähendab protsesside katkemise tõenäosust, vajadust lepingu muutmise järele selle täitmise ajal ning finantskorrektsioonide ohtu ELi rahastatud projektide puhul.

Hankemenetluse ettevalmistamise ja planeerimise etapis esialgset riskihindamist läbi viies peaks avaliku sektori hankijad:

- » tuvastama ja kvantifitseerima peamised hankemenetlusega seotud riskid;
- » tegema kindlaks riskide päritolu;
- » Jaotama riskihindamise selle läbivaatamise ning selle üle järelevalve teostamise vastutuse.

Seda tehes võivad avaliku sektori hankijad kasutada nii-öelda riskide registri töövahendit (või riskimaatriksit), mis aitab riske loetleda, nende tõenäosust ja suurust hinnata ning määrata kindlaks asjakohased maandamismeetmed ja vastutavad isikud.

Alltoodud näide annab ülevaate selle kohta, mida avaliku sektori hankijad saavad ette valmistada, ning selles on toodud mõned näited hankemenetluse võimalike riskide kohta.

Tabel 20. Hankemenetluse riskide registri näide

Riskid	Allikas	Võimalikud tagajärjed	Mõju	Tõenäosus	Riskivähendusmeetmed	Vastutav isik
(...)	☐ Sisene ☐ Väline	(...)	☐ Madal ☐ Keskmise ☐ Suur	☐ Madal ☐ Keskmise ☐ Suur	(...)	(...)
(...)	☐ Sisene ☐ Väline	(...)	☐ Madal ☐ Keskmise ☐ Suur	☐ Madal ☐ Keskmise ☐ Suur	(...)	(...)

Selleks et täita ja kasutada riskide registri töövahendit, peaksid avaliku sektori hankijad järgima alltoodud samme:

- » tegema kindlaks võimalikud riskid, tuvastades probleemid ja takistused lepingu korrektsel täitmisel. Näiteks (avaliku sektori hankija või töövõtja) töötajate muutused või halva kvaliteediga toodang või ootamatud huvide konfliktid.
- » Paljud riskid on seotud sellega, et töövõtja ei suuda pakkuda või ei paku oodatud kvaliteeditaset. Need võiksid olla:
 - » vähene suutlikkus;
 - » võtmetöötajaid asuvad mujal tööle;
 - » töövõtja keskendub pärast lepingu sõlmimist muudele tegevusvaldkondadele, mistõttu väheneb lepingust avaliku sektori hankija jaoks tekkiv lisaväärtus;
 - » töövõtja finantsseisund halveneb pärast lepingu sõlmimist ja see hakkab ohustama tema suutlikkust hoida kokkulepitud teenustaset või
 - » probleemid töövõtja enda tarneahelaga.
- » teha kindlaks riski allikas, mis võib olla kas sise- (seotud avaliku sektori hankijaga) või väline. Välised riskid võivad tuleneda töövõtjast, aga ka

teistest teguritest, mis on väljaspool poolte kontrolli (nt suured sotsiaal-majanduslikud muutused, looduskatastroofid);

- » hinnata tagajärgi ja mõjusid avaliku sektori hankijale, kui tuvastatud riskid realiseeruvad, ning need kvalifitseerida (suur/keskmise/väike);
- » hinnata ilmnevate riskide tõenäosust ja need kvalifitseerida (suur/keskmise/väike);
- » määrata kindlaks riskimaandusmeetmed, et vähendada riski, võttes arvesse kulusid/tulusid;
- » teha kindlaks, kes on kõige paremas olukorras, et vähendada, kontrollida ja juhtida riski.

Lepinguhaldur peab lepingu kehtivusaajal **korrapäraselt jälgima riske** ning juhtima kiiresti tähelepanu tekkivatele probleemidele.

Lahendus, mis võib aidata kindlaks teha ja jälgida riske, on määrata kogu hankemenetluse jooksul kindlaks otsustavad etapid. Otsustavad etapid on **hankeprotsessi otsustavates punktides toimivate läbivaatamiste** mehhanism nende arendamisel enne oluliste otsuste tegemist. Riigihangete otsustavate etappide kasutamine tulenes mitmest eri õppetundidega saadud toimingutest (mille algatas küsimus „Kuidas see juhtus?“) riigihankelepingute puhul, mis on eri põhjustel nurjunud, mis toob kaasa suured kulud või tähtaegade ületamise või oodatud tulemuste saavutamata jäämise.

Otsustavate etappide eesmärk on tagada, et hange on hästi põhjendatud ja planeeritud ning kõik vajalikud sidusrühmad on kaasatud, et oleks võimalik saavutada soovitud eesmärgid. Neid tuleks kohaldada üksnes keeruliste, strateegiliselt oluliste ja suure riskiga lepingute suhtes.

Lihtsustatud otsustava etapi vormi näidis on esitatud allpool, et aidata avaliku sektori hankijatel teha korrapäraseid tegevusotsuseid hankemenetluse läbiviimisel.

Tabel 21. Hanke võimalikud otsustavad etapid

Otsustavad etapid	Soovitav sisu
Otsustav etapp 0 – planeerimise lõpetamine	Nimetatud hinnang peaks toimuma väga varajases etapis, et kontrollida, kas hankeprotsessi ja lepingu täitmise jaoks on kindlaks määratud realistlikud, kooskõlalised ja saavutatavad vahe-eesmärgid.
Otsustav etapp 1 – lepingu maht	See läbivaatamine peaks toimuma esialgsete hankedokumentide põhjal enne teabe avaldamist või avalikustamist.
Otsustav etapp 2 – lõppnimekirja koostamine	See läbivaatamine toimub pärast valikukriteeriumide (Euroopa ühtne hankedokument) hindamist.
Otsustav etapp 3 – pakkumuste hindamine	See läbivaatamine toimub siis, kui soovitatav pakkuja on välja valitud, aga enne lepingu sõlmimist; või enne lõpliku hankemenetluse juurde asumist kaheetapilise menetluse korral.
Otsustav etapp 4 – leping	See läbivaatamine toimub enne lepingu allkirjastamist.
Otsustav etapp 5 – vahe- ja lõpptulemused	Need läbivaatamised toimuvad regulaarselt lepingu täitmise jooksul igas täitmise etapis.

5.2.3. Dokumenteerimine ja arvestuse pidamine

Kogu hankeprotsessi dokumenteerimine ja kõikide peamiste otsuste põhjendamine on hädavajalik nõue eesmärgiga tagada, et kogu protsessi oleks võimalik hiljem kontrollida või auditeerida.

Teabe registreerimise süsteemid võivad olla manuaalsed või elektroonilised või mõlemat, kuid suundumus on täieliku elektroonilise töötlemise ja säilitamise poole.

Avaliku sektori hankijad peavad alles hoidma ja esitama dokumendid, mis hõlmavad kõiki menetluse etappe:

- » planeerimist;
- » hankedokumentide ettevalmistamist;
- » avaldamist;
- » valikut ja hindamist;
- » lepingu sõlmimist;
- » täitmist ning
- » lõpetamist.

Kui see on asjakohane, siis hõlmab see ka kogu teabevahetust ettevõtjatega, näiteks turu-uuringuid, pakkujatele esitatud selgituste taotlusi ning dialoogi või läbirääkimisi.

Dokumente tuleb säilitada **vähemalt kolm aastat alates lepingu sõlmimise kuupäevast**.

kooskõlas fondipõhistes eeskirjades sätestatud tähtaegadega.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide puhul on oluline tagada täielik kontrolljälg, et tõendada kulude abikõlblikkust, ning **säilitada see**

Alltoodud loetelu näitab, milliseid dokumente kontrollörid või audiitorid võivad ESI fondidest⁵⁰ kaashastatud hankemenetluste puhul kontrollida.

Tabel 22. Põhidokumendid, mida kontrollida ESI fondide kontrollimise või auditi ajal

Konkureeriva menetluse tõendid
Hanketeade ja eelteade, kui see on asjakohane (Euroopa Liidu Teataja)
Hankedokumendid, sealhulgas tehniline kirjeldus
Saadud pakkumuste andmed
Pakkumuste avamise tõendid
Pakkumuste valimise tõendid, sealhulgas kehtestatud kriteeriumidele vastavad punktisummad
Pakkumuste hindamise tõendid, sealhulgas kehtestatud kriteeriumidele vastavad punktisummad
Hindamisaruanne
Edukatele ja mitteedukatele pakkujatele teadete saatmine
Ametlik leping
Lepingu sõlmimise teade
Tõendid piisava täitmise kohta
Tulemuste tõendid/vastuvõtmine
Tõendid, et tulemused on saavutatud hankes märgitud maksumusega
Tõendid, et tulemused vastavad tehnilisele spetsifikatsioonile
Arved
Lepingu muudatuste põhjendamine konkreetsel asjaoludel, kui see on asjakohane

Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekiri võib sisaldada samuti kasulikku teavet dokumentide kohta, mis auditite korral koostatakse

(vt punkt 6.4 Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekiri).

⁵⁰ Euroopa Komisjon, regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraadi koolitus struktuurifondide juhtkonna kontrollide kohta 2014–2020 – riigihanked, september 2014: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/expert_training/management_verifications.pdf

5.3. Lepingu muudatuste käsitlemine

Hea planeerimine, põhjalik ja veatu tehniline kirjeldus ning kohusetundliku hankija poolt hästi koostatud leping aitavad vähendada vajadust lepingu muutmise või lisatööde / -teenuste / täiendavate asjade hankimise lepingute sõlmimise järel lepingu täitmise etapil.

Kui avaliku sektori hankija soovib osta täiendavaid ehitustöid, asju või teenuseid lepingu täitmise jooksul, tuleks nende täiendavate ülesannete kohta korraldada hankemenetlus ELi ja riiklike riigihankeõigusaktide kohaselt.

Samas on mõnel väga erandlikul juhul lubatud lepingute muutmine nende tähtaja jooksul erandina üldreeglit tingituna eriasjaoludest või seetõttu, et need moodustavad üksnes väikse osa lepingu kogumaksumusest (Tabel 23. Lepingute muutmine ilma uue hankemenetluseta).

Selle tulemusena tuleks seda erandit kasutada üksnes erandlikel asjaoludel ning põhjendada. Sellele erandile tuginemist võimaldavate asjaolude tõendamise on avaliku sektori hankija kohustus.

Auditites keskendutakse lepingu muudatustele väga põhjalikult

Mitmed avaliku sektori hankijad eeldavad ekslikult, et lepingu täitmise etapil tekkiva muutmisvajaduse korral võib lihtsalt muuta olemasolevat lepingut või sõlmida lisatööde, -asjade või -teenuste lepingu senise lepingut täitva töövõtjaga, kui selliste muudatuste tagajärjel ei suurene lepingu maksumus rohkem kui 50 %.

Lepingute muutmine ja/või olemasoleva töövõtjaga läbirääkimiste pidamine lisatööde tegemiseks ilma lisatööde, -asjade või -teenuste hanget korraldamata on üks sagedasemaid ja suuremaid vigu riigihankemenetlustes.

Enamikul juhtudel tuleks oluliste lisatööde, -asjade või -teenuste vajaduse korral korraldada hange uue lepingu sõlmimiseks.

Iga avaliku sektori hankija peab hoolikalt uurima oma lepingu sätteid ja asjaomaseid asjaolusid, mis toovad kaasa muudatuse vajaduse. Praktikas on avaliku sektori hankijatel tõepoolest üsna keeruline määrata kindlaks, kas nad saavad lepingu muudatuste sätteid selle tähtaja jooksul kasutada.

Parim võimalus on näha ette kõik võimalikud muudatused ning hõlmata need selgelt hankedokumentidesse. See ei ole alati iga muudatuse puhul võimalik, aga tuleks kanda hoolt ettevalmistuste etapis ning kõik juhtumid kindlaks teha. Ootamatute (või praktilisemalt ettenägematute) olukordade puhul kehtivad muud eeskirjad.

Avaliku sektori hankijad peaksid eelkõige kontrollima muudatuste maksumust võrreldes lepingu esialgse maksumusega. Seda seetõttu, et on võimalik muudatus alla 10 % teenuste ja asjade puhul, 15 % ehitustööde puhul ja alla ELi piirmäärasid jäävate lepingute puhul (vt Tabel 2. Riigihankelepingute ELi piirmäärad alates 1. jaanuarist 2016 kuni 31. detsembrini 2017). Sellegipoolest tuleks kanda eraldi hoolt, et sellised väikese väärtusega muudatused ei muudaks lepingu kogu laadi.

Lepingu mahtu või maksumust ei või täitmise ajal olulisel määral muuta

Lepingu täitmise ajal ei saa avaliku sektori hankija ja tema töövõtja leppida kokku ehitustööde, asjade või teenuste mahu olulises vähendamises, mille tagajärjel vähenes vastavalt lepingu maksumus.

Kuna see tähendaks lepingu olulist muutmist, on tõenäoline, et mitmed muud väiksemad ettevõtjad oleksid olnud huvitatud vähendatud mahuga hankes osalemisest.

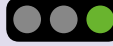

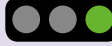

Kui avaliku sektori hankija soovib olulisel määral vähendada lepingu mahtu ja maksumust, peab ta esialgse hankemenetluse tühistama ning korraldama uue hanke vähendatud mahuga lepingu jaoks, et turul oleks veel üks võimalus läbivaadatud lepingule pakkumusi esitada.

Seda tuleks vältida planeerimisetapis, kaasates kõik huvitatud isikud mahu ja riskide läbivaatamise, sealhulgas piisavate vahendite kättesaadavuse läbivaatamise.

Valikud ja asjaomased küsimused, mida avaliku sektori hankijad peavad endalt küsima enne lepingu muudatuse kohta otsuse tegemist, on esitatud tabelis 23.

Tabel 23. Lepingute muutmine ilma uue hankemenetluseta

<p>ÜLDREEGEL</p>	<p>Lisäulesannete jaoks vajaliku uue lepingu hange tuleks korraldada kooskõlas ELi direktiiviga ja riigiseste õigusnormidega selle kehtivusaajal. Samas erandina sellest üldreegist viidakse konkreetsel erandlikel asjaoludel muuta lepingut ilma uue riigihankemenetluseta. Allpool on esitatud kriteeriumid, mis tuleb täita, et teha kindlaks, kas konkreetsed asjaolud eksisteerivad. Kui esineb lepingu muutmise vajadus, siis tuleb mis tahes konkreetse lepingu asjaolusid kontrollida allpool esitatud kriteeriumide suhtes. Samas peab avaliku sektori hankija neid kriteeriumeid hoolikalt ja põhjalikult hindama. Need peavad olema hästi dokumenteeritud ja põhjendatud. Asjaolude tõendamise kohustus lasub avaliku sektori hankijal.</p>				
<p>MUUDATUS EI OLE OLULINE (maksumuse järgi)</p>	<p>a) muudatus on allpool ELi piirmäärased</p>	<p>JA (see tähendab, et punktide a ja b tingimused peavad olema samal ajal täidetud)</p>	<p>b) muudatus on alla 10% algse hankelepingu maksumusest teenuste ja asjade hankelepingute puhul ning alla 15% algse hankelepingu maksumusest ehitustööde hankelepingute puhul. Vt 1. märkust.</p>	<p>Kas olete kindel, et isegi selline väikese maksumusega muudatus ei muuda lepingu või raamlepingu üldist laadi?</p>	<p>Kui kõik vastused on jaatavad, võib muudatuse teha.</p> <p>Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.</p>
<p>MUUDATUS EI OLE OLULINE (rahalisest väärtusest olenemata)</p>	<p>Muudatused on lubatud, kui need ei ole olulised. Hankelepingu või raamlepingu kehtivusaajal tehtud muudatust käsitatakse olulisena, kui sellega muutub hankeleping või raamleping olemuselt olulisel määral võrreldes algselt sõlmitud hankelepingu või raamlepinguga. Avaliku sektori hankija otsustab seda, kas muudatus on oluline, dokumenteerib selle ja põhjendab seda iga juhtumi korral eraldi. VAATAMATA SELLELE:</p>	<p>Olenemata eespool kirjelatud olukorrad (mitteoluline muudatus, tuginedes väärtusele), käsitletakse muudatusi alati olulisena, kui üks või mitu järgmist tingimust on täidetud:</p>	<p>a) muudatusena lisatakse tingimusi, mis oleksid võimaldanud osaleda ka muudel kui algselt välja valitud taotlejatel või aktsepteeritud pakku-musi või mis oleksid hankemenetluses kaasanud täiendavaid osalejaid, kui need oleks rakendatud algses hankemenetluses. Teisõnu kui teised ettevõtjad oleksid uute tingimuste alusel osalenud.</p>	<p>b) muudatusena muudetakse hankelepingut või raamlepingu majanduslikku tasakaalu töövõtja jaoks soodsamaks viisil, mida ei olnud algses hankelepingus või raamlepingus ette nähtud. Teisõnu kui ettevõtja on kõrgemalt tasustatud, mis oleks võinud ka teisi ettevõtjaid ligi meelitada.</p>	<p>c) muudatusena laiendatakse hankelepingut või raamlepingu reguleerimisala märkimisväärselt. Teisõnu oleks see muudetud maht võinud ka teisi ettevõtjaid ligi meelitada.</p> <p>d) kui uus töövõtja asendab seda töövõtjat, kellega avaliku sektori hankija algselt lepingu sõlmis, muudel juhtudel kui allpool nimetatud (töövõtja asendamine).</p> <p>Kui kõik vastused on eitavad, tuleb enne muudatuse tegemist kontrollida muid võimalikke asjaolusid, mis muudavad muudatuse oluliseks. Teisõnu kui ettevõtja on jaatav, EI TOHI muudatus teha. Tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.</p>

ETTENÄHTAVAD MUUDATUSED (nende rahalist väärtusest olenemata)	Kas esialgsed hankedokumendid sisaldasid konkreetsete läbivaatamisklauslitega kavandatud muudatusi (mis võivad hõlmata hinna muutmise klausleid või valikuvariante)?	Kas need klauslid on täpsed?	Kas need klauslid on ühemõttelised?	Kas klauslites sätestatakse tingimused, mille alusel neid võib kasutada?	Kas klauslites sätestatakse tingimused, mille alusel neid võib kasutada?	Kas saate põhjendada, et klauslitega ei nähta ette muudatusi, millega muudetakse lepingu või raamlepingu üldist laadi?	 Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.
VAJALIKUD TÄIENDUSED	Kas on vaja täiendavaid töid, teenuseid või asju (täiendavad tähendab seda, et need ei ole esialgse hankega hõlmatud) algse töövõtja poolt, mis on muutunud vajalikuks?	Kas olete kindel, et töövõtja muudatus: <ul style="list-style-type: none"> a) ei ole majanduslikel või tehnilistel põhjustel võimalik, kuna need ei ole omavahel vahetatavad või koostoimivad olemasolevate seadmete, teenuste või rajatistega, mis tarniti või osutati esialgse riigihanke raamides. 	JA (see tähendab, et punktide a ja b tingimused peavad olema samal ajal täidetud)	Kas olete kindel, et maksuse suurendamine ei ületa 50% esialgse lepingu maksumusest? Vt 2. märkus.	Kas olete kindel, et järjestykuste muudatuste eesmärk ei ole mööda hiilida riigihanke-eeskirjade kohaldamisest?	 Kui vastused on jaatavad, võib muudatuse teha.	 Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.
ETTENÄGEMATUD ASJAOLUD	Kas muudatused tulenevad olukorrast, mida hoolas avaliku sektori hankija ei saanud ette näha?	Kas olete kindel, et muudatusega ei muudeta hankelepingu üldist olemust?	Kas olete kindel, et mis tahes maksumuse suurendamine ei ületa 50% esialgse lepingu või raamlepingu maksumusest? Vt 2. märkus.	Kas olete kindel, et järjestykuste muudatuste eesmärk ei ole mööda hiilida riigihanke-eeskirjade kohaldamisest?	 Kui vastused on jaatavad, võib muudatuse teha.	 Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.	 Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.

<p>TÖÖVÕTJA ASENDAMINE</p>	<p>Kas on olemas uus töövõtja, kes asendab seda töövõtjat, kellega avaliku sektori hankija algset lepingu sõlmis, ühel järgmisel põhjusel:</p>	<p>i) ühemõtteline läbivaatamisklausel või -väljalüümine või -väljalüümine koos kõlas ettenähtavate muudatustega</p>	<p>b) VÕI üldine või osaline teise ettevõtja esialgse töövõtja positsiooni järgnevus pärast ettevõttele ümberstruktureerimist (ülevalimine, ühinemine, omandamine või maksejõuetus jne)? ***!</p>	<p>***Punkti b puhul kehtivad eritingimused: - Kas ettevõtja vastab esialgu kehtestatud kvalitatiivse valiku kriteeriumidele? - Kas olete kindel, et sellega ei kaasne lepingu muid olulisi muudatusi? - Kas olete kindel, et selle eesmärk ei ole mõõda hiilida riigihanke-eeskirjade kohaldamisest?</p>	<p>c) VÕI avaliku sektori hankija täidab ise peatöövõtja kohustusi alltoovõtjate ees, kui see võimalus on siseriiklikus õiguses koostööd ja peavaldajate vahel käsitlevate sätetega ettenähtud</p>	<p>Need tingimused EI OLE kumulatiivsed. Ühest piisab, seega a, b või c. Kõik punktid b alltingimused on kumulatiivsed ja peavad olema kõik täidetud.</p>	 <p>Kui punkti a, punkti b kõikide alaküsimuste või punkti c vastus on jaatav, võib muudatuse teha.</p>	 <p>Kui vastused on eitavad, tuleb uurida muid võimalusi, korraldada uue lepingu hange.</p>
---------------------------------------	--	--	---	---	--	---	--	---

1. märkus: Kui tehakse mitu järjestikust muudatust, tuleb maksumust hinnata järjestikuste muudatuste kumulatiivse netomaksumuse alusel. See tähendab, et kõiki muudatusi võetakse maksimumi saavutamisel arvesse. Näide (asjad): 1. muudatus on 3%. See sobib. 2. muudatus on 5%. Kokku 8%. Endiselt sobib. 3. muudatus on 3%. Kokkumaha oleks 11%. Ei sobi. 3. muudatus ei või teha.

2. märkus: Mitme järjestikuse muudatuse korral kohaldatakse seda piirangut iga muudatuse väärtuse suhtes. See tähendab, et iga muudatus võib ulatuda kuni 50%ni. Näide 1. 1. muudatus on 20%, 2. muudatus on 67%. Esimene sobib, teine mitte. Näide 2. 1. muudatus on 40%, 2. muudatus on 45%. Mõlemad sobivad. Nendel juhtudel on maksumuse arvutamisel kontrollväärtuseks ajakohastatud maksumus, kui hankeloleping sisaldab indekseerimisklauslit. Tuleks rõhutada, et muudatuste tegemine ilma uue pakkumismenetlusega on erand; järjestikuste muudatuste tegemise võimalust tuleks kasutada väga suure ettevaatusega ning selle eesmärk ei tohi olla riigihangete direktiividest ning nende aluseks olevatest võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu ja läbipaistvuse põhimõtetest möödahilimine.

Allikas: direktiivi 2014/24/EL artikkel 72.

5.4. Kaebuste ja õiguskaitsevahenditega tegelemine

Ettevõtjad võivad algselt kohtumenetluse, et nõuda oma õiguste jõustamist tulenevalt Euroopa või riigisisestest riigihanke-eeskirjadest juhtudel, kui avaliku sektori hankijad ei järgi tahtlikult või tahtmatult riigihangete õigusraamistikku⁵¹.

Õiguskaitsevahendeid reguleerivad mitmed ELi direktiivid⁵² ning need võimaldavad peatada avaliku sektori hankija otsuse, tühistada õigusvastased otsused (sh lepingu) ja maksta töövõtjatele kahjutasu.

Lisaks võib õiguskaitsevahendite direktiivide nõudeid eirav avaliku sektori hankija jääda ilma tulevastest ELi toetustest või temalt võidakse tagasi nõuda juba välja makstud toetused.

Samuti võib riigihanke-eeskirjade eiramine kaasa tuua rahalisi tagajärgi näiteks avaliku sektori hankija, aga ka tema töötajate jaoks, kellel võib mõnes õigussüsteemis tekkida isiklik vastutus.

Vajaduse korral võivad avaliku sektori hankijad küsida õigusnõu kaebuse lahendamise kohta oma asjaomaste riigisiseste riigihankeasutuste kaudu.

5.5. Lepingu lõpetamine selle kehtivusaja jooksul

Avaliku sektori hankijad võivad olla sunnitud lepingu selle kehtivusaja jooksul lõpetama, kui nad saavad teada, et lepinguga rikutakse ELi või riigisisest õigust.

Seoses Euroopa riigihangete õigusraamistikuga võivad avaliku sektori hankijad lõpetada lepingu selle täitmise ajal ühel järgmistest põhjustest:

- » lepingut on oluliselt muudetud, seejuures oleks tulnud käivitada hankemenetlus;
- » töövõtja oleks tulnud hankemenetlusest kõrvaldada, sest ta ei vasta hankedokumentides ja/või riigisisiseses õiguses sätestatud kõrvaldamise alustele;
- » hankepingut ei oleks töövõtjaga tohtinud sõlmida, arvestades aluslepingutest ja käesolevast direktiivist 2014/24/EL tulenevate kohustuste tõsist rikkumist, mida on kinnitanud Euroopa Liidu Kohus Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 258 kohases menetluses.

Lisaks nagu igas lepingulises suhtes võib lepinguid lõpetada ka seetõttu, et tõendatakse, et töövõtja ei ole oma kohustusi täitnud.

Kõikidel juhtudel tuleb lepingu lõpetamist käsitlevad sätted määrata kindlaks eelnevalt riigihankelepingus asjaomaste sätete kaudu.

⁵¹ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 12, „Remedies“, september 2016: <http://www.sigmaxweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-12-200117.pdf>

⁵² 21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise läbivaatamise korra kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta, muudetud. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1989/665/oj>

25. veebruari 1992. aasta direktiiv 92/13/EMÜ veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta põhielemendid, muudetud. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1992/13/oj>

11. detsembri 2007. aasta direktiiv 2007/66/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 89/665/EMÜ ja 92/13/EMÜ riigihankelepingute sõlmimise läbivaatamise korra tõhustamise osas) hindamine, muudetud. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2007/66/oj>

5.6. Lepingu lõpetamine

Kui avaliku sektori hankija on ametlikult aktsepteerinud lõpptulemusi ning tasunud seotud arved, võib riigihankelepingu lõpetada.

Lepingu lõpetamise korral võivad mõned ettevõtjad lasta avaliku sektori hankijal väljastada rahuldava täitmise tõendi ning täita rahulolu-uuringu või -küsimustiku, et koguda tagasisidet ja soovitusi oma täitmise kohta.

Samamoodi on oluline, et avaliku sektori hankija teeb teatavad järeldused ja tuvastab **olulised järeldused tehtud tööst**, mille saab lepingu toimikus salvestada. Näiteks võib lepinguhaldur vastata lühidalt järgmistele küsimustele:

- » Kas me saime seda, mida küsisime?
- » Kas me saime seda, mida me tegelikult vajasime?
- » Kas nende kahe vahel on erinevusi? Kui jah, siis kas me oskame nende kahe erinevust selgitada?
- » Kas saime õppetunde (positiivseid või negatiivseid) tulevasteks lepinguteks/projektideks?

Mahukamate lepingute korral võib lepinguhaldur korraldada **lõpetamise koosoleku** peamiste huvitatud isikutega, et hinnata, kuidas lepingut täideti võrreldes esialgsete ootustega. See koosolek peaks olema võimalus:

- » edastada täitmise tulemused kõikidele seotud huvitatud isikutele;
- » teavitada nende täitmisest, kes aitasid kaasa projekti edu saavutamisele. Olulistele osalejatele tänu ja tunnustuse avaldamine aitab neid ka tulevikus kaasata;
- » õppida vigadest, välistest küsimustest või tuvastatud riskidest ning analüüsida, kuidas neid probleeme saaks ületada või minimeerida;
- » teha peamised järeldused ja soovitusid tulevateks lepinguteks.

6. Töövahend

6.1. Kõige levinumad vead riigihangetel

Riigihangetel tehtud vigu mõistetakse kui riigihanke-eeskirjade rikkumisi olenemata sellest, millises menetluse etapis need ilmnevad, või nende mõjust riigihankelepingu lõpptulemustele.

Vead avastatakse tavaliselt:

- » sisesse finantskontrolli ja auditite jooksul;

- » läbivaatamismenetluse käigus, mis on käivitatud ettevõtjate edasikaebuste alusel avaliku sektori hankijate otsuste vastu; või
- » väliste asutuste läbi viidud auditite ja kontrollide käigus⁵³.

Alltoodud tabelis on esitatud kõige levinumad vead, mille komisjon on eelnevatel aastatel tuvastanud, eelkõige Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide auditite käigus. Iga vea liigi korral antakse suuniseid ja nõuandeid selle dokumendi ühes osas.

Kõige levinumad vead	Juhendi kõige asjakohasem osa
Menetluse valik	Peatükk 1
Hanke puudumine või mitteasjakohane menetlus	1.5 Menetluse valimine
Juhud, mille puhul ei ole õigustatud väljakuulutamise ja läbirääkimistega menetluse kasutamine	
Lepingute ebaseaduslik osadeks jaotamine	1.4.2 Üks leping või osad 1.4.4 Lepingu maksumus
Lepingu maksumuse alahindamine	1.4.4 Lepingu maksumus
Avaldamine	Peatükk 2
Avaldamisnõuetele mittevastavus	2.1 Hankedokumentide koostamine 2.5 Lepingu avaldamine
Pakkumuste ja osalemistaotluste esitamise tähtaegade ja/või pikendatud tähtaegade eiramine	2.4 Tähtaegade kehtestamine
Ebapiisav aeg võimalike taotlejate/kandidaatide jaoks, et hankida hankedokumente	
Valiku- ja/või pakkumuste hindamise kriteeriumide avaldamata jätmine hanketeates või kirjeldustes	2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine

⁵³ OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 29, „Detecting and Correcting Common Errors in Public Procurement“, juuli 2013. Kättesaadav aadressil: http://www.sigmaweb.org/bytopic/publicprocurement/Common_Errors_Public_Procurement_2013.pdf

Kõige levinumad vead	Juhendi kõige asjakohasem osa
Tehnilised kirjeldused ja kriteeriumid	Peatükk 2
Lepingu eseme ebapiisav määratlus	2.2 Kirjelduste ja standardite määratlemine
Piirav tehniline kirjeldus, mis rikub võrdse kohtlemise, diskrimineerimiskeelu ja läbipaistvuse nõudeid	
Ebaseaduslikud, ebaproportsionaalsed ja/või diskrimineerivad valiku- ja/või pakkumuste hindamise kriteeriumid	2.3 Kriteeriumide kindlaksmääramine
Valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumide segiajamine	
Valik, hindamine, lepingu sõlmimine	Peatükid 3 ja 4
Läbipaistvuse ja/või võrdse kohtlemise puudumine hindamise käigus	3.3 Pakkumuste hindamine ja valik 4 Pakkumuste hindamine ja lepingute sõlmimine
Pärast pakkumuste avamist muudeti valiku-/pakkumuste hindamise kriteeriume, mille tulemuseks on ebakorrektned pakkumuste vastuvõtmine	3.3 Pakkumuste hindamine ja valik 4.2 Pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaldamine
Pakkumuse muutmine hindamise käigus	
Läbirääkimised pakkumuste hindamise käigus	
Punktide liitmisel ja pakkujate järjestamisel tehtavad arvutusvead	
Keskmise hinnakujunduse kasutamine	
Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste ebapiisav tagasilükkamine	4.3 Põhjendamatult madala maksumusega pakkumuste käsitlemine
Huvide konflikt	1.2.3 Usaldusväärsus ja huvide konfliktid 4.1 Hindamiskomitee moodustamine
Mitteasjakohased lepingutingimused	2.1.2 Lepingu kavand
Lepingu täitmine	Peatükk 5
Lisatööde/-asjade/teenuste hankelepingute sõlmimine ilma konkureerimata, kui ühtegi direktiivis 2014/24/EL märgitud erandlikku asjaolu ei ole tõendatud	5 Lepingu täitmine
Lepingu mahu ja/või maksumuse muutmine	

6.2. Allikad ja viitedokumendid

6.2.1. Õiguslik raamistik

EEuroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat „Public procurement — Legal rules and implementation“. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/>

Euroopa Liidu toimimise lepingu konsolideeritud versioon, 2012/C 326/01. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ. Kättesaadav aadressil: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/25/2016-01-01>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/23/EL, 26. veebruar 2014, kontsessioonilepingute sõlmimise kohta. Kättesaadav aadressil: <http://data.europa.eu/eli/dir/2014/23/2016-01-01>

Komisjoni 5. jaanuari 2016. aasta rakendusmäärus (EL) 2016/7, millega kehtestatakse Euroopa ühtse hankedokumendi standardvorm. Kättesaadav aadressil: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=OJ:JOL_2016_003_R_0004

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Eu-

roopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj>

21. detsembri 1989. aasta direktiiv 89/665/EMÜ riiklike tarne- ja ehitustöölepingute sõlmimise läbivaatamise korra kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta, muudetud. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1989/665/oj>

25. veebruari 1992. aasta direktiiv 92/13/EMÜ veevarustus-, energeetika-, transpordi- ja telekommunikatsioonisektoris tegutsevate üksuste hankemenetlusi käsitlevate ühenduse eeskirjade kohaldamisega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1992/13/oj>

11. detsembri 2007. aasta direktiiv 2007/66/EÜ, millega muudetakse nõukogu direktiive 89/665/EMÜ ja 92/13/EMÜ riigihankelepingute sõlmimise läbivaatamise korra tõhustamise osas) hindamine. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2007/66/oj>

Maailma Kaubandusorganisatsioon, mõnepoolne leping riigihangete kohta, muudetud versioon, 2012. Kättesaadav aadressil: https://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/gpa_1994_e.htm

6.2.2. Üldsuunised ja töövahendid

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, riigihangete veebisait. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_en

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, ELi hangete piirmäärade ajakohastatud väärtused. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation/thresholds/index_en.htm

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, Euroopa ühtne hankedokument – Euroopa ühtse hankedokumendi täitmise ja uuesti kasutamise teenus. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/tools/espdp>

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, e-Certis, veebipõhine andmebaas halduslike dokumentaalsete tõendite kohta. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ecertis/>

Euroopa Komisjon, SIMAP, eNotices. Kättesaadav aadressil: <http://simap.europa.eu/enotices/>

Euroopa Komisjon, SIMAP, „Ühtne riigihangete klassifikaator“. Kättesaadav aadressil: <http://simap.ted.europa.eu/web/simap/cpv>

Euroopa Komisjon, SIMAP, standardvormid riigihangeteks. Kättesaadav aadressil: <http://simap.ted.europa.eu/en/web/simap/standard-forms-for-public-procurement>

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat „Explanatory note on framework agreements“. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement/rules-implementation_en

Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, „Stock-taking of administrative capacity, systems and practices across the EU to ensure the compliance and quality of public procurement involving European Structural and Investment (ESI) Funds“, jaanuar 2016. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/public-procurement/study/

SIGMA, juhtimistavade ja haldussuutlikkuse parandamise toetusprogramm

SIGMA on OECD ja Euroopa Liidu ühisalgatus. Selle põhieesmärk on tugevdada parema valitsemistava aluseid, suurendades avaliku sektori suutlikkust, parandades koostööd kõikide valitsemise eri kihtide vahel ja parandada riigihalduse reformide väljatöötamist ja elluviimist.

SIGMA on välja töötanud **ulatuslikud materjalid, mis käsitlevad riigihankeid** ja millest on kasu igat liiki avaliku sektori hankijatele. See hõlmab mitut riiki käsitlevaid võrdlusuuringuid, riigihangete koolitusjuhendeid, sihtdokumente ja poliitikaülevaateid.

Eelkõige esitatakse **SIGMA riigihangete koolituste juhendis** ja **SIGMA riigihangete ülevaadetes** suuniseid, nõuandeid, praktilisi näiteid ja soovitusi avaliku sektori hankijatele selle kohta, kuidas täita ELi riigihangete õigusakte ning kasutada riigihankemenetlusi kõige tõhusamalt. Koolitusjuhend ja hangete ülevaated aitavad parandada riigihangetega tegelevate ametnike ja juhtide kutseoskuseid nii avalikus sektoris (avaliku sektori hankijad) kui ka erasektoris (ettevõtjad).

Kättesaadav aadressil: <http://www.sigmapweb.org/publications/key-public-procurement-publications.htm>

OECD riigihangete töövahendid

Selles veebiüleses kogumikus on esitatud poliitikadokumendid ja konkreetsed riikide näited ning ettepanekud praktiliste töövahendite, aruannete ja näitajate kohta mitmetes riigihangete aspektides.

Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/governance/procurement/toolbox/>

SIMAP, Euroopa riigihankeid käsitlev teave

SIMAP on riigihangete infosüsteem Euroopa Komisjoni väljatöötatud riigihangete jaoks. SIMAPi portaali kaudu pääseb juurde kõige olulisemale teabele, mis käsitleb riigihankeid Euroopas:

- » **TED (Tenders Electronic Daily)** on Euroopa Liidu Teataja kaasande internetiversioon, mis annab teavet Euroopa riigihangete kohta. See on ainus ametlik riigihangete allikas Euroopas.
- » **E-Notices** on veebiülene töövahend, mis lihtsustab ja kiirendab Euroopa Liidu Teatajas teadete koostamist ja avaldamist.
- » **E-Sendersi** teenus võimaldab kvalifitseeritud organisatsioonidel esitada teateid otse XML-failidena.
- » **E-Tendering** on ELi institutsioonidele mõeldud e-hangete platvorm.

Lisaks sisaldab SIMAP mitut kasulikku ressursi, sealhulgas koodekseid ja nomenklatuure, väljaannete malle ja olulisi hankedokumente.

Kättesaadav aadressil: <http://simap.ted.europa.eu>

6.2.3. Riigihangete vead

EEuroopa Kontrollikoda, eriaruanne nr 17/2016: ELi institutsioonid saavad teha rohkem, et lihtsustada juurdepääsu oma riigihangetele, 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=37137>

Euroopa Kontrollikoda, eriaruanne nr 10/2015 „ELi ühtekuuluvusvaldkonna vahenditega tehtavate riigihangete probleemide kõrvaldamiseks vajatakse suuremaid jõupingutusi“, 2015. Kättesaadav aadressil: <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=32488>

Euroopa Kontrollikoda, riigihangete õigusnormidele mittevastavus – eeskirjade eiramiste liigid ja kvantifitseerimise alus, 2015. Kättesaadav aadressil: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/Guideline_procurement/Quantification_of_public_procurement_errors.pdf

OECD/SIGMA, riigihankealane poliitikaülevaade 29, „Detecting and Correcting Common Errors in Public Procurement“, juuli 2013. Kättesaadav aadressil: http://www.sigmaweb.org/bytopic/publicprocurement/Common_Errors_Public_Procurement_2013.pdf

Euroopa Komisjoni regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, komisjoni otsus C(2013) 9527, suunised selliste finantskorrektsioonide kindlaksmääramiseks, mida tuleb teha ühisjuhtimise raames rahastatavate liidu kulutuste suhtes, kui ei ole järgitud riigihanke-eeskirju, 2013. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2013/EN/3-2013-9527-EN-F1-1-ANNEX-1.Pdf>

6.2.4. Usaldusväärsus ja huvide konfliktid

OECD, „Preventing Corruption in Public Procurement“, 2016. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/ethics/Corruption-in-Public-Procurement-Brochure.pdf>

Euroopa Komisjon, Euroopa Pettustevastane Amet „Huvide konflikti kindlakstegemine struktuurimeetmetega seotud riigihankemenetlustes“, november 2013. Kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/sfc/sites/sfc2014/files/sfc-files/2013_11_12-Final-guide-on-conflict-of-interests-EN.pdf

OECD riigihangetes aususe tagamise põhimõtted, 2009. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/ethics/48994520.pdf>

6.2.5. Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide haldamine ja kontroll

Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide käsitlevad suunised 2014–2020. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/guidance/

Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, riigihangetega seotud tegevuskava. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/public-procurement

Regionaal- ja linnapoliitika peadirektoraat, ühtekuuluvuspoliitikat käsitlev koolitus 2014–2020 ELi liikmesriikide ekspertidele. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/guidance/training/

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide määrused, 2014–2020. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/legislation/regulations/

6.2.6. Riigihangete strateegiline kasutamine

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, uuring „Strategic use of public procurement in promoting green, social and innovation policies“, lõpparuanne, 2016. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/17261>

Keskkonnahoidlikud riigihanked

Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat „ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid“ (kõikides ELi keeltes). Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat, „Keskkonnahoidlike riigihangete head tavad“. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_group_en.htm

Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat, „Olemasolevate ELi ja rahvusvaheliste ökomärgiste loetelu“ Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/ecolabels.pdf>

Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat „Keskkonnahoidlik ostmine! Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“, 2016. Kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat „Keskkonnahoidlike riigihangete kasutuselevõtt EL27s, 2012. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/CEPS-CoE-GPP%20MAIN%20REPORT.pdf>

Euroopa Komisjoni teatis (KOM(2008) 400) „Keskkonnahoidlikud riigihanked“. Kättesaadav aadressil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:52008DC0400>

Sotsiaalselt vastutustundlik riigihange

LANDMARKi projekt, „Good practice in Socially Responsible Public Procurement — Approaches to verification from across Europe“, 2012. Kättesaadav aadressil: http://www.landmark-project.eu/fileadmin/files/en/latest-achievements/LANDMARK-good-practices_FINAL.pdf

Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat „Sotsiaalne ostmine. Juhend sotsiaalsete kaalutluste arvestamiseks riigihankes“, 2011. Kättesaadav aadressil: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=978>

Innovaatiliste lahenduste riigihange

Euroopa Komisjon, innovaatilised hanked digitaalse majanduse veebisaidil: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/innovation-procurement>

Euroopa tugi innovatsioonihangetele, innovatsioonihangetetöövahend, 2017. aasta väljaanne. Kättesaadav aadressil: <http://eafip.eu/toolkit/>

OECD „Riigihanked innovatsiooniks. Head tavad ja strateegiad“, 2017. Kättesaadav aadressil: <http://www.oecd.org/gov/public-procurement-for-innovation-9789264265820-en.htm>

Euroopa Komisjoni siseturu, tööstuse, ettevõtluse ja VKEde peadirektoraat, „Riigihanked kui innovatsiooni edendamise vahend VKEdes ja riigiasutustes“, 2015. Kättesaadav aadressil: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f5fd4d90-a7ac-11e5-b528-01aa75ed71a1>

Procurement of innovation platform, Networking and experience sharing platform for public procurement practitioners in the field of Public Procurement of Innovation, 1. väljaanne, 2014. Kättesaadav aadressil: <http://www.innovation-procurement.org/about-ppi/guidance/>

Euroopa Komisjoni teatis (KOM(2007) 799 (lõplik)) ja seonduv töödokument SEK(2007) 1668: Kommertskasutusele eelnevad hanked: innovatsiooni kiirendamine jätkusuutlike ja kõrgekvaliteediliste avalike teenuste tagamiseks Euroopas. Kättesaadav aadressil: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-policy-initiatives-pcp-and-ppi>

6.3. Tehnilise kirjelduse koostamise kontrollnimekiri

Tehniline kirjeldus on **kõige tähtsam hankedokument**, milles kirjeldatakse vajadusi, mille rahuldamiseks leping sõlmitakse. Seda kasutatakse eduka pakkumuse väljavalimise alusena ning selle sisu lisatakse lepingule, milles kirjeldatakse seda, mida töövõtjalt oodatakse.

Tehnilise kirjelduse eesmärk on esitada ettevõtjatele avaliku sektori hankija vajaduste selge, täpne ja täielik kirjeldus, mis võimaldab neil pakkuda nimetatud vajadustele vastavat lahendust.

Seetõttu on tehnilise kirjelduse lõplik läbivaatamine ja heakskiitmine üks hankeprotsessi otsustav punkt, milles osalevatel isikutel peavad olema vajalikud teadmised, volitused ja kogemused.

Ebaselged, ebajärjepidevad ja eksitavad tehnilised kirjeldused mõjutavad negatiivselt kogu menetlust ning takistavad kindlasti lepingu peamise eesmärgi saavutamist.

Vigade vältimiseks ja võimalikult heade tehniliste kirjelduste koostamiseks on väga kasulik, kui avaliku sektori hankijad vaatavad hoolikalt oma töö läbi ja hindavad seda ise, näiteks alltoodud kontrollnimekirja abil.

Kui tehnilised kirjeldused on selged, põhjalikud ja vastavad, peaksid kõik vastused olema jaatavad või „ei ole asjakohane“, kui need ei ole asjakohased. Kui vastus on eitav, tuleb lisada märkus ja/või põhjendus ning tehnilist kirjeldust täiustada.

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
Enne tehnilise kirjelduse koostamist		
1. Kas avaliku sektori hankija uuris turgu ja/või konsulteeris siseste või välis- te sidusrühmadega?		
2. Kas avaliku sektori hankija arutas alternatiivseid tarnemehhanisme, seal- hulgas koostööd teiste hankijatega?		
3. Kas avaliku sektori hankija tuvastas kasulikud teabeallikad ning kogus asjakohaseid dokumente, sealhulgas sarnaste ostude jaoks koostatud varasemate tehniliste kirjelduste näiteid?		
4. Kas avaliku sektori hankija on viinud läbi riskihindamise ja jaganud riskid sobivalt?		
5. Kas avaliku sektori hankija on kaalunud lepingu osadeks jagamist?		
6. Kas avaliku sektori hankija on taganud vajaliku rahastuse olemasolu?		
Kontekst ja lepingu ese		
7. Kas tehniline kirjeldus sisaldab taustamaterjale, mis aitavad pakkujatel mõista nõuete tausta?		
8. Kas on olulisel määral taustmaterjale, kas täiendavad dokumendid on kõikidele huvitatud pakkujatele lihtsasti kättesaadavad? (nt Kas pakkujatel on juurdepääs andmeruumile? Kas dokumente saadetakse taotluse korral elektrooniliselt?)		
9. Kas tehnilises kirjelduses on nõuetekohaselt määratletud avaliku sektori hankija vajadused ja nõuded?		

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
10. Kas lepingu ese kajastab avaliku sektori hankija prioriteete?		
11. Kas tehnilised kirjeldused on põhjendusdokumendile vastavad?		
12. Kas tehniline kirjelduses on hoidutud elementidest, mida oleks parem käsitleda mõnes teises hankes?		
13. Kui see on asjakohane, kas tehniline kirjeldus vastab standardsele tehnilise kirjelduse mallile, mida avaliku sektori hankija kasutab?		

Tarne

14. Kas avaliku sektori hankija on täpselt määranud kindlaks vajalike kaupade/teenuste/tööde mahu ja ulatuse?		
15. Kas vajalikud väljundid ja/või tulemused on tehnilises kirjelduses õigesti määratletud?		
16. Kas tehnilises kirjelduses on esitatud realistlikud tähtajad hankemenetluseks ja lepingu täitmiseks?		
17. Kas tehnilises kirjelduses märgitakse selgelt lepingu kestus ja võimalikud pikendamised?		

Kriteeriumid (mis on esitatud kas tehnilises kirjelduses või muudes hankedokumentides)

18. Kas tehnilises kirjelduses on esitatud üksikasjalikud kõrvaldamise alused, valikukriteeriumid ja pakkumuste hindamise kriteeriumid, samuti nende vastavad osakaalud, punktisummad ja hindamismeetod?		
19. Kas pakkumuste hindamise kriteeriumid on selgelt seotud lepingu esemega?		
20. Kas pakkumuste hindamise kriteeriumid põhinevad majanduslikult soodsaimal pakkumusel (st kas üksnes hinnakriteerium, kulutõhusus või parima hinna-kvaliteedi suhtarv)?		
21. Kas avaliku sektori hankija on taganud, et valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumid on kõikidele selged?		
22. Kas avaliku sektori hankija on valiku- ja pakkumuste hindamise kriteeriumide katsetanud?		

Läbivaatamine

23. Kas tehniline kirjeldus on selge, täielik ja usaldusväärne ning kas see on üle kontrollitud?		
24. Kas tehniline kirjeldus lisatakse lepingusse?		
25. Kas tehnilises kirjelduses hoidutakse ebaolulise teabe küsimisest?		
26. Kas tehnilisel kirjeldusel on versioonide nummerdamise kontrollimehhanism (nt versioon 1, versioon 2, lõplik versioon)?		
27. Kas tehnilised kirjeldused kontrollib ja kinnitab isik/üksus, kellel on organisatsioonis vajalikud volitused?		

6.4. Riigihangete kontrollimisel kasutatav kontrollnimekirj

Riigihangete menetlusi kontrollitakse sageli tagantjärele, eelkõige Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide kontrollimise ja auditi kontekstis. Samas saaks mitmeid vigu ära hoida, kui avaliku sektori hankijad kontrolliksid ise oma jooksvat tööd hanke-menetluse ettevalmistamise ja elluviimise ajal.

Kontrollnimekirja ei peaks kasutama üksnes kontrolörid ja audiitorid, vaid ka riigihangetega tegelevad ametnikud oma ülesannete täitmisel. See või-

maldab neil kontrollida, kas nad on õigel teel ning et nad ei jäta tähelepanuta protsessi olulist aspekti.

Vigade ärahoidmiseks on väga kasulik, kui avaliku sektori hankijad vaatavad läbi selle kontrollnimekirja ja oma enesehindamise käigus, kavandades hanke-menetlust, samuti selle menetluse igas etapis.

Kui hankemenetlus on õigesti läbi viidud, peaksid kõik vastused olema jaatavad või „ei ole asjakohane“, kui need ei ole asjakohased. Kui mõni vastus on eitav, tuleb lisada märkus ja/või põhjendus ning protsessi täiustada.

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
Vajaduse määratlus		
1. Kas avaliku sektori hankija on selgelt kindlaks määranud vajadused, mis tuleb hankemenetlusega rahuldada?		
2. Kas avaliku sektori hankija arutas kõiki mõistlikke võimalikke variante?		
3. Kas arv/kohaldamisala oli vajalik või oleks piisanud väiksemast/vähemast?		
4. Kas tehnilised nõuded olid vältimatud või oleks piisanud madalamast tasemest?		
Hankemeeskond		
5. Kas hankemenetluse planeerimise etapis moodustati hankemeeskond?		
6. Kas hankemeeskond volitas astuma olulisi samme hanke puhul või seda tegi avaliku sektori hankija tippjuhtkond?		
7. Kas avaliku sektori hankija välised sidusrühmad aitasid hankemenetlusele kaasa ning ega nad ei olnud ettevõtjate erihuvide mõjutatud?		
8. Kas kõik hankemenetluses osalevad isikud ja eelkõige välised sidusrühmad allkirjastasid huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse?		
Menetluse valik		
9. Kas hankemenetluse valikut selgitati ja dokumenteeriti kooskõlas konkurentsi, läbipaistvuse, diskrimineerimiskeelu / võrdse kohtlemise ja majandusliku proportsionaalsuse põhimõtetega?		
10. Kas valitud hankemenetlus oli konkreetsete asjaolude puhul asjakohane ja vastuvõetav?		

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
11. Kui kasutati erakorralist läbirääkimistega hankemenetlust, kas avaliku sektori hankija esitas piisavad ja mõistlikud põhjendused selle variandi valimiseks (kas ta esitas üksikasjalikud selgitused selle kohta, miks avatud või piiratud menetlus ei olnud võimalik)?		
12. kas ülempiirist allapoole jäävate hangete puhul saab kinnitada, et puuduvad tõendid, et riiklike riigihankeõigusakte on rikutud?		
13. Kui avaliku sektori hankija valis kiirendatud menetluse, kas see oli nõuetekohaselt põhjendatud?		

Lepingu maksumus

14. Kas avaliku sektori hankija tegi kindlaks täieliku lepingu maksumuse ning lisas võimalused ja sätted pikendamisteks?		
15. Kas hinnanguline lepingu maksumus põhines realistlikel ja ajakohastel hindadel?		
16. Kas hinnanguline lepingu maksumus oli kooskõlas sõlmitud lepingu lõpliku kuluga?		
17. Kas on võimalik kinnitada, et lepingut ei ole kunstlikult osadeks jagatud, et vältida kohustust avaldada hanketeade Euroopa Liidu Teatajas?		

Teabe avaldamine

18. Kas lepingu kohta avaldati teave Euroopa Liidu Teatajas ja vajaduse korral asjakohastes riigi väljaannetes?		
19. Kas järgiti minimaalseid tähtaegu (olenevalt eelteate avaldamisest)?		
20. Kas alates 18. oktoobris 2018 kontrollis avaliku sektori hankija elektroonilise esitamise kättesaadavust ja tagas selle toimivuse?		
21. Kas kõikidele pakkujatele olid kõik hankedokumendid samal viisil kättesaadavad (st konkreetseid dokumente ei olnud riigisisestel pakkujatel lihtsam omandada)?		
22. Kas avaliku sektori hankija tagas, et Euroopa ühtne hankedokument oli ELi piirmäärade ületamise korral kättesaadav?		
23. Kas ELi toetuste rahastamise kasutamine oli hanketeates märgitud? (See ei ole kohustuslik, aga see on ELi toetatud projektide puhul hea tava.)		
24. Kas hanketeates või seotud kirjeldavates dokumentides oli selgelt esitatud kriteeriumid, mida kasutatakse võimekate pakkujate valimiseks ja majanduslikult soodsaima pakumuse väljaselgitamiseks?		
25. Kas pakumuste hindamise kriteeriumide osakaalud olid hanketeates või seotud riigihankedokumentis loetletud?		

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
26. Kas tehniline kirjeldus andis kõigile pakkujatele võrdse võimaluse konkureerida, tekitamata põhjendamatuid konkurentsitõkkeid, näiteks mitte nõudes siseriiklike standardite järgimist ilma võimaluseta kasutada samaväärseid standardeid?		
27. Kas pakkujatel saadud teabenõuetele vastati, tagades kõikide pakkujate võrdse kohtlemise ja tähtaegade piires?		

Hankedokumendid

28. Kas pakkujad pääsesid kogu asjakohasele teabele juurde otse hankedokumentidest?		
29. Kas avaliku sektori hankija teeb hankedokumentidele lisaks olemas olevad teabeallikad kõikidele ettevõtjatele võrdselt kättesaadavaks?		
30. Kas pakkujad saavad täielikult ja ühemõtteliselt aru dokumentidest ja kinnitustest, mille nad peavad koos pakkumusega esitama?		
31. Kas tehniline kirjeldus oli selge, ühemõtteline ja põhjalik, sisaldades pakutavate ehitustööde/asjade/teenuste täpset määratlust ning seega võimaldades kõikidel ettevõtjatel seda samamoodi mõista?		
32. Kas kehtis erinõue, et ettevõtjad täidaksid sotsiaal- ja tööõiguse alaseid kohustusi, sealhulgas rahvusvahelisi konventsioone?		
33. Kas avaliku sektori hankija kehtestas lepingu täitmiseks sotsiaal- või keskkonnatingimused, kas need olid ELi õigusega kooskõlas ja kas pakkujatele anti asjakohast teavet?		
34. Kas tehnilisest kirjeldusest olid välja jäetud põhjendamatud viited konkreetsele mudelile või allikale, konkreetsele protsessile, kaubamärgile, patendile, tüübile või toodangu konkreetsele päritolule, seega hoidudes olukorrast, kus avaliku sektori hankija soodustab või kõrvaldab teatavaid ettevõtjaid või tooteid?		
35. Kas eri hankedokumentide vahel esines mittevastavusi?		

Kriteeriumid

36. Kas hankedokumentides kehtestati nõuded pakkujate valimiseks nende isikliku olukorra, majandus- ja finantsolukorda käsitlevate miinimummahtude ning tehnilise ja/või kutsealase suutlikkuse kohta?		
37. Kui avaliku sektori hankija kehtestas valikukriteeriumide osakaalud, kas ta avaldas nende osakaalud hankedokumentides, st enne pakkumuste kättesaamist?		
38. Kas avaliku sektori hankija määratles selgelt pakkumuste hindamise kriteeriumid?		
39. Kui pakkumuste hindamise kriteeriumides võeti arvesse parimat hinna-kvaliteedi suhtarvu, kas need erinesid pakkujate valiku omadest?		

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
40. Kui pakkumuste hindamise kriteeriumides võeti arvesse parima hinna-kvaliteedi suhtarvu, kas need olid seotud lepingu esemega?		
41. Kas osakaalude hindamise / punktide andmise süsteemid olid sidusad, veenvad ja järjepidevad ning jätsid veidi ruumi oma äranägemisel hindamiseks?		
42. Kas pakkumuste hindamise kriteeriumid olid sobivad, et valida pakkumus, mis on majanduslikult soodsaim?		

Variandid

43. Kui variandid olid lubatud, kas pakkumuste hindamise kriteeriumiks oli majanduslikult soodsaim pakkumus?		
44. Kas variantide lubatavus oli hanketeates märgitud?		
45. Kas avaliku sektori hankija esitas hankedokumentides miinimumnõuded, mis peavad variantide puhul täidetud olema?		

Valimine

46. Kas avaliku sektori hankija hindab üksnes tähtsaja jooksul esitatud pakkumusi ja kas need vastasid ametlikele nõuetele?		
47. Kas pakkujate valik toimus sõltumatult?		
48. Kas pakkujate valiku ja tagasilükkamise põhjused olid kooskõlas avaldatud kriteeriumidega ja nõuetekohaselt dokumenteeritud?		

Hindamine ja lepingute sõlmimine

49. Kas hindamiskomitee liikmetel olid asjakohased teadmised lepingu eseme valdkonnas?		
50. Kas kõik hindamiskomitee liikmed allkirjastasid huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse?		
51. Kas pakkujate hindamiseks kasutati eranditult ainult neid pakkumuste hindamise kriteeriume ja seotud kaalutegureid, mis olid hanketeates esitatud?		
52. Kas avaliku sektori hankija tegi piiratud, läbirääkimistega või võistleva dialoogi menetluse korral kindlaks, et ta ei kasuta hindamise eelvaliku etapis kasutatud kriteeriumeid?		
53. Kas hindamiskomitee korraldas lepingu sõlmimiseks mittediskrimineeriva hindamismenetluse vastavalt hankedokumentides kirjeldatud meetodikale?		
54. Kui mõni pakkumus tundus nii-öelda põhjendamatult madala maksumusega, kas avaliku sektori pakkuja küsis põhjendamatult madala maksumusega pakkumuse hinna põhjendusi?		
55. Kas kõik hindamiskomitee liikmed on alla kirjutanud puudusteta hindamisprotokollile?		
56. Kas leping sõlmiti hindamiskomitee poolt valitud pakkujaga?		

Küsimused	Jah, ei, ei kohaldata	Märkused
57. Kas kõigile valituks mitteosutunud pakkujatele esitati kehtivate tähtaegade jooksul nõutav teave ning kas enne lepingu allkirjastamist kohaldati ooteaega?		
58. Kas lepingu sõlmimise teade avaldati Euroopa Liidu Teatajas 30 päeva jooksul pärast lepingu allkirjastamise kuupäeva?		
59. Kui pakkuja esitas avaliku sektori hankijale või muule asjaomasele asutusele kaebuse või edasikaebuse, kas avaliku sektori hankija käsitles kaebust õiglaselt ning läbipaistvalt ja dokumenteeritult?		

Lepingute muutmine

60. Kas kõiki asjaomaseid erandtingimusi kohaldati, kui täiendavaid ehitustöid/teenuseid/asju osteti ilma konkursita?		
61. Kui lepingu maksumuse muudatus ei muutnud lepingu üldist laadi, kas muudatus oli allpool ELi piirmäärasid?		
62. Kui lepingu maksumuse muudatus ei muutnud lepingu üldist laadi, kas muudatus oli alla 10 % teenuste ja asjade esialgsest lepingulisest maksumusest ja alla 15 % ehitustööde maksumusest?		
63. Kas lepingu maksumuse muutmise korral tehti seda nii, et majandusliku tasakaalu ei muudetud töövõtja kasuks?		

Arvestuse pidamine

<p>64. Kas avaliku sektori hankija pidas füüsiliselt või elektrooniliselt arvestust järgmiste hankemenetluse põhidokumentide kohta?</p> <ul style="list-style-type: none"> » hanketeade » hankedokumendid, sealhulgas tehniline kirjeldus » saadud pakkumuste andmed » pakkumuste avamise tõendid » pakkumuste valimise tõendid, sealhulgas kehtestatud kriteeriumidele vastavad punktisummad » pakkumuste hindamise tõendid, sealhulgas kehtestatud kriteeriumidele vastavad punktisummad » hindamisaruanne » edukatele ja mitteedukatele pakkujatele teadete saatmine » ametlik leping » lepingu sõlmimise teade » tulemuste tõendid või vastuvõtmine » tõendid, et tulemused on saavutatud hankes märgitud maksumusega » tõendid, et tulemused vastavad tehnilisele spetsifikatsioonile » arved » lepingu muudatuste põhjendamine konkreetsetel asjaoludel, kui see on asjakohane 		
---	--	--

6.5. Huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnituse mall

Huvide konflikti puudumise ja konfidentsiaalsuse kinnitus

Avaliku sektori hankija	[Täielik nimi]
Hankelepingu nimi	[Nimi ja number, kui see on kohaldatav]
Lepingu liik	[Ehitustööd/kaubad/teenused]
Menetlus	[Avatud / piiratud / läbirääkimistega / otsene /võistlev dialoog / konkurentsipõhine läbirääkimistega / innovatsioonipartnerlus / muu]
Lepingu maksumus	[Summa ja kohaldatav vääring]
Hanketeate esitamise kuupäev	[Kui kohaldatakse]

Mina, allkirjutanu, _____, kes ma olen nimetatud osalema ülalnimetatud riigihankelepingu [projektimeeskonnas/hindamiskomitees], kinnitan, et:

- » olen teadlik riigihankeid käsitleva direktiivi 2014/24/EL artiklist 24, milles sätestatakse järgmist: „Mõiste „huvide konflikt” hõlmab vähemalt olukordi, kus avaliku sektori hankija või avaliku sektori hankija nimel tegutseva hanketeenuse osutaja töötajal, kes on kaasatud hankemenetluse läbiviimisse või võib mõjutada selle menetluse tulemust, on otseselt või kaudselt finantsalaseid, majanduslikke või muid isiklike huvisid, mida võib hankemenetluse kontekstis käsitada tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena.“;
- » mulle teadaolevalt ei ole mul huvide konflikti ettevõtjatega, kes on esitanud selleks hankeks pakkumuse, sealhulgas isikutega või konsortsiumi liikmetega või väljapakutud alltöövõtjatega;
- » puuduvad varsemad või praegused või lähitulevikus tekkida võivad faktid või asjaolud, mis võivad minu sõltumatuse mis tahes isiku silmis kahtluse alla seada;
- » kui ma avastan [projekti/hindamise] käigus, et selline konflikt esineb või võib tekkida, teavitan viivitamata avaliku sektori hankijat;

- » mind on julgustatud teada andma huvide konflikti olukorrast või riskist, samuti mis tahes liiki väärteost või pettusest (st rikkumisest teatamine), ning kui ma seda teen, siis ei või mind kohelda ebaõiglaselt ega kohaldada minu suhtes sanktsioone;
- » saan aru, et avaliku sektori hankijal on õigus seda teavet kontrollida.

Samuti kinnitan, et säilitan kõigi mulle usaldatud küsimuste konfidentsiaalsuse. Ma ei avalda väljaspool [projektimeeskonda/hindamiskomiteed] mingit konfidentsiaalset teavet, mis mulle avaldatakse või mille ma olen teada saanud. Ma ei kasuta mulle edastatud teavet kahjustaval eesmärgil.

Kuupäev ja koht:

Täisnimi:

Allkiri:

Võta ühendust ELiga

ISIKLIKULT

Kõikjal Euroopa Liidus on sadu Europe Directi teabekeskusi. Teile lähima keskuse aadressi leiate: <http://europa.eu/contact>

TELEFONI VÕI E-POSTIGA

Europe Direct on teenus, mis vastab Teie küsimustele Euroopa Liidu kohta. Teenusega saate ühendust võtta:

- helistades tasuta numbril: **00 800 6 7 8 9 10 11** (mõni operaator võib nende kõnede eest tasu võtta),
- helistades järgmisel tavanumbril: **+32 22999696** või
- e-posti teel: <http://europa.eu/contact>

ELi käsitleva teabe leidmine

VEEBIS

Euroopa Liitu käsitlev teave on kõigis ELi ametlikes keeltes kättesaadav Euroopa veebisaidil: <http://europa.eu>

ELI VÄLJAANDED

Tasuta ja tasulisi ELi väljaandeid saab alla laadida või tellida EU Bookshopi kaudu:

<http://bookshop.europa.eu> Suuremas koguses tasuta väljaannete saamiseks võtke ühendust talitusega Europe Direct või oma kohaliku teabekeskusega (vt <http://europa.eu/contact>).

ELI ÕIGUS JA SEONDUVAD DOKUMENDID

ELi käsitleva õigusteabe, sealhulgas alates 1951. aastast kõigi ELi õigusaktide konsulteerimiseks kõigis ametlikes keeleversioonides vt EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

ELI AVATUD ANDMED

ELi avatud andmete portaal (<http://data.europa.eu/euodp/en/data>) võimaldab juurdepääsu ELi andmekogudele. Andmeid saab tasuta alla laadida ja taaskasutada nii ärilisel kui ka mitte-ärilisel eesmärgil.

STAY CONNECTED

ec.europa.eu/regional_policy
cohesiondata.ec.europa.eu

@EU_Regional
#CohesionPolicy | #ESIFunds

EUinmyRegion

[flickr.com/euregional](https://www.flickr.com/euregional)

RegioNetwork

[ec.europa.eu/commission/2014-2019/
cretu_en](http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/cretu_en)
@CorinaCretuEU

